

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษาคือ

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด

๒.๓. การป้องกันยาเสพติด

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕ สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

โดยแต่ละแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญของแต่ละประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑.๑) การมีส่วนร่วม

๒.๑.๑.๑) ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

จากการค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม พบว่า การมีส่วนร่วม (Participation) ของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน สอดรับกับปัญหาและความต้องการที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ โดยกล่าวว่า “การทำความเข้าใจทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน ในปัจจุบันได้มีการกล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน(Populars Participation) กันอย่างแพร่หลายที่มองในทัศนคติและตีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันไปตามภูมิหลังทางวิชาการที่ได้ค้นคว้าของนักวิชาการแต่ละท่าน ในประเด็นของความหมายของการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม รูปแบบและวิธีการที่มีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาชนบทมาเป็นเวลานานโดยเป็นนโยบายและรูปแบบที่ค่อนข้างเป็นทางการและเห็นได้ชัดเจนภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ราวปี พ.ศ. ๒๔๙๔ โดยกลุ่มประเทศความก้าวหน้าทาง

เศรษฐกิจ ได้นำมาใช้ในประเทศในกลุ่มโลกที่สามและเพิ่งได้รับเอกราช เพื่อสามารถพัฒนาตนเองได้ โดยไม่ต้องรอคอยการช่วยเหลือจากรัฐบาลและการช่วยเหลือจากภายนอก โดยผ่านทางสหประชาชาติ ประเทศไทยได้เริ่มนำความคิดมาจัดทำโครงการพัฒนาท้องถิ่นโดยกระทรวงมหาดไทย ในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๕ ต่อเนื่องจนถึงฉบับที่ ๗ รัฐบาลได้เน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และรวมถึงการมีส่วนร่วมในการควบคุม ตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐด้วย

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ๕ ทฤษฎี ซึ่งสรุปความได้ดังต่อไปนี้

๑) ทฤษฎีเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion)

การเกลี้ยกล่อมเป็นขบวนการหนึ่งที่ทำให้บุคคลเกิดความเชื่อและปฏิบัติตามซึ่งได้ให้ความหมายของการเกลี้ยกล่อมว่า หมายถึงการใช้คำพูดหรือการเขียนเพื่อให้ผู้ถูกเกลี้ยกล่อมกระทำในสิ่งที่พึงประสงค์และผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการเกลี้ยกล่อมเพื่อให้เกิดความเชื่อโดยจะต้องคำนึงถึงระดับของผู้ถูกเกลี้ยกล่อม เวลา และสถานที่ด้วย

๒) ทฤษฎีระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale)

คนเรามีความต้องการทางกายและทางใจถ้าคนเรามีขวัญดีการทำงานก็จะสูงตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็จะต่ำไปด้วยทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั้นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่นการไม่เอา รัดเอาเปรียบ ให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเป็นต้น และเมื่อใดก็ตาม คนทำงานมีขวัญจะเกิดความรับผิดชอบในการทำงาน อันจะเป็นผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็น ขวัญส่วนบุคคลและขวัญของกลุ่ม ดังนั้นจะเห็นว่าขวัญของคนเราโดยเฉพาะคนที่มีความดีเยี่ยมเป็น ปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆได้เช่นกัน

๓) ทฤษฎีสร้างความรู้รักชาตินิยม (Nationalism)

ปัจจัยประการหนึ่งที่นำไปสู่การมีส่วนร่วม คือการสร้างความรู้รักชาตินิยมให้เกิดขึ้นซึ่งหมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์รวมของชาติ มีความพอใจชาติของ ตัว พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดีผูกพันต่อท้องถิ่น

๔) ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership)

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือ วัตถุประสงค์ร่วมกันทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคนที่จูงใจไปยังเป้าประสงค์ โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่าผู้นำปฏิฐาน(Positive Leader) ผู้นำพลวัตคือเคลื่อนไหว ทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำที่ไม่ดีมีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ที่เรียกว่าผู้นำนิเสธ (Negative Leader) ผลการใช้ทฤษฎีการสร้างผู้นำจึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือ ปฏิบัติงาน

อย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้นการสร้างผู้นำที่ดีย่อมนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆด้วยดีนั่นเอง

๕) ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative and Method)

การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ยั่งยืน เพราะใช้กฎหมาย ระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่สุด ในเรื่องการใช้การบริหาร เพราะธรรมชาติของคนถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามแผนและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหารเป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย

การได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก รวมถึงความพร้อมภายในชุมชนที่จะเข้าร่วมให้ความสนใจสื่อสารให้เข้าใจกัน การประชาสัมพันธ์โดยใช้คำพูด ข้อความ การเขียน ผู้ประชาสัมพันธ์ต้องมีศิลปะในการเกลี้ยกล่อมเพื่อให้เกิดความเชื่อโดยคำนึงถึงระดับของผู้รับฟัง เวลา และสถานที่ การสร้างทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน สร้างความรู้สึกรักท้องถิ่นของตนเอง ให้โอกาสแสดงความคิดเห็นจะเป็นการนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ”^๑

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนและสังคมให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ทำให้การทำงานของภาครัฐประสบผลสำเร็จในการจัดการระบบของชุมชนนั้นๆ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังส่งผลดีในการให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการเกิดแรงต่อต้านน้อยหรือไม่มีเลยหากได้ให้โอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ ทั้งการร่วมคิด การร่วมวางแผน

๒.๑.๑.๒) ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่สำคัญ เนื่องจากสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา เพราะลักษณะปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นแบบองค์รวม เมื่อประชาชนเกิดความตั้งใจและมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหา โอกาสที่จะติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานอื่นย่อมเกิดขึ้น และเมื่อประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแก้ปัญหาด้วยตนเอง เขาย่อมเลือกสรรทรัพยากรต่างๆ และวิธีการที่เหมาะสมเพื่อแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการ ดังนั้นแนวคิดการมีส่วนร่วมถือเป็นหัวใจแห่งความสำเร็จของการทำงาน ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

ชินรัตน์ สมสืบ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมที่เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีการจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลแรกของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าการกระทำ

^๑ไพรัตน์ เตชะรินทร์, นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า

ทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่ม ผู้นำ หรือกระทำผ่านองค์กร ดังนั้นผู้นำ องค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนา ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เกิดการพัฒนา เช่น การมีส่วนร่วม หลักการพัฒนา กระบวนการพัฒนา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องใช้ในการมีส่วนร่วม และคนก็มีส่วนสำคัญที่สุด เพราะคนเป็นศูนย์กลางหลักในการพัฒนาที่จะทำให้เกิดมีการพัฒนาไปในทางที่ดี การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการพัฒนา ไม่มีประเทศไหนที่พัฒนาโดยปราศจากการร่วมมือของประชาชน”^๒

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในชุมชน คือ ความร่วมมือกันของทุกฝ่ายโดยเฉพาะประชาชนในชุมชน หากมีความรู้ ความเข้าใจ และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆในชุมชน จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในดำรงชีวิต หากบุคคลในชุมชนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ก็อาจนำไปสู่ความร่วมมือกันป้องกันปัญหาต่างๆได้อย่างดี

๒.๑.๑.๓) แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้กล่าวถึง แนวทางการดำเนินการเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมผ่านกระบวนการหรือกิจกรรมต่างๆ สามารถดำเนินการ ต่อไปนี้

๑) กระบวนการหรือการดำเนินการที่แสดงถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงหรือเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์หรือภารกิจหลัก และการกำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเทคนิคหรือวิธีการที่เหมาะสมในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การดำเนินการในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของส่วนราชการ การดำเนินการโครงการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตามยุทธศาสตร์หรือภารกิจหลัก การจัดหรือให้บริการสาธารณะ เป็นต้น

๒) การกำหนดให้มีช่องทาง/วิธีการในการสื่อสารเพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร และรับฟังความคิดเห็น รวมทั้งรายงานความก้าวหน้าในการดำเนินงานหรือผลการดำเนินงาน เช่น เว็บไซต์การประชุมสัมมนา เอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

๓) การกำหนดให้มีคณะกรรมการ/คณะทำงานที่มาจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องและหลากหลายเข้ามามีส่วนร่วม โดยสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น คณะกรรมการในรูปแบบต่าง ๆ ของส่วนราชการที่มีองค์ประกอบมาจากผู้แทนจากภาคส่วนต่างๆ ที่ครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง

๔) การจัดกิจกรรมขององค์กรที่เป็นการส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องและ/หรือผู้รับบริการเข้ามามีส่วนร่วมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และสร้างความไว้วางใจและการยอมรับระหว่างกัน เช่น การเข้าร่วมประชุมเพื่อ

^๒ชินรัตน์ สมสืบ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐.

วางแผนและการติดตามความก้าวหน้าการดำเนินการซึ่งอาจเป็นการทำงานร่วมกันของ คณะกรรมการ/คณะทำงานชุดเดียวกันกับข้อ ๓ โดยมีอำนาจหน้าที่ครอบคลุมไปถึงเรื่องการติดตาม ประเมินผลด้วย

ส่วนหลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน นั้น เป็นการมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐราชการ ได้ในหลายมิติ ตามความเหมาะสมและความต้องการพื้นฐานของประชาชนในสังคมนั้น International Association for Public Participation (IAP2) ซึ่งสามารถแบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็น ๕ ระดับ ดังนี้

๑) การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) การให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชน ถือเป็นการมีส่วนร่วม ของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคร าชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถ ใช้ช่องทาง ต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จดหมาย ข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

๒) การรับฟังความคิดเห็น (Consult) การเปิดให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเป็น กระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อ ประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความ คิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

๓) การเกี่ยวข้อง (Involve) การเปิดให้ประชาชนมาร่วมเกี่ยวข้องและร่วมดำเนินการ เป็นการ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูก นำไป พิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณา ประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

๔) ความร่วมมือ (Collaboration) การให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ เป็นการให้กลุ่ม ประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็น กรรมการ เป็นต้น

๕) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) การให้ประชาชนตัดสินใจเอง เป็นขั้นที่ทำให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น^๓

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ได้กล่าวถึงปัจจัยและแนวทางเสริมสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑) ปัจจัยด้านการจัดการ ซึ่งจะต้องทำให้ได้อย่างน้อย ๖ ประการคือ

๑.๑) พัฒนาการให้เกิดการมีส่วนร่วมในพันธกิจและเป้าหมาย แม้จะทำยากแต่ก็จำเป็นต้องทำเพื่อจะเปลี่ยน ประการสำคัญต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของบุคคลในชุมชน เปลี่ยนแนวคิด

๑.๒) ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจของการที่ต้องพึ่งพากันหรือร่วมกัน การจะเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมนั้นต้องกระจายข้อมูลให้ทุกคนทราบร่วมกันเพื่อให้เกิดคุณค่า

๑.๓) หาความเห็นชอบร่วมกันในงานที่แต่ละฝ่ายจะรับไปทำ ความไม่ชัดเจนในบทบาทที่แต่ละฝ่ายจะรับผิดชอบมักนำความเสียหายแก่เป้าหมายของงาน

๑.๔) สร้างความไว้วางใจกัน การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อเต็มใจทำงานร่วมกัน เห็นด้วยกับวิธีการร่วมกัน

๑.๕) ลดการแข่งขันกัน ร่วมกันเพื่อป้องกันปัญหาในชุมชนร่วมกัน

๑.๖) สร้างความมั่นใจว่าถ้าเกิดการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายจะได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วม^๔

สำนักงานปราบปรามยาเสพติด ได้เสนอแนวทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

๑) เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นในการคิด เลือกรับกิจกรรมที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน

๒) บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน จะต้องตระหนักและยอมรับถึงข้อจำกัดในเรื่องของวัฒนธรรม ประเพณี เวลา ประกอบในการคัดเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม

๓) กิจกรรมที่ควรสนับสนุนบทบาทของประชาชนในด้านต่างๆ ดังนี้

๓.๑) ด้านสังคมและการเมือง ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม จึงควรเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม เช่น การรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นคณะกรรมการกิจกรรมต่างๆ

๓.๒) ด้านเศรษฐกิจ สนับสนุนในการเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพหลัก ส่งผลถึงความเป็นอยู่ที่ดีภายในครอบครัว การคัดเลือกกิจกรรมและวิธีการที่เหมาะสมสำหรับประชาชนเข้า

^๓สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, การส่งเสริมการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชนตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PPMMQAA), สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา : สำนักติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษา, ๒๕๕๕, หน้า ๔ - ๕.

^๔นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, (เชียงใหม่ : สิริลักษณ์การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๗.

ร่วมกิจกรรมจะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้รูปแบบของการพัฒนาอย่างเป็นกระบวนการโดยมุ่งเน้นบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการปรับปรุงพฤติกรรมของประชาชนจากสภาพการณ์ที่เป็นอยู่สู่สภาพการณ์ในอนาคตที่ควรจะเป็นและเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริง^๕

สิทธิรัฐ ประพุทธนิตสารและคณะ ได้กล่าวถึง การพัฒนาการของกระบวนการทำงานแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างมีส่วนร่วม ระหว่างกลไก ชุมชน คือ แกนนำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน, คณะกรรมการหมู่บ้าน, ทีมงานเฉพาะกิจ) องค์กรชุมชน และสถาบันในชุมชน (วัด/โรงเรียน) กับกลไกสนับสนุนจากภายนอกชุมชน (รัฐ, องค์กรพัฒนาเอกชน) อาจสรุปได้เป็นลำดับขั้นตอน ๕ ขั้นตอน ดังนี้

๑) การร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อความร่วมมือในการทำงานพัฒนาแก้ไขปัญหายาชุมชนระหว่างนักพัฒนาชุมชนทั้งภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน

๒) เวทีการร่วมปรึกษาหารือระหว่างนักพัฒนาชุมชนกับแกนนำชุมชนเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาทั่วไปในชุมชน นำไปสู่การระดมความคิดหาแนวทางทางแก้ไขปัญหาร่วมกันของชุมชนในขณะนั้นซึ่งก็คือปัญหายาเสพติด อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม โดยกลไกปฏิบัติการในชุมชน

๓) การเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานตามแผนงานในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมคน เตรียมข้อมูล เตรียมทรัพยากร เตรียมแผนงาน และเตรียมชุมชน

๔) การดำเนินการแก้ไขปัญหายาแบบมีส่วนร่วม และปฏิบัติการในการแก้ไขปัญหายาแบบเป็นธรรมชาติ ครอบคลุมกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ค้า ผู้เสพ และกลุ่มเสี่ยง โดยมีกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการปราบปราม การฟื้นฟู การป้องกัน และการเฝ้าระวัง โดยคำนึงถึงความ เหมาะสมกับสถานการณ์ของกลุ่มเป้าหมาย และทรัพยากรของชุมชนในการดำเนินงาน

๕) การติดตามประเมินผลการทำงาน แก้ไขปัญหาอุปสรรค ขยายผลให้เกิดความต่อเนื่อง^๖

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การแก้ปัญหายาเสพติดให้ได้ผลดีที่สุดต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ รวมทั้งอาสาสมัครป้องกันยาเสพติดเป็นเครือข่ายในการปฏิบัติงาน จะต้องประสานการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดในการเฝ้าระวัง และให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันภัยและยาเสพติดให้กับประชาชนในชุมชน รวมทั้งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแจ้งข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน

^๕สำนักงานปราบปรามยาเสพติด, **วิธีการที่เหมาะสมสำหรับให้สตรีชาวเขาเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : กองควบคุมพืชเสพติด, ๒๕๓๑), หน้า ๑๒.

^๖สิทธิรัฐ ประพุทธนิตสารและคณะ, “การถอดบทเรียนความสำเร็จของชุมชน ในการแก้ปัญหายาเสพติด แบบครบวงจรและยั่งยืน”, **รายงานการวิจัย**, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : ศูนย์บริการวิชาการและพัฒนาบุคลากรด้านการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด), ๒๕๔๗, หน้า ๕๒ – ๕๓.

๒.๑.๑.๔) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน

กล่าวได้ว่าในแต่ละชุมชนนั้นมีความแตกต่างกัน ฉะนั้นรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย

สุทิน บุญญาธิการ และคณะ ได้กล่าวถึง “รูปแบบการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

๑) การรับรู้ข่าวสาร (Pubic Information) โดยประชาชนในพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบ และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้รับแจ้งให้ทราบรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่จะดำเนินการ และผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น นอกจากนี้ ข่าวสารดังกล่าวจะต้องแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

๒) การปรึกษาหารือ (Pubic Consultation) เป็นรูปแบบที่มีการหารือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลประกอบการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยหลักการแล้ว โดยการปรึกษาหารือจะต้องจัดขึ้นก่อน ที่จะมีการเสนอรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินผลกระทบบางประการที่อาจมองข้ามไป นอกจากนี้การปรึกษาหารือยังเป็นช่องทางอันหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยังผู้ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในโครงการ และเพื่อเปิดให้มีการเสนอแนะประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

๓) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเวทีสาธารณะให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบ หากมีการดำเนินโครงการหน่วยงานเจ้าของโครงการ และผู้มีอำนาจตัดสินใจ ได้ทำความเข้าใจระหว่างกัน และหาเหตุผลที่เกี่ยวกับโครงการ โดยเป็นรูปแบบที่สามารถพบเห็นได้บ่อยและอาจดำเนินการได้หลายรูปแบบตามสภาพปัญหาและประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

๓.๑) การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ซึ่งเจ้าของโครงการส่งตัวแทนร่วมอธิบายให้ที่ประชุมทราบรายละเอียดโครงการ และผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น แล้วจึงเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยต่างๆ อย่างไรก็ตามอาจจัดขึ้นเฉพาะจุดในระดับชุมชนย่อยๆ แต่ละชุมชนก่อน แล้วจึงรวมหลายๆ ชุมชนอีกครั้งหนึ่ง

๓.๒) การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) ซึ่งจัดขึ้นเมื่อมีข้อโต้แย้งทางเทคนิค โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายซักถาม และให้ความเห็นต่อรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ผลการประชุมต้องมีการนำเสนอต่อสาธารณะและผู้เข้าร่วมประชุมด้วย

๓.๓) การประชุมประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ในรูปแบบนี้มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนและเป็นเวทีการเสนอข้อมูลจากทั้งสองฝ่าย คือเจ้าของโครงการและผู้ได้รับผลกระทบ โดยมีบรรยากาศการประชุมที่เปิดกว้าง ซึ่งเจ้าของโครงการจะต้องเปิดเผยข้อมูลโดยไม่ปิดบัง มีหลักเกณฑ์และประเด็นพิจารณาที่ชัดเจนและแจ้งให้ทุกฝ่ายรับทราบร่วมกัน ซึ่งรูปแบบการประชุมควรมีลักษณะไม่เป็น

ทางการมากนัก อาจใช้เวลาประชุมหลายวันก็ได้ และไม่จำเป็นต้องจัดครั้งเดียว หรือสถานที่เดียวตลอดไป ทั้งนี้สามารถปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมได้

๔) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) โดยให้ประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้นๆ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจดำเนินการให้ประชาชนผู้รับผลกระทบ เลือกตัวแทนไปเป็นกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ ทั้งนี้ประชาชนจะมีบทบาทชี้แนะการตัดสินใจเพียงใด ขึ้นอยู่กับน้ำหนักของตัวแทนในคณะกรรมการชุดนั้นๆ

การใช้กลไกทางกฎหมาย เป็นการเรียกร้องสิทธิของตนจากการที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม มักใช้ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการทางอื่นได้ โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายเป็นหลัก ซึ่งอาจเกิดความขัดแย้งต่อการดำเนินโครงการหรือยุติโครงการ อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีประชาชนอาจไม่อยู่ในฐานะที่จะดำเนินการฟ้องร้อง เพราะนอกจากจะเสียเวลาแล้ว ยังมีภาระค่าใช้จ่ายและมีภาระในการติดตามหาข้อมูล”^๗

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน ได้กล่าวถึงการจำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นเรื่องของการศึกษาและวิเคราะห์ การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การคัดเลือกและวางแผนในการแก้ปัญหา การดำเนินงานตามแผน และการประเมินผล ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑) การมีส่วนร่วมในการศึกษาและวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การค้นปัญหาและความต้องการแท้จริง ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและการคัดเลือกปัญหาที่แก้ไขตามลำดับก่อนหรือหลัง ซึ่งปัญหาเหล่านี้คนภายนอกจะเป็นผู้กระตุ้นให้ประชาชนที่อยู่กับปัญหาและรู้จักปัญหาของตนเองดีกว่าคนอื่น ให้เกิดความเข้าใจและยอมรับอย่างแท้จริง

๒) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา เมื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหาแล้วต่อไปคือการสืบสาวและแยกแยะสาเหตุของปัญหาที่ลงความเห็นแล้วว่าเป็นปัญหาสำคัญอันดับแรก การทราบสาเหตุสำคัญของปัญหาทำให้การแก้ไขนั้นตรงจุด

๓) การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกและวางแผนในการแก้ปัญหา การแก้ปัญหาแต่ละอย่างอาจแก้ได้มากกว่าหนึ่งวิธี แต่ละวิธีอาจมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน หลังจากทราบข้อดีข้อเสียต่างๆแล้ว ควรปล่อยให้ประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจว่าจะเลือกวิธีการไหน จากนั้นก็จะเป็นการวางแผนเพื่อแก้ปัญหา

๔) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน แม้ว่าประชาชนขาดแคลนทรัพยากร แต่ก็มีทรัพยากรที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนและร่วมดำเนินงานได้ ซึ่งก็คือแรงงาน นอกจากนี้แล้วยังสามารถเข้าร่วมทางการเงินในกิจกรรมบางอย่างได้ การร่วมลงทุนและลงแรงหรือมีบทบาทหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง จะทำให้ประชาชนรู้จักคิดถึงต้นทุนและผลได้ต่างๆ และมีความสนใจระมัดระวังผลประโยชน์ โดยพยายามดูแลรักษากิจกรรมที่สร้างขึ้น เพราะมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ

^๗ สุทิน บุญญาธิการ และคณะ, “การบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษา โครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันดำรงราชานุภาพ), ๒๕๔๐, หน้า ๒๒.

๕) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาให้ทราบถึงความก้าวหน้าและสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินการในกิจกรรมด้านต่างๆ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้แบ่งออกได้ ๒ กรณี คือ โครงการที่รับผิดชอบโดยหน่วยงานของรัฐ และกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำที่ดำเนินการโดยประชาชนเอง^๙

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน/ประชาชนมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อกระบวนการพัฒนาการปกครองท้องถิ่น ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อที่จะได้มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบด้วยวิธีที่ถูกต้อง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

๒.๑.๑.๕) ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

อภิญญา กังสนารักษ์ ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ๔ ขั้นตอน คือ

๑) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

๒) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ

๓) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวก็ได้^๙

บันทึร อ่อนคำ โดยกล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น ๕ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา/สาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของชุมชน

ขั้นตอนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ของโครงการ วิธีการตลอดจนแนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ ๓ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการพัฒนา เป็นส่วนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ เทคโนโลยี ฯลฯ จากองค์กรภาคีพัฒนา

^๙วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, การพัฒนาชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๐ - ๑๔.

^๙อภิญญา กังสนารักษ์, รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔ - ๑๕.

ขั้นตอนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ซึ่งเป็นทั้งการได้รับผลประโยชน์ทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ

ขั้นตอนที่ ๕ การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนาเป็นการประเมินว่าการที่ประชาชนเข้าร่วมพัฒนา ได้ดำเนินการสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด การประเมินอาจประเมิน แบบย่อย (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะๆ หรืออาจประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอด^{๑๐}

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ปรีกษาหารือ แสดงความคิดเห็น และร่วมรับรู้ถึงปัญหาของชุมชน พร้อมทั้งชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ปรับปรุงตามแผนที่ชุมชนได้กำหนดขึ้นมา และมีส่วนร่วมในการประเมินติดตามผล ติดตามความเปลี่ยนแปลง ประเมินการทำงาน และร่วมบำรุงรักษาในกิจกรรมที่ชุมชนได้ริเริ่มขึ้นมา

๒.๑.๑.๖) หลักพุทธศาสนากับหลักธรรมสังคหวัตถุในการป้องกันยาเสพติด

พระธรรมปิฎก โดยกล่าวว่า การมีส่วนร่วมในสังคมพุทธ คือ การที่พุทธศาสนิกชนจะต้องส่วนเข้ามาช่วยเหลือสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ให้มีความสุข ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ได้แก่

๑) คนมีคุณแก่ส่วนรวม

สมาชิกที่ดีของสังคมจะเป็นผู้ช่วยสร้างสรรค์สังคม มีธรรม คือหลักความประพฤติ นั่นคือหลักธรรมที่จะนำมาใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ในการป้องกันยาเสพติดความสัมพันธ์ถือมีความสำคัญ ไม่เท่ากับบุคคลหรือสังคมโดยใช้หลัก สังคหวัตถุ 4 ดังนี้ คือ

สังคหวัตถุ ๔ เป็นธรรมที่เสริมสร้างเสน่ห์ให้แก่ตนเอง ทำให้เป็นที่รักของคนทั่วไป ช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์ซึ่งมีส่วนช่วยในการดำเนินงานบรรลุจุดหมายตามที่ต้องการ สังคหวัตถุมี 4 ประการคือ

๑.๑.๑) ทาน คือ การให้ ซึ่งต้องมาจากจิตใจที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หรือ ความโอบอ้อมอารี การให้ดังกล่าวนั้นอาจจะไม่ใช้สิ่งของ เงินทอง ความรู้ ความเข้าใจวิทยากรต่างๆ

๑.๑.๒) ปิยวาจา คือ การพูดจาที่น่ายรัก น่านิยมยกย่อง พูดด้วยวาจาสุภาพ อ่อนโยน ไพเราะ ชี้แจงด้วยเหตุผลแยบยลที่ทำให้เกิดประโยชน์และสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน

๑.๑.๓) อตถจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์หรือทำประโยชน์แก่บุคคลอื่นๆ นั่นคือ ประพฤติหรือกระทำการที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน มีการช่วยเหลือกันโดยให้กำลังใจกำลังใจ กำลังความคิด และกำลังทรัพย์

๑.๑.๔) สมานัตถตา คือ การวางตนให้เหมาะสม วางตนเสมอต้นเสมอปลายมีกิริยา อัยยาศัยเหมาะสมกับฐานะหรือตำแหน่งหน้าที่การงาน

^{๑๐} บัณฑิต อ่อนดำ, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. (กรุงเทพมหานคร : สามัคคีสาร, ๒๕๓๗), หน้า ๑๐๐.

ในการบำเพ็ญการสงเคราะห์ คือ ปฏิบัติตามหลักการสงเคราะห์ หรือธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ที่เรียกว่า สังคหวัตถุ ๔ อย่างคือ ทาน คือการให้ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ และศิลปวิทยา แก่เพื่อนร่วมสังคม ปิยวาจา คือ เจรจาอ่อนหวาน พูดคำที่สุภาพ อ่อนโยนและเป็นคำที่มีประโยชน์ที่ผู้ฟังได้ฟังแล้วชื่นใจ สบายใจเห็นประโยชน์ในคำพูดนั้น พูดให้กำลังใจ เป็นต้น อัตถจริยา คือ การบำเพ็ญตนให้เป็นคนมีประโยชน์ต่อผู้อื่น ได้แก่ การไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนมนุษย์ และไม่เบียดเบียนผู้อื่นเมื่อผู้อื่นขอความช่วยเหลือ การสนับสนุนในสิ่งที่เห็นว่าถูกต้องดีงาม เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ในสังคม และ สมานัตตา คือ การปฏิบัติตนสม่ำเสมอ ไม่ถือตัว ไม่หยิ่งจองหองในเมื่อได้มีฐานะ ซึ่งได้แก่ การให้ความนับถือเพื่อนมนุษย์ ผู้มีฐานะศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับตน ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามบุคคลที่ด้อยกว่าตน เป็นต้น

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวถึง พละ 4 ประการในด้าน สังคหพละ (มนุษย์สัมพันธ์) ดังนี้

ประการที่ 4 สังคหพละ (มนุษย์สัมพันธ์) แปลว่า กำลังแห่งการสงเคราะห์หรือมนุษย์สัมพันธ์ ซึ่งเป็นธรรมที่สำคัญมากสำหรับนักบริหาร หรือผู้ปกครอง ผู้ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น นักบริหารหรือผู้ปกครองจะสามารถผูกใจเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ได้ถ้ามีสังคหวัตถุ ๔ ประการ คือ

๑) ทาน หมายถึง การให้ (โอบอ้อมอารี) นักบริหารหรือผู้ปกครอง ที่ดีต้องมีน้ำใจรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ทานแก่เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา การให้ทานจะช่วยให้ผูกใจคนอื่นไว้

นักบริหารหรือผู้ปกครอง อาจให้ทานได้ 3 วิธี คือ

๑.๑) อามิสทาน หมายถึง การให้สิ่งของแก่เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา โดยเฉพาะการให้เพื่อผูกใจนี้สำคัญมากในยามที่เขาตกต่ำหรือมีความเดือดร้อน การให้รางวัลหรือขึ้นเงินเดือนก็จัดเข้าในอามิสทาน

๑.๒) วิทยาทานหรือธรรมทาน หมายถึง การให้คำแนะนำหรือสอนวิธีทำงานที่ถูกต้อง รวมถึงการจัดหลักสูตรพัฒนาบุคลากรหรือส่งไปศึกษาดูงาน

๑.๓) อกภัยทาน คือ การให้อภัยเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำงานหรือล่วงเกินซึ่งกันและกัน การให้อภัยไม่ทำให้ผู้ให้ต้องสูญเสียอะไร เป็นการลงทุนราคาถูกแต่ได้ผลตอบแทนราคาสูง

๒) ปิยวาจา หมายถึง การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน (วจีไพเราะ) นักบริหารหรือผู้ปกครองที่ดีจะรู้จักผูกใจคนด้วยคำพูดอ่อนหวาน

๓) อัตถจริยา หมายถึง การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (สงเคราะห์ประชาชน) นักบริหารหรือผู้ปกครองทำอัตถจริยา ได้หลายวิธี เช่น บริการช่วยเหลือยามเขาป่วยไข้ หรือเป็นประธานในงานพิธีของผู้ใต้บังคับบัญชา

๔) สมานัตตตา หมายถึง การวางตัวสม่ำเสมอ (วางตนพอดี) เมื่อนักบริหารหรือผู้ปกครอง ไม่ทอดทิ้งผู้ร่วมงานทั้งหลาย เขาจึงจะสามารถสร้างทีมงานขึ้นมาได้ นักบริหารต้องกล้ารับผิดชอบในผล การตัดสินใจของตน ถ้าผลเสียตกมาถึงผู้ปฏิบัติตามคำสั่งของตน นักบริหารต้องออกมาปกป้องคนนั้น ไม่ใช่หนีเอาตัวรอดตามลำพัง

เมื่อนักบริหารมีสังคหวัตถุ ทั้ง 4 ประการ คือ โอบอ้อมอารี วชิโรหิระ สงเคราะห์ประชาชน และวางตนพอดี เขามีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถผูกใจคนไว้ได้ แต่สังคหวัตถุเหล่านี้เป็นเรื่องพฤติกรรม ภายนอกที่แสดงออกมาเพื่อให้แสดงพฤติกรรมเหล่านั้นมาโดยไม่ต้องฝืนใจ นักบริหารต้องมีพรหม วิหารธรรม คือ ธรรมสำหรับผู้ใหญ่ ๔ ประการ

กล่าวโดยสรุป สังคหวัตถุ 4 คือธรรมที่ช่วยในการสร้างมนุษยสัมพันธ์นั่นเอง ซึ่งประกอบด้วย ๑) โอบอ้อมอารี ๒) วชิโรหิระ ๓) สงเคราะห์ประชาชน ๔) วางตนพอดี^{๑๑}

๒) คนผู้เป็นส่วนร่วมที่ดีของหมู่ชน

คนผู้เป็นส่วนร่วมที่ดีของหมู่ชน ซึ่งจะช่วยให้หมู่ชนอยู่ร่วมกันด้วยดี มีธรรม คือหลักความ ประพฤติ ดังนี้

๒.๑) พึ่งตนเองได้ คือทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนได้ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบตนเอง ไม่ทำตัวให้ เป็นปัญหาหรือเป็นภาระถ่วงหมู่คณะ หรือหมู่ญาติ ด่วนการประพฤติธรรมสำหรับสร้างที่พึ่งตนเอง เรียกว่า นาถรณธรรม ๑๐ ประการคือ มีศีล คือประพฤติดีมีวินัย มีพหุสัจจะ คือมีการศึกษาเล่าเรียน มาก มีกัลยาณมิตรตถตา คือรู้จักคบคนดี มีโสวจิตสสา คือเป็นคนพูดง่าย ไม่กระด้างดื้อรั้น มีกิงกรณียะสุ ทักขตา คือ เอาใจใส่ช่วยเหลือกิจการของหมู่คณะ มีธรรมกามตา คือ เป็นผู้ใฝ่ศึกษาหลักธรรม สิ่งดีงาม ทั้งหลาย มีวิริยารัมภะ คือมีความขยันหมั่นเพียร ไม่เกียจคร้าน มีสันตญฐี คือ มีความรู้จักพอ ไม่โลภมาก มีสติ คือมีสติมั่นคง มีความรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลา และมีปัญญา คือเป็นผู้เข้าใจถึงเหตุผล รู้ตัวรู้ชั่ว เป็นต้น

๒.๒) อยู่ร่วมในหมู่ด้วยดี ในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ หรือร่วมชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัว พึงปฏิบัติหลักการอยู่ร่วมกัน ที่เรียกว่า สาราณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) มี ๖ ประการคือ มีเมตตากายกรรม ได้แก่ การเข้าไปตั้งกายกรรม ประกอบด้วย เมตตา นั่นคือ การอยู่ด้วยกันด้วยการกระทำดีต่อกัน ไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน แต่มุ่งเน้น การสร้างความร่วมมือกัน เพื่อความผาสุกร่วมกัน เป็นต้น มีเมตตาวาจกรรม ได้แก่ การเข้าไปตั้ง วาจกรรมประกอบด้วยเมตตา คือใช้หลักการพูด โดยการเจรจาให้เข้าใจกัน ไม่กล่าวร้ายเสียดสีกัน เป็น ต้น มีเมตตามโนธรรม ได้แก่ การเข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา คือการไม่คิดทำร้ายซึ่งกัน และกัน มีความซื่อสัตย์เคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีจิตเมตตาต่อกัน เป็นต้น แบ่งปัน ผลประโยชน์ที่ได้มาด้วยความชอบธรรมแก่เพื่อร่วมสังคม ได้แก่ การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

^{๑๑}พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, กรุงเทพมหานคร : มุนินิพฺพุต ธรรม, ๒๕๓๙, หน้า ๓๖ – ๔๒.

ทั้งในด้านอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องมือการเกษตร ตลอดจนวิทยาการความรู้ต่างๆ ให้แก่เพื่อนร่วมสังคม รวมตลอดถึงการรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ไม่ทำลายระบบนิเวศน์สิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดผลกระทบมวลมนุษย์ เป็นต้น รักษาความประพฤติ(ศีล) เสมอกัน ได้แก่ การอยู่ร่วมกันอย่างให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีความเสมอภาคกัน และ มีความเห็นร่วมกัน ไม่วิวาทเพราะมีความเห็นผิดกัน ได้แก่ การอยู่ร่วมกันจะต้องยอมรับในกฎกติกาทางสังคมที่กำหนดไว้ ไม่กระทำความเสมือนว่าเป็นการฝ่าฝืนมติของสังคม ไม่เอาไรต์เอาเปรียบกันหรือข่มเหงกีดกันผู้อื่น มีแต่จะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วย

๓) คนมีส่วนร่วมในการปกครองที่ดี

สมาชิกของรัฐผู้มีส่วนร่วมให้เกิดการปกครองที่ดี โดยเฉพาะคนในสังคมประชาธิปไตย พึงรู้หลักและปฏิบัติดังนี้

๓.๑) รู้หลักอธิปไตย คือ รู้หลักความเป็นใหญ่ที่เรียกว่า อธิปไตย ๓ ประการคือ อัตตาธิปไตย ถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเอง ฐานะ ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ ของตนเป็นใหญ่ ฝ่ายที่เป็นกุศลในด้านนี้คือ การเว้นจากการทำความชั่ว มุ่งทำความดีด้วยการเคารพตนเอง โลกอธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียงนินทา สรรเสริญ เป็นต้น ฝ่ายที่เป็นกุศลได้แก่ เว้นจากการทำความชั่ว มุ่งทำความดีด้วยการเคารพเสียงของชนหมู่มาก และ ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำด้วยการคำนึงถึงสิ่งที่ได้ศึกษา ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริง และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การรู้จักพิจารณาอย่างถ่องแท้ ตามกำลังสติปัญญา และมุ่งคิดพิจารณาด้วยความบริสุทธิ์ใจ เป็นไปโดยชอบธรรม และเพื่อความดีงาม ตามหลักโดยทั่วไปได้แก่ การรู้จักเคารพหลักการ กฎ ระเบียบ กติกา และข้อบังคับทางสังคมหรือองค์กรนั้น ๆ ดังนั้นหากเราต้องการถือเอาความถูกต้องเป็นใหญ่ จะต้องยึดหลักของธรรมาธิปไตย โดยมีได้ถือตนหรือถือโลกเป็นใหญ่

๓.๒) มีส่วนในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการมีส่วนร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว ที่เรียกว่า อปรีหานิยธรรม คือ หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม ไม่ทำตามอำเภอใจตนเอง ให้เกียรติผู้รู้ผู้มีประสบการณ์ ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี เคารพสักการะโบราณสถาน และดูแลรักษาผู้ทรงศีล^{๑๒}

ปรีชา บุญสุข ได้กล่าวว่า เด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ร้อยละ ๖๐ ถูกแจ้งข้อกล่าวหา ด้วยคดีที่เกี่ยวกับพระราชบัญญัติยาเสพติดฯ เช่น เสพ จำหน่าย ครอบครอง และมีแนวโน้มจะสูงขึ้น ซึ่งในยุคปัจจุบันยาเสพติดเป็นสิ่งที่ อยู่ใกล้ตัว ปัญหายาเสพติดจัดได้ว่าเป็นปัญหาที่มีสำคัญอันดับต้นๆ ของประเทศ และเป็นปัญหาที่ต้องรับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ทว่าที่ผ่านมาการแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศไทยไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะกับเด็กและ

^{๑๒} พระธรรมปิฎก, การศึกษาเครื่องมือที่ยังต้องพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : พุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐ – ๒๖.

เยาวชนที่จะต้องเป็นอนาคตและกำลัง สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งขาดภูมิคุ้มกันยาเสพติด เมื่อเด็กและเยาวชนขาดภูมิคุ้มกันที่ดีก็ เท่ากับว่าขาดสติปัญญา ซึ่งเด็กและเยาวชนที่หลงผิด ไปยุ่งกับยาเสพติดเป็นจำนวนมากด้วยปัญหาที่แตกต่างกันไป เช่นทำตามกลุ่มเพื่อนหรือความคึกคะนองว่าลองยาเสพติดแล้วจะไม่ติดซึ่งเป็นความเชื่อที่ผิดเพราะมิได้ไตร่ตรองด้วยปัญญาการที่จะมี ภูมิคุ้มกันที่ดีนั้น จำเป็นต้องจะมีหลักการที่ถูกต้องและสามารถยึดเหนี่ยวจิตใจให้ทำตามได้ ซึ่งคงจะ ไม่มีอะไรยึดเหนี่ยวจิตใจได้เท่า “ศาสนา”

ประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ มีวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคนไทย มาแต่ สมัยโบราณดังจะเห็นได้ว่าในสมัยก่อนนั้นชาวบ้านหรือแม้กระทั่งกลุ่มคนทุกชนชั้นมักนิยมส่งบุตร หลานที่เป็นชายไปให้พระเป็นผู้อบรมสั่งสอนทางด้านวิชาการ และทางด้านจริยธรรมการใช้ชีวิตที่ ดีงาม จุดนี้เอง ทำให้เด็กและเยาวชนที่ได้รับการอบรมโตขึ้นมากลายเป็นคนที่มีความดี ทั้งนี้จะเห็น ได้ว่า พระพุทธศาสนาจะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดได้อย่างดี โดยมีพระเป็นผู้นำคำสอนทาง ศาสนามาถ่ายทอดให้เด็กและเยาวชนมีสติปัญญาและการไตร่ตรองที่ดี สามารถแยกแยะได้ว่า สิ่งใด ควรหรือไม่ควรทำ เมื่อทราบแล้วมีปัญหาแล้ว ผู้มีปัญหาย่อมจะสามารถใช้ชีวิตโดยไม่ต้องพึ่งพายา เสพติด เพราะผู้นั้นจะใช้สติและปัญญาในการตัดสินใจปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในชีวิต ไม่เฉพาะ เพียงปัญหายาเสพติด โดยอาจจัดกิจกรรมเกี่ยวข้องกับศาสนาให้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อเป็นการกล่อมเกลาจิตใจ เรียนรู้ถึงธรรมะ และเข้าใจในหลักพุทธศาสนามากขึ้น พร้อมทั้ง ใช้หลักธรรมที่ได้รับในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ เช่นโครงการ ๗ วัน พบพระตักสิลาชีวีปลอดยาเสพติด การสวดมนต์ สรภัญญะทุกคืนก่อนเข้านอน การ เรียนรู้วิชาศีลธรรมจริยธรรม

ถึงแม้ว่าการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทยยังคงต้องดำเนินต่อไป เด็ก และเยาวชนก็ต้องการภูมิคุ้มกันที่ดี ต้องการการแก้ไขปัญหาคือสิ่งที่ขึ้นอยู่กับทัศนคติที่ดีด้วย แต่หากยังแก้ไขความคิดและความเชื่อไม่ได้ การแก้ไขปัญหาก็จะเป็นแก้ไขปัญหาละเอียด และจะเกิดปัญหาเป็นวัฏจักรไม่จบสิ้น ดังนั้นการปลูกฝังความคิดและทัศนคติย่อมจะส่งผลดีมากกว่า^{๑๓}

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สถาบันทางสังคมในระดับรากหญ้า ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน สถาบันโรงเรียน สถาบันศาสนา มีบทบาทที่สำคัญในการป้องกันปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหายาเสพติด ส่วนชุมชนถ้ามีความเข้มแข็ง โดยการขยายเครือข่ายเพิ่มมากขึ้นก็จะปลอดจากยาเสพติด ซึ่งการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นหน้าที่ของทุกคนจะต้องร่วมมือ ร่วมใจกัน โดยใช้ธรรมะโดยการนำเอาหลักธรรมที่กล่าวมาข้างต้น ไปประพฤติปฏิบัติหรือขยายต่อเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เพื่อพัฒนากาย อารมณ์ สังคม ปัญญา

^{๑๓}ปรีชา บุญสุข, “พระพุทธศาสนา กับการแก้ไขปัญหายาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ”, วารสาร สารพินิจ, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๕ (มิถุนายน- กรกฎาคม 2552) : ๑- ๒.

๒.๑.๑.๗) ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ได้จำแนกปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมไว้ ๖ ประการ คือ

๑) ปัญหาและอุปสรรคจากฝ่ายที่ควรจะให้เข้าร่วม คือ ฝ่ายราชการหรือฝ่ายผลิต ดำเนินการเพียงลำพังโดยไม่ยอมหรือไม่เต็มใจให้ชุมชนมีส่วนร่วมด้วย อาจเนื่องมาจาก

๑.๑) ไม่เคยชิน เพราะทำให้ขาดความสะดวก ขาดความเป็นส่วนตัว การใช้ภาษาพูด เป็นแบบวิชาการ

๑.๒) ทำให้ฝ่ายอื่นๆ เห็นพฤติกรรมการทำงานของตน หรือทำให้ต้องมีความโปร่งใสมากขึ้น จะทุจริตหาผลประโยชน์ได้ยากขึ้น

๑.๓) ไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องให้ฝ่ายอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมด้วย

๑.๔) คิดว่าฝ่ายอื่นๆ ก็ไม่มีความรู้ที่เหมาะสมเพียงพอ

๑.๕) คิดว่าฝ่ายอื่นๆ ด้อยกว่าฝ่ายตน หรือเฉื่อยชาจึงไม่ควรจะร่วมงานด้วย

๑.๖) การยึดถือระบบอุปถัมภ์ โดยข้าราชการยึดถือการสั่งการลงมาตามลำดับชั้นโดยคำนึงถึงพวกพ้องเป็นหลัก ผิดผ่อนการนัดหมายชาวบ้านมีส่วนร่วม หรือผิดนัดชาวบ้าน แต่คอยบริการเจ้านายทั้งที่มีได้นัดหมายไว้ก่อน

๑.๗) มองเห็นว่าฝ่ายอื่น (ราษฎร์) ไม่สำคัญต่อการมีส่วนร่วม หรือบางสังคมใช้วิธีบังคับเกณฑ์แรงงานมาร่วมเป็นผลให้ราษฎร์ไม่เกิดความรักหวงแหนในสิ่งที่มาร่วมทำนั้น

๑.๘) พิจารณาวามีตัวแทนของผู้ที่มาร่วมมักเป็นบุคคลที่ไม่ใช่ตัวแทนทั้งหมด โดยมักร่วมกับบุคคลฐานะดีเท่านั้น โดยมีได้คำนึงถึงตัวแทนของแต่ละกลุ่ม

๒) ปัญหาและอุปสรรคจากฝ่ายที่ควรจะมีส่วนร่วม เนื่องจาก

๒.๑) ไม่ทราบเรื่องการให้เข้าไปมีส่วนร่วมด้วยหรือไม่ทราบว่ามีกิจกรรมนั้น

๒.๒) กลัวว่าเข้าไปมีส่วนร่วมแล้วจะเสียเวลา หรือเกิดความขัดแย้งหรือเสียประโยชน์

๒.๓) ไม่ทราบว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างไรเนื่องจากไม่เคยให้พูดคุยอย่างเสมอภาคมาก่อน

๒.๔) กลัวว่ามีความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ฐานะต่างกัน การแต่งกาย การแสดงท่าทาง หรือเป็นคนละกลุ่ม คนละพวกกัน ทางเพศ ทางศาสนาที่แตกต่างกันมาก มักทำให้การมีส่วนร่วมเป็นไปได้ยากมากขึ้น

๒.๕) เชื่อว่าการมีส่วนร่วมไม่จำเป็นสำหรับตน เพราะคิดว่ามีผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว

๒.๖) เข้าไปมีส่วนร่วมแล้วไม่ได้รับการยอมรับ เช่น แพทย์ต้องฟังคนไข้เล่าอาการบ้าง แต่บางกรณีแพทย์ไม่ฟังหรือท่าทางไม่สนใจ ทำให้ผู้ป่วยรู้สึกไม่ได้รับการยอมรับ

๒.๗) มีอคติเป็นส่วนตัว อาจไม่มั่นใจในความสามารถของตนหรือมีบทเรียนที่ไม่ดีในอดีต เช่น เคยได้รับการดูถูกเหยียดหยัน หรือเข้าร่วมแล้วเสียเวลาไม่ได้ประโยชน์

๒.๘) รู้สึกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ทำตามสัญญาหรือไม่ได้ความเป็นธรรม เช่น เมื่อร่วมประชุมก็รับปากจะทำแล้วไม่ทำหรือทำแต่ล่าช้าจนเกิดผลเสียไปแล้ว หรือมักลำเอียงช่วยพวกตัวเอง แต่ไม่ช่วยราษฎรผู้ยากจน

๒.๙) การมีส่วนร่วมเป็นไปไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ผู้เข้าร่วมไม่พอใจในบทบาทที่เข้าไปร่วมซึ่งอาจเป็นเพียงเพื่อเป็นพิธีการ หรือเพียงแต่จะนำไปรายงานว่าให้เข้ามามีส่วนร่วมแล้ว

๒.๑๐) อยากเข้าไปมีส่วนร่วม แต่มีแรงเสียดทานจากสังคมรอบข้าง จึงไม่อาจเข้าร่วมได้

๒.๑๑) เข้าไปร่วมด้วยแล้วแต่ยึดประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม มีประชาชนบางกลุ่มที่ไม่คำนึงว่าส่วนรวมจะเสียประโยชน์อะไร ขอเพียงให้ตนได้ประโยชน์เท่านั้น

๓) ปัญหาและอุปสรรคจากทั้ง ๒ ฝ่าย เนื่องจาก

๓.๑) ต่างฝ่ายต่างไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องให้ฝ่ายอื่นมีส่วนร่วม

๓.๒) การไม่ชอบรวมกลุ่มหรือไม่ชอบทำงานเป็นทีม ทั้งฝ่ายได้และฝ่ายเสียประโยชน์

๓.๓) ชาวบ้านบางคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และขณะเดียวกันผู้นำหมู่บ้านไม่ได้รับความเชื่อถือ และศรัทธาจากชาวบ้านเท่าที่ควร

๓.๔) ปัญหาจากการเอาเปรียบกันของแต่ละฝ่าย เช่น เมื่อฝ่ายของรัฐบาล จะจัดเวทีประชุมแล้วเชิญชาวบ้าน หรือองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าร่วมฟังและแสดงความคิดเห็น ฝ่ายที่จัดก็มักควบคุมโดยเอาเปรียบฝ่ายอื่น เช่น การปิดกั้นการแสดงความคิดเห็น ดังนั้นจึงควรให้มีการรวมจัดการประชุม

๔) ปัญหาและอุปสรรคจากหลักการที่ยึดถือต่างกัน กล่าวคือ

๔.๑) ความขัดแย้งไม่ร่วมมือกันมีรากฐานจากปรัชญาแนวคิดและทิศทางการพัฒนาที่ต่างกัน

๔.๒) การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง ต้องมาจากพื้นฐานความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เท่าเทียมกัน

๔.๓) การบริหารงานแบบรวมศูนย์อำนาจจะไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม เพราะการจะให้ผู้อื่นมาร่วมกิจกรรม หรือร่วมความคิดด้วยต้องกระจายอำนาจเพื่อสนองความต้องการที่หลากหลายจากบุคคลกลุ่มต่างๆให้มากที่สุด

๔.๔) มีการคอร์รัปชั่นเกิดขึ้น ทำให้ฝ่ายที่ได้ประโยชน์พยายามปกป้องประโยชน์นั้นๆ โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลที่ควรจะเป็น

๕) ปัญหาและอุปสรรคจากการสื่อสาร เนื่องจาก

๕.๑) การมีส่วนร่วมจะเริ่มขึ้นเมื่อประชาชนได้รับข่าวสาร เข้าไปเป็นที่ปรึกษาและเป็นตัวแทนของชุมชนที่มีส่วนร่วมตัดสินใจ

๕.๒) การมีส่วนร่วมจะเพิ่มไปยังบุคคลกลุ่มต่างๆ มากขึ้น เมื่อต่างฝ่ายมีข้อมูลในเรื่องนั้นๆ ใกล้เคียงกัน

๕.๓) ขาดข้อมูลพื้นฐานอย่างเพียงพอ จึงควรจำแนกประชาชนในท้องถิ่นเป็นกลุ่มผู้สนใจแต่ละเรื่องให้ชัดเจน

๕.๔) การขาดข้อมูลอย่างเพียงพออาจทำให้การแสดงความคิดเห็นเป็นไปโดยใช้อารมณ์

๖) ปัญหาและอุปสรรคจากการใช้วิธีการไม่เหมาะสม คือ

๖.๑) การริเริ่มโครงการต้องเริ่มที่ตัวปัญหา แล้วให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับปัญหานั้นโดยร่วมอภิปราย แล้วกำหนดวิธีแก้ไขปัญหาต่างๆ

๖.๒) การแสดงความคิดเห็นไม่ควรเป็นการพูดในที่ประชุมเพียงอย่างเดียว เพราะอาจมีผลกระทบต่อผู้ให้ความเห็นหรือครอบครัว และอาชีพของบุคคลนั้นๆ ได้

๖.๓) ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นกรรมการในหน่วยงานของรัฐบาลให้มากขึ้น เช่น สถานีตำรวจ โรงเรียน กรรมการการเลือกตั้ง โรงพยาบาลของราชการ เป็นต้น

๖.๔) การมีส่วนร่วมต้องให้เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แสดงความคิดเห็นได้โดยเท่าเทียม และอยู่บนพื้นฐานที่เคารพซึ่งกันและกัน

๖.๕) ไม่ระบุให้ชัดเจนว่าจะให้ฝ่ายใดมีส่วนร่วมแค่ไหนเพียงใดและอย่างไร ให้เหมาะสมกับแต่ละโครงการ

๖.๖) ให้โอกาสเข้าร่วมในสถานที่และเวลาที่ไม่เหมาะสม ทำให้ประชาชนที่ไม่สะดวกแก่การเข้าร่วมได้จึงไม่เข้ามามีส่วนร่วม^{๑๔}

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมคือ ความแตกต่างในสังคม เช่น ด้านรายได้ อำนาจ และฐานะทางเศรษฐกิจ โดยระบบการเมืองถูกควบคุมโดยคนกลุ่มน้อย เช่น ผู้มีอิทธิพลในชุมชน หรือนักการเมือง และขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการแจกแจงทรัพยากร

๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด

การรณรงค์ป้องกันยาเสพติด คือความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความคิด พฤติกรรมของบุคคลในสังคม ทั้งในระดับบุคคล กลุ่มชุมชน มิให้ไปใช้หรือเสพยาเสพติด ที่จะนำไปสู่พฤติกรรมติดหรือพึ่งพายาเสพติดต่อไป

๒.๒.๑) ความหมายของยาเสพติด

ยาเสพติดมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายอาชีพ จึงมีทัศนะความหมายของยาเสพติดหลายรูปแบบตามความเกี่ยวพันของยาเสพติดที่มีต่อวิชาชีพของบุคคลนั้นๆ

^{๑๔} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, อ่างแล้ว, หน้า ๑๐ – ๑๒.

(WHO) องค์การอนามัยโลก (The World Health Organization) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “ยาเสพติดให้โทษ (Addiction) หมายถึง ยาชนิดใดชนิดหนึ่งไม่ว่าจะเป็นสารตามธรรมชาติหรือสารสังเคราะห์ที่ร่างกายได้รับซ้ำๆ บ่อยๆ โดยจะเป็นครั้งคราวหรือติดต่อกัน”^{๑๕}

ประกายแก้ว ประพตติถ้อย โดยกล่าวถึงยาเสพติดว่า “หมายถึง ภาวะที่ผู้ป่วยตกเป็นทาสทางใจและร่างกายต่อยาหรือยาชนิดใดชนิดหนึ่งโดยพบในลักษณะที่ร่วมด้วยคือ 1) ผู้ป่วยจะต้องเพิ่มปริมาณยาที่ใช้ขึ้นเรื่อยๆ 2) มีความต้องการอย่างสุดอดกลั้นที่จะต้องหายานั้นมาให้ได้ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม 3) ถ้าหยุดยาจะเกิดอาการอดยา 4) ทำให้เกิดผลร้ายต่อผู้เสพและสังคม”^{๑๖}

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติดว่า “ยาเสพติด หมายถึง สารหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อบุคคลใดเสพหรือได้รับเข้าไปในร่างกายซ้ำๆ กัน เป็นช่วงระยะๆ หรือนานติดกัน จะทำให้

๑) บุคคลนั้นต้องตกอยู่ในอำนาจหรือเป็นทาสของสิ่งนั้น ทางด้านร่างกายและจิตใจหรือจิตใจเพียงอย่างเดียว

๒) ต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อยๆ หรือทำให้สุขภาพของผู้เสพเสื่อมโทรมลง

๓) เมื่อถึงเวลาอยากเสพแล้วไม่ได้เสพจะมีอาการผิดปกติ ทางด้านร่างกายและจิตใจหรือเกิดอาการทางด้านจิตใจเพียงอย่างเดียว”

และความหมายตามกฎหมาย **สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด** ได้ให้ความหมายไว้ว่า ยาเสพติดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๔ แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ สารระเหย

“ยาเสพติดให้โทษ หมายความว่า สารเคมีหรือวัตถุใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยการรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตอยู่ตลอดเวลาและสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลงกับให้รวมถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ และสารเคมีที่ใช้ผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ตามรัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขประกาศในกิจจานุเบกษา แต่ไม่รวมถึงยาสามัญประจำบ้านตามกฎหมายยาเสพติดให้โทษที่ผสมอยู่

วัตถุออกฤทธิ์ หมายความว่า วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นวัตถุสังเคราะห์ ทั้งนี้ตามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศในกิจจานุเบกษา

^{๑๕}(WHO) องค์การอนามัยโลก, **Guide to Drug Abuse Epidemiology**, อังโน วิทย์ เทียงบุญธรรม, **ตำรายาเสพติด**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑ – ๒.

^{๑๖}ประกายแก้ว ประพตติถ้อย, **หน่วยที่ 15 โทษจากยาเสพติด พิษจากพืชและสัตว์ โรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖), หน้า ๓๒๔.

สารระเหย หมายความว่า สารเคมีหรือผลิตภัณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมประกาศว่าเป็นสารระเหย”^{๑๗}

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ยาเสพติด คือสิ่งที่เข้ามาทำลายสังคมและเยาวชนของชาติ เพราะเยาวชนไทยเป็นกลุ่มเด็กจำนวนมากที่สังคมควรให้ความสนใจใส่ดูแลเขาเป็นพิเศษ ด้วยเหตุผลว่าเยาวชนเป็นวัยที่กำลังจะพัฒนาทางกาย และจิตใจอารมณ์ เข้าสู่วัยผู้ใหญ่ หลากๆ ครั้งที่มีกลุ่มเยาวชนกลายเป็นปัญหาสังคม เช่น การเที่ยวเตร่ เกล่ ปัญหาการทะเลาะวิวาทระหว่างโรงเรียนสถาบัน ปัญหาการมั่วสุมเสพยาและมั่วสุมทางเพศ เป็นต้น

๒.๒.๒) ประเภทของยาเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กล่าวว่า ปัจจุบันยาเสพติดมีมากกว่าร้อยชนิด สามารถจัดแบ่งเป็นประเภทต่างๆนอกจากการแบ่งตามการออกฤทธิ์แล้ว ยังแบ่งตามที่มา แบ่งตามกฎหมาย และแบ่งตามองค์การอนามัยโลกแล้วได้ดังนี้

๑) แบ่งตามวิธีการออกฤทธิ์ ต่อระบบประสาทส่วนกลาง

ยาเสพติดมีคุณสมบัติคือ สามารถออกฤทธิ์ต่อประสาทส่วนกลาง ในการนี้สามารถแบ่งยาเสพติดออกเป็น ๔ ประเภท

๑.๑) ประเภทกดประสาท เช่น กลุ่มฝิ่น (ฝิ่น มอร์ฟิน โคเคอินฯลฯ) ยาระงับประสาทและยานอนหลับ (เซโคบาร์บิทัล อะโมบาร์บิทัลฯลฯ) ยากล่อมประสาท (เมโพรบาเมตไดอะซีแพมคลอไดอาซีออกไซด์ฯลฯ)

๑.๒) ประเภทกระตุ้นประสาท เช่น แอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน กระท่อม โคเคน บุหรี่ กาแฟ

๑.๓) ประเภทหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี ดีเอ็มที เห็ดขี้ควาย

๑.๔) ประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน อาจกด กระตุ้นหรือหลอนประสาทผสมร่วมกัน เช่น กัญชา

๒) แบ่งตามแหล่งที่มา

๒.๑) ประเภทที่ได้จากธรรมชาติเช่น ฝิ่น มอร์ฟิน กระท่อม กัญชา ฯลฯ

๒.๒) ประเภทที่ได้จากการสังเคราะห์เช่น เฮโรอีน เซโคบาร์บิทัล แอมเฟตามีน

๓) ตามกฎหมาย

๓.๑) ประเภทถูกกฎหมาย เช่น ยาแก้ไอ น้ำดำ บุหรี่ เหล้า กาแฟ ฯลฯ

๓.๒) ประเภทผิดกฎหมาย

ก) ยาเสพติดให้โทษ เช่น ฝิ่น มอร์ฟิน กระท่อม กัญชา เฮโรอีน แอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน แอลเอสดี เอ็คตาซี

^{๑๗}สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, **ความรู้เบื้องต้นเรื่องยาเสพติด**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๓๕), หน้า ๒๑.

ข) วัตถุออกฤทธิ์ เช่น เซโคบาร์บิทัล เฟโลมิน อีเฟดรีน

ค) สารระเหย เช่น ทินเนอร์ กาว แล็กเกอร์

๔) แบ่งตามองค์การอนามัยโลก

องค์การอนามัยโลกได้จัดแบ่งยาเสพติดออกเป็น 9 ประเภท คือ

๔.๑) ประเภทฝิ่นหรือมอร์ฟิน รวมทั้งยาที่มีฤทธิ์คล้ายมอร์ฟิน เช่น ฝิ่น มอร์ฟิน เฮโรอีน เพอิดีน

๔.๒) ประเภทบาบิบูเรท รวมทั้งยาที่มีฤทธิ์ทำนองเดียวกัน เช่น เซโคบาร์บิทัล อะโมบาร์บิทัล พาราดีไฮด์ เมโปรบาเมท ไดอาซีแพม คลอไดอาซีพอกไซด์

๔.๓) ประเภทแอลกอฮอล์ เช่น เหล้า เบียร์ วิสกี้

๔.๔) ประเภทแอมเฟตามีน เช่น แอมเฟตามีน เดกซ์แอมเฟตามีน

๔.๕) ประเภทโคเคน เช่น โคเคน ใบโคคา

๔.๖) ประเภทกัญชา เช่น ใบกัญชา ยางกัญชา

๔.๗) ประเภทคัท เช่น ใบคัต ใบกระท่อม

๔.๘) ประเภทหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี ดีเอ็มที เมสคาลีน เมล็ดมอร์นิ่ง โกลี่ ต้นลำโพง เห็ดเมาบางชนิด

๔.๙) ประเภทอื่นๆเป็นพวกที่ไม่สามารถเข้าประเภทใดได้ เช่น ทินเนอร์ เบนซิน น้ำยาล้างเล็บ ยาแก้ปวด บุหรี่^{๑๘}

๒.๒.๓) โทษของการติดยาเสพติด

ไพฑูรย์ แสงพุ่มและธนรัชต์ นามผลดี ได้กล่าวว่า ยาเสพติดนอกจากจะเกิดอันตรายต่อตัวผู้เสพแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติอีกด้วย ดังนี้

๑) โทษต่อผู้เสพ

ที่เห็นเด่นชัดเจนคือผลต่อสุขภาพและร่างกายจิตใจซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากฤทธิ์ของยาต่อระบบประสาท อีกส่วนหนึ่งเกิดจากฤทธิ์ของยาต่อระบบอื่นของร่างกาย เมื่อร่างกายมียาเหล่านี้ประจำอยู่ทำให้ระบบการทำงาน ที่ยาไปออกฤทธิ์ผิดปกติอย่างเดิมได้อย่างมาก ดังนั้นจึงพบว่าสุขภาพของผู้เสวมักเสื่อมโทรม ในส่วนของร่างกายจะเห็นว่าผู้เสพติดส่วนใหญ่มีร่างกายผ่ายผอม ชูบซีด ผิวลำ สมองเสื่อม ป่วยเป็นโรคระบบต่างๆที่ยาสามารถไปออกฤทธิ์ เช่น โรคทางเดินอาหาร โรคปอด โรคหัวใจ โรคตับ โรคไต ฯลฯ รวมทั้งป่วยเป็นโรคติดเชื้อมีได้ง่าย

^{๑๘} สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, *เรียนรู้เรื่องยาเสพติดชีวิตปลอดภัย*, (กระทรวงยุติธรรม : โรงพิมพ์การศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๙ - ๑๐.

๒) โทษต่อครอบครัว

นอกจากทำให้เสื่อมเสียต่อครอบครัวแล้ว ผู้เสพติดยังขาดความรับผิดชอบหรือไม่เอาใจใส่ต่อครอบครัวอย่างที่เคยเป็น เพราะเหตุที่ไม่อาจทำงานได้ จำต้องใช้จ่ายเงินเพิ่มขึ้นเพื่อซื้อยาเสพติด บางคนต้องกลายเป็นภาระของครอบครัว หรือก่อให้เกิดปัญหาภายในครอบครัว เช่น ทำให้ครอบครัวไม่สงบสุข มีปัญหาความแตกแยก เกิดการทะเลาะวิวาท ฯลฯ

๓) โทษต่อสังคม

ที่เป็นปัญหามากคือการก่ออาชญากรรมเช่น ชิงทรัพย์ ทำร้ายผู้อื่น ฯลฯ นอกจากนี้ยังเป็นต้นเหตุความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นเช่น การเกิดเหตุรถชนบนท้องถนน การเกิดเพลิงไหม้ลุกลามถึงบ้านอื่นๆ ฯลฯ และผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่ยังเป็นที่รังเกียจของสังคมหรือเข้าสังคมไม่ได้ด้วย

๔) โทษต่อประเทศชาติ

ผู้เสพยาเสพติดจัดได้ว่าเป็นผู้บ่อนทำลายเศรษฐกิจและความมั่นคงแห่งชาติ ทั้งนี้ต้องให้รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายในการป้องกันและปราบปราม และบำบัดรักษา แต่เหนือสิ่งอื่นใดก็คือ การขาดทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ เพราะเมื่อประชาชนหลงใหลเมายาเสพติดย่อมทำให้ประเทศชาติสูญเสียกำลังส่วนหนึ่งของชาติไปอย่างน่าเสียดาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสพติดเป็นเยาวชน ย่อมเป็นการสูญเสียพลกำลัง ที่เป็นอนาคตของชาติ ถ้าเหตุการณ์ เป็นเช่นนี้ความมั่นคงของชาติย่อมถูกกระทบกระเทือนได้ สารใดก็ตามเมื่อเข้าสู่ร่างกายโดยการรับประทาน ฉีด สูบ หรือดมก็ตามแล้วทำให้เกิดผลต่อจิตใจ และร่างกายของผู้ใช้สารนี้ โดยจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

๑) ผู้ใช้นี้แล้วต้องเพิ่มขนาดตลอดเวลา

๒) เมื่อหยุดใช้ก็จะทำให้เกิดมีอาการของการขาดยา

๓) ผู้ใช้เป็นเวลานาน จะทำให้เกิดความต้องการยามากขึ้นทั้งทางร่างกาย และจิตใจ

๔) ผู้ใช้นี้เป็นเวลานานก็จะทำให้เกิดผลร้ายต่อสุขภาพของผู้ใช้นั้นด้วย^{๑๙}

๒.๒.๔) ปัญหาการเสพติดในวัยรุ่น

ไพฑูรย์ แสงพุ่มและธนะรัชต์ นามผลดี ได้กล่าวถึง ปัญหายาเสพติดยังมีความรุนแรงมากเท่าใด ย่อมส่งผลเสียต่อการพัฒนาประเทศอย่างมากเท่านั้น โดยอาจจะสรุปผลกระทบของปัญหายาเสพติดที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ต่อประเทศชาติพอสรุปได้ดังนี้

๑) ผลกระทบต่อบุคคล โดยเฉพาะบุคคลที่เสพยาเสพติดทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ได้แก่ ด้านร่างกาย เช่น สมอและระบบประสาทถูกทำลาย บุคลิกภาพและร่างกายถูกทำลายมีอาการติดและแพร่เชื้อเอชไอวี ฯลฯ ด้านจิตใจ เช่น หวาดระแวง กังวลใจ สับสนในชีวิตและการตัดสินใจ หรือ

^{๑๙}ไพฑูรย์ แสงพุ่มและธนะรัชต์ นามผลดี, ปกิณกะสาระ เส้นทางชีวิตผู้ติดยาเสพติด, (สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด : รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖ – ๒๗.

อาจก่อให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ฯลฯ และด้านสังคม เช่นประสิทธิภาพการทำงาน ลดลง สังคมไม่ยอมรับและถูกจำกัดสิทธิทางกฎหมาย

๒) ผลกระทบต่อครอบครัวและชุมชน ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติดย่อมได้รับผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การถูกดำเนินการตามกฎหมาย เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล รวมทั้งหวาดระแวงในชีวิตและทรัพย์สินของสมาชิกในครอบครัว เครือญาติและเพื่อนบ้าน หรือในชุมชน ฯลฯ

๓) ผลกระทบต่อสังคมไทย ในภาพรวมของสังคมไทยย่อมได้รับผลกระทบทั้งด้านการบริหารจัดการภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง-ลงทุนสถานที่ต่าง ๆ ฯลฯ ด้านเศรษฐกิจและการคลัง เช่น การสูญเสียรายได้ของรัฐ การเสียงบประมาณในการป้องกันปราบปราม บำบัดรักษาและฟื้นฟูฯ และ ด้านความมั่นคงและชื่อเสียงของประเทศในขณะเดียวกัน กลุ่มผู้ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดแล้ว ก็จะต้องพยายามดึงให้กลับมาเพื่อให้เขาเหล่านั้นได้ใช้ชีวิตโดยปราศจากการใช้ยาเสพติดอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้หรือติดยาเสพติด ซึ่งเป็นกลุ่มที่น่าเห็นใจในแง่ของการเลือกเส้นทางการดำเนินชีวิตที่ผิดพลาด จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือด้วยกระบวนการต่างๆ รวมทั้งการสร้างวิถีชีวิตใหม่ที่ดีกว่าเดิม เพื่อให้กลับมาเป็นพลังในการขับเคลื่อนสังคมต่อไป

ปัญหาการเสพติดเป็นปัญหาพฤติกรรมที่สำคัญปัญหาหนึ่งของวัยรุ่น เป็นปฏิกิริยาต่อความเครียดทางจิตใจที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในภาวะทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เยาวชนเข้าไปใช้ยาเสพติดในประเทศไทย ในช่วงปี ๒๕๔๐ – ๒๕๔๗ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ความสัมพันธ์ของการใช้ยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนกับปัจจัยด้านครอบครัว

พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเยาวชน เป็นผลจากการหล่อหลอมทางสังคมของหน่วยย่อยที่สุด นั่นคือ ครอบครัว ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นหน่วยพื้นฐานและสำคัญที่สุดของสังคมและถือเป็นจุดหล่อหลอมพฤติกรรมทั้งทางบวกและทางลบ บุคคลจะไม่สามารถพัฒนาไปได้ดีและใช้ชีวิตอย่างมีความสุขหากปราศจากครอบครัวที่ดี ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวเป็นสาเหตุนำไปสู่พฤติกรรมการใช้หรือเกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดของเยาวชน ประกอบด้วยครอบครัวที่มีลักษณะ ดังนี้

๑.๑) ครอบครัวที่มีลักษณะสัมพันธ์แบบขัดแย้ง กล่าวคือ สมาชิกในครอบครัวมีการปฏิสัมพันธ์หรือมีความสัมพันธ์เชิงลบต่อกัน เกิดความขัดแย้งทั้งทางความคิดและพฤติกรรม

๑.๒) ครอบครัวที่ขาดการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกในครอบครัว กล่าวคือ สมาชิกในครอบครัวไม่มีโอกาสและเวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน หรือขาดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในครอบครัว

๑.๓) ครอบครัวที่ผู้ปกครองมีความคาดหวังต่อสมาชิกในครอบครัวสูงเกินไป กล่าวคือ ผู้ปกครอง ไม่ว่าจะเป็นบิดา มารดา หรือสมาชิกอาวุโสในครอบครัวคนอื่นๆ ในครอบครัวที่ตั้ง

ความหวังกับสมาชิกในครอบครัวมากเกินไป ทั้งพยายามผลักดันให้สมาชิกเป็นในแบบที่ตนเองต้องการ ย่อมทำให้สมาชิกขาดความเป็นตัวของตัวเอง รวมทั้งการเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นเพียงสิ่งของที่เป็นไปตามความคิด และอารมณ์ของผู้อื่น นำไปสู่ความไม่สามารถในการพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสมของตนเองได้ ขาดความเชื่อมั่น และขาดความเป็นตัวของตัวเอง

๑.๔) ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีหรือดีมากเกินไป กล่าวคือ มองประเด็นปัญหาเป็นสองสถานะ คือ ลักษณะครอบครัวที่ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ดี ทำให้สมาชิกในครอบครัวใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการสร้างอาชีพและการหารายได้ และการใช้ชีวิตกับกิจกรรมนอกบ้านมากกว่าในบ้าน ทำให้เวลาในการอบรมหรือปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวมีน้อยหรือแทบจะไม่มีเลย สมาชิกในครอบครัวเติบโตท่ามกลางวัตถุนิยม เช่น โทรศัพท์ การเลี้ยงดูแบบว่าจ้าง ขาดเอกลักษณ์ของครอบครัว ส่วนอีกลักษณะคือ ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีจะมีการอบรมเลี้ยงดูท่ามกลางเงินทองสิ่งของนอกกาย หรือที่เรียกว่า “เติบโตท่ามกลางเงินทอง” แต่ขาดการอบรมเลี้ยงดูที่แสดงถึงความสัมพันธ์อย่างแท้จริง รวมทั้งความสามารถ อำนาจในการใช้จ่ายเงินง่าย ที่เป็นนิสัยจากการอบรมเลี้ยงดู มีเงินเหลือใช้มากเกินไป รวมทั้งขาดการบริหารจัดการการเงินที่ดีทำให้มีเงินเหลือนำไปใช้ที่จะนำไปซื้อยาเสพติดได้

๑.๕) สมาชิกในครอบครัวใช้สารเสพติด กล่าวคือ ในกรณีที่บุคคลในครอบครัวแสดงพฤติกรรมการใช้สารเสพติด เยาวชนจะเกิดการเรียนรู้ว่าสิ่งที่คนในครอบครัวทำเป็นสิ่งที่เขาสามารถทำได้ เพื่อให้เกิดเป็นมาตรฐานและการดำรงชีพแบบเดียวกัน

๑.๖) ครอบครัวที่ไม่มีการสั่งสอนว่ายาเสพติดเป็นสิ่งที่ไม่ดี กล่าวคือ เป็นครอบครัวที่ไม่มีเวลาในการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวประการหนึ่งแล้ว ก่อปรกับเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งนั่นคือ ครอบครัวเห็นว่าเรื่องยาเสพติดเป็นเรื่องภายนอกครอบครัว จึงไม่ให้ความสำคัญและระแวดระวังสมาชิกเท่าที่ควร

๑.๗) แบบแผนการเลี้ยงดูของครอบครัว กล่าวคือ แบบแผนการเลี้ยงดูที่ครอบครัวโอบอ้อมปกป้องเด็กมากเกินไป ส่งผลให้เด็กไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือช่วยเหลือตนเองได้ในระดับต่ำ รวมทั้งไม่มีการพัฒนาทางวุฒิภาวะที่เหมาะสม

๑.๘) ครอบครัวที่ใช้อำนาจนิยมหรือใช้ความรุนแรงในครอบครัว กล่าวคือ เป็นครอบครัวที่มีลักษณะการสื่อสารแบบเผด็จการ คือ การสื่อสารแบบทางเดียว โดยมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งในครอบครัว มีอำนาจเด็ดขาดในการกำหนดกรอบการดำเนินชีวิตของคนในครอบครัวคนอื่นๆ สมาชิกในครอบครัวมักถูกกำหนดให้ต้องดำเนินชีวิตเป็นไปตามที่ต้องการ และมักมีการใช้อำนาจควบคู่กันไป

๑.๙) ครอบครัวแตกแยก กล่าวคือ ครอบครัวที่เกิดปัญหาารอยร้าว บิดาและมาดามไม่อาจใช้ชีวิตร่วมกัน ทำให้เกิดวิถีชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ และรับผิดชอบการดูแลเฉพาะคน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ความไม่สมบูรณ์ในครอบครัว

๑.๑๐) ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์แบบห่างเหิน กล่าวคือ บิดามารดาที่ไม่มีเวลาเอาใจใส่ ความสนใจ ขาดการรับฟัง และไม่มีโอกาสในการให้คำปรึกษาแก่บุตรหลานเท่าที่ควรโดยเฉพาะในปัญหาส่วนตัว เช่น การเรียน ความรัก เป็นต้น ทำให้เกิดปัญหาภาวะอารมณ์ตามมา เช่น ซึมเศร้า เหงา เบื่อ และไม่กล้าปรึกษากับครอบครัว เนื่องจากขาดความผูกพัน ความสนใจรับฟังซึ่งกันและกันตั้งแต่ต้น ลักษณะความสัมพันธ์แบบนี้ เป็นตัวการผลักดันให้หลีกเลี่ยงห่างจากครอบครัว มีเยื่อใยต่อครอบครัวน้อยลง และหันไปผูกพันกับคนภายนอกครอบครัว

๒) ความสัมพันธ์ของการใช้ยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนกับคนภายนอกครอบครัว

ปัจจัยในแง่ปัจเจกบุคคลเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่เป็นสาเหตุสำคัญในการทำให้เด็กและเยาวชนเข้าไปใช้ยาเสพติด สำหรับการศึกษาทางด้านปัจจัยส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชนที่เข้าไปใช้ยาเสพติดภายในประเทศไทย พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่นำสู่การใช้ยาเสพติด ประกอบด้วย

๒.๑) บุคลิกภาพแบบหวนไหว กล่าวคือ เป็นบุคคลที่มีความหวนไหวง่ายมากมีลักษณะของภาวะอารมณ์ที่ไม่เหมาะสมแบบสุดโต่งและต้องการการพึ่งพาจากสิ่งภายนอกสังคม

๒.๒) บุคลิกภาพแบบเปิดกว้าง กล่าวคือ เป็นบุคลิกภาพที่แสดงออกถึงการยอมรับสิ่งใหม่ๆ เข้าในชีวิตอย่างง่ายดาย โดยอาจจะปราศจากการคิดอย่างมีเหตุผล รวมไปถึงการชอบใช้ชีวิตแบบโลดโผน ผจญภัย หรือการใช้ชีวิตที่มีความเสี่ยงและต้องการความตื่นเต้นในการดำรงชีวิต เช่น การไต่ยีนโฆษณาว่ายาเสพติดเป็นอันตรายและไม่สามารถเลิกได้ บางคนจะเกิดแรงจูงใจในการใช้ยาเสพติดสูง เพราะคิดว่าตัวเองสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เกิดขึ้นได้ แต่หากทดลองใช้ก็จะนำไปสู่การติดยาเสพติดในที่สุด

๒.๓) บุคลิกภาพแบบเก็บตัว กล่าวคือ บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวนี้ มีลักษณะของการเป็นคนเก็บกด ปราศจากการระบายอารมณ์และความรู้สึก ทำให้ง่ายต่อการเป็นโรคซึมเศร้ารวมถึงความสามารถในการจัดการกับภาวะความกดดันในการใช้ชีวิตของตนเองได้ คนในกลุ่มนี้ใช้ยาเสพติดเพราะมักมีเหตุผลว่ายาเสพติดเป็นสิ่งที่ช่วยระบาย ปลดปล่อยความกดดันในชีวิตและพัฒนาความสัมพันธ์ของยาเสพติดไปสู่การเป็นเพื่อนในยามที่ตนเองเหงา ว้าเหว และต้องการระบายปลดปล่อย

๒.๔) ปัจจัยจากพัฒนาการของช่วงวัย กล่าวคือ เป็นที่รับรู้กันดีว่าในช่วงวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการพัฒนาในด้านต่างๆ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก และเป็นช่วงแห่งการทดลองพฤติกรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ตามที่ตนเอง ครอบครัวและสังคมคาดหวัง ในวัยนี้ เป็นวัยที่อยู่กำลังระหว่างความเป็นเด็กที่ขาดวุฒิภาวะและการตัดสินใจที่เหมาะสม กับการเป็น

ผู้ใหญ่ที่อยากเป็น อาจมีความคิดเห็นแบบผิดๆ ว่าการใช้ยาเสพติดเป็นการแสดงออกถึงความเป็นผู้ใหญ่ หรือการใช้ยาเสพติดทำให้ตนเองได้รับการยอมรับในฐานะผู้นำกลุ่ม

๒.๕) การมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด กล่าวคือ เป็นลักษณะพฤติกรรมอื่นๆ เช่น พฤติกรรมการต่อต้านสังคม การเพิกเฉยต่อกฎระเบียบของสังคม การมีวัฒนธรรมกลุ่มเฉพาะอย่าง ที่สวนทางต่อระเบียบของสังคม เป็นต้น และพฤติกรรมเหล่านี้มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์ต่อการใช้ยาเสพติด เช่น การเล่นพนัน การกระทำความผิดอันธพาลของสังคม หรือการของใช้กำลังในการตัดสินปัญหา เป็นต้น

๒.๖) ปัจจัยจากความไม่สามารถจัดการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิต กล่าวคือบุคคลมีความรู้สึกว่าตนเองไม่สามารถจัดการหรือควบคุมสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันของตนเองได้อีกต่อไป รวมไปถึงการขาดที่พึ่งในแง่ของบุคคลที่สามารถรับรู้และเข้าใจในภาวะที่เกิดขึ้นได้อย่างกลมกลืน สนใจและเข้าใจอย่างถ่องแท้ ยาเสพติดจึงเข้ามาในฐานะตัวที่ทำให้ลืม หรือทำให้หลีกเลี่ยงจากสภาพความเป็นจริง แม้ว่าจะเป็นเพียงชั่วข้ามวัน ข้ามคืน หรือเพียงไม่กี่ชั่วโมงก็ตาม

๒.๗) การมีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำ กล่าวคือ บุคคลไม่สามารถคิดวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมและความถูกต้องก่อนการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อทั้งตนเอง ผู้อื่น และสังคมในภาพกว้าง เพียงแต่คิดในแง่ประโยชน์ที่จะได้รับเท่านั้น

๒.๘) ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องยาเสพติดอย่างดีพอ กล่าวคือ องค์ประกอบสำคัญของความรู้ที่กล่าวถึงในด้านนี้ไม่เพียงแต่ด้านผลและการออกฤทธิ์ต่อผู้เสพเท่านั้น หากต้องมีการใส่รายละเอียดในด้านมาตรการทางกฎหมาย และจุดสิ้นสุดของผู้ติด ผู้เสพที่เป็นรูปธรรม มีการยกตัวอย่างประกอบ รวมทั้ง การใช้โอกาสกลุ่มผู้เรียนรู้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกระบวนการสอนมากกว่าการสอนแบบทางเดียว^{๒๐}

๒.๒.๕) สาเหตุการใช้ยาเสพติด

โดยปกติการแสดงออกของพฤติกรรมมนุษย์เกี่ยวกับยาเสพติดเกิดจากหลายสาเหตุ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้สรุปสาเหตุของการใช้ยาเสพติด ดังนี้

สรุป ล้นชัย ได้สรุปสาเหตุของการใช้ยาเสพติดของมนุษย์ว่าเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

๑) ปัจจัยส่วนบุคคล (individual factor) ได้แก่

๑.๑) ลักษณะอุปนิสัย (habit) ลักษณะนิสัยของคนไทยที่เสี่ยงต่อพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น รักสนุกอุปนิสัยทำอะไรตามใจคือไทยแท้ คนไทยชอบการเสี่ยงแสวงหาโชคลาภในระยะสั้น

๑.๒) ความคิด (thinking) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดในทางลบ (negative thinking) เห็นตัวเองไม่มีคุณค่าไม่มีความหมาย ไม่มีความภูมิใจในตัวเอง ความคิดที่จะประชดชีวิตประชดสังคม

^{๒๐}ไพฑูรย์ แสงพุ่มและธนรัชต์ นามผลดี, ปกิณกะสาระ เส้นทางชีวิตผู้ติดยาเสพติด, หน้า ๑๑ – ๑๒.

๑.๓) ความเชื่อ (belief) โดยปกติคนไทยมักเชื่อฟังผู้ที่อาวุโสกว่า การเชื่อคนง่ายก็มีโอกาสถูกหลอกลวงและชักจูงไปในทางที่ผิดได้ง่ายเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังรวมไปถึงความเชื่อที่ผิดๆ ต่อยาเสพติดด้วย

๑.๔) ทศนคติ (attitude) เป็นต้นว่าทัศนคติที่ว่ายาเสพติดใช้แล้วไม่ติด สามารถเลิกได้ด้วยตนเองเมื่อต้องการ

๑.๕) ความโน้มเอียงทางจิตใจที่จะกระทำผิด (tendency) อย่างกรณีบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับยาเสพติดมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้พฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดได้ง่าย การนำผู้กระทำผิดในคดีต่าง ๆ มาขังรวมกันก็ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่นำไปสู่การสร้างอาชญากรรมขึ้นใหม่

๑.๖) อารมณ์ (emotion) อาจจะเป็นเพราะอารมณ์ไม่มั่นคง (unstable) กังวล (anxiety) กลัว (phobia) เฉยเมย (apathy) บ่อยครั้งที่มีการใช้ยาเสพติดเพื่อแสวงหาความเคลิบเคลิ้มเป็นสุข (euphoria) การสร้างความกระปรี้กระเปร่า (energizer) การกระตุ้นความรู้สึกทางเพศ

๑.๗) บุคลิกภาพ (personality) ความอ่อนแอทางบุคลิกภาพ (personality weakness) เป็นสาเหตุหนึ่งของพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่มีความรู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย (inferiority complex) ต้องการชดเชยปมด้อยของตน (compensation)

๑.๘) วุฒิภาวะ (maturity) เริ่มตั้งแต่มีความสนใจสั้น (attention deficit disorder) ไม่รู้จักโต ทำตัวไม่สมอายุ การทำตัวเป็นแบบหนุ่มสาวเซเพลเถลไถล (wayward youth)

๑.๙) การเรียนรู้ (learning) ทั้งนี้เชื่อว่าพฤติกรรมการกระทำผิดเกิดจากการเรียนรู้ซึ่งเป็นไปได้ทั้งการเรียนรู้โดยการกระทำ (learning by doing) การหาประสบการณ์ด้วยตนเอง (self-directed learning) การเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก (trial and error)

๑.๑๐) แรงจูงใจเกี่ยวกับรายได้ (incentive inducement) ความสามารถในการทำกำไร (profitability) และแรงจูงใจที่อยากร่ำรวยแบบก้าวกระโดดได้ทำให้เกิดการลักลอบผลิตและการค้าอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง มีผู้กระทำผิดคดียาเสพติดรายใหม่ อยู่ตลอดเวลา การค้ายาเสพติดกลายเป็นอาชีพที่หาเงินได้ง่ายกว่าอาชีพอื่นเพราะรวยเร็วได้ในระยะเวลาอันสั้น

๑.๑๑) ความต้องการ (needs) โดยปกติมนุษย์เราจะมีความต้องการอยู่ตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด อย่างเช่น ความรู้สึกว่ายากทลอลง อยากทำในสิ่งที่ตนพอใจ การใช้ยาเสพติดเพื่ออยากเอาชนะ (cap control) ต้องการผู้ที่ไว้วางใจเพื่อระบายปัญหาความคับข้องใจ

๑.๑๒) ความกดดัน (stress) ซึ่งเป็นไปได้ในหลากหลายลักษณะ อย่างเช่น การหมกมุ่นอยู่กับการทำงาน (workaholic) ไม่มีเวลาให้กับตนเองและครอบครัว ปัญหาที่รุมเร้าในชีวิตประจำวัน (daily problem) การมีชีวิตอยู่อย่างท้อแท้

๑.๑๓) ความขัดแย้งในตัวเอง (self-conflict) ขาดความสามารถในการควบคุมตนเอง (self-control capability) ปัญหาความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนบุคคลกับผลประโยชน์สาธารณะ (conflict of interest)

๑.๑๔) ทางออกของตนเอง (self-exit) การแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาชีวิตแบบเผชิญหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกทางออกที่ผิด บางคนคิดว่าถ้าใช้ยาเสพติด แล้วจะช่วยผ่อนคลายความเครียดได้

๑.๑๕) เวลาว่าง การมีเวลาว่างมากเกินไปก็อาจทำให้บางคนยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้เช่นกัน

๒. ปัจจัยทางสังคม (social factor)

๒.๑) ครอบครัว (family) บางคนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน แต่ประสบความล้มเหลวในชีวิตครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ในครอบครัว ความรักความอบอุ่นในครอบครัว และปัญหาครอบครัวแตกแยก (broken home) เป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่ปัญหายาเสพติด ยิ่งไปกว่านั้นหากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติเป็นผู้กระทำความผิดอาจจะมีส่วนทำให้เกิดการกระทำผิดตามไปด้วย เข้าทำนองเชื่อไม่ทั้งแถว

๒.๒) การอบรมเลี้ยงดู (socialization) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลี้ยงดูแบบปกป้องหรือควบคุมมากเกินไปก็อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งของพฤติกรรมด้านยาเสพติด

๒.๓) ประเพณี (tradition) การใช้ยาเสพติดบางชนิดกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (social drug) อย่างกรณีการเสพฝิ่นที่สืบทอดกันมาเป็นประเพณีของชาวเขาบางเผ่า รวมทั้งการใช้ฝิ่นเป็นยาประจำบ้าน ยาระงับปวด

๒.๔) สมัยนิยม (fashion) อย่างเช่น เมื่อหลายปีก่อนกลุ่มศิลปินดนตรีประเภทพังค์ (punk) และพวกฮิปปี้ (hippy) มักจะมั่วสุมกันเสพยาเสพติด ปัจจุบันกลุ่มวัยรุ่นมีการใช้ยาเสพติดเป็นสมัยนิยม ครั้นเมื่อไชนาน ๆ เข้าจนติดก็กลายเป็นสินค้าจำเป็นไปในที่สุด

๒.๕) ค่านิยม (value) ค่านิยมของคนในสังคมที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การดำเนินชีวิตที่ยึดติดในวัตถุนิยม การยกย่องคนมีเงิน ไม่ว่าจะได้นั้นมาด้วยวิธีใดก็ตาม

๒.๖) กลุ่ม (group) ทั้งกลุ่มปฐมภูมิ (primary group) และกลุ่มทุติยภูมิ (secondary group) และกลุ่มอ้างอิง (reference group) ได้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคบหาสมาคมกับกลุ่มเพื่อน (peer group) ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือติดยาเสพติด มีผลอย่างมากต่อพฤติกรรมด้านยาเสพติดของกลุ่มเยาวชนในขณะนี้

๒.๗) วัฒนธรรมย่อย (sub-culture) การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมวัยรุ่นเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการกำหนดรูปแบบอุปสงค์ยาเสพติด ยาเสพติดชนิดใหม่มักจะก่อให้เกิดวัฒนธรรมย่อยในการใช้ยาเสพติด (new drug-new culture)

๒.๘) สังคมแห่งความไร้ระเบียบ (disorder society) สังคมที่เจริญทางวัตถุ แต่มาตรฐานความประพฤติ ศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมกลับลดลง

๒.๙) พฤติกรรมทางสังคม (pro-social behavior) โดยการรับเอาสิ่งภายนอกมาเป็นลักษณะของตัว (introjections) การพึ่งพาผู้อื่น (dependent) การใช้ยาเสพติดเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการเป็นพวกเดียวกัน (fellowship)

๒.๑๐) พฤติกรรมต่อต้านสังคม (antisocial behavior) ซึ่งอาจจะเริ่มตั้งแต่การต่อต้านตนเองและบุคคลใกล้ชิด ชอบทำในสิ่งที่ตรงกันข้าม (negativism) ปฏิเสธความจริง (denial of reality) ดื้อเงียบ เก็บตัว (shut-in) ชอบอยู่คนเดียว (isolation) ความรู้สึกแปลกแยก (alienation) หวาดระแวง (paranoid)

๓) ปัจจัยสิ่งแวดล้อม

๓.๑) การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้กลายเป็นทั้งปัจจัยและเงื่อนไขให้เกิดผลต่อปัญหาเสพติดทั้งในด้านการผลิต การค้า การนำเข้า การส่งออก และการแพร่ระบาดของยาเสพติด

๓.๒) ความสามารถหายาเสพติดได้ (availability) トラブใดที่สามารถซื้อหายาเสพติดจากใคร ที่ไหน เมื่อไรก็ได้ การแพร่ระบาดของยาเสพติดก็จะแตกตัวออกไปอย่างรวดเร็ว

๓.๓) ปริมาณยาเสพติด เนื่องจากมีปริมาณยาเสพติดอีกจำนวนมากที่รอดพ้นไปจากการสกัดกั้นปราบปราม และจับกุมของเจ้าหน้าที่และพร้อมที่จะกระจายไปสู่กลุ่มผู้เสพยาเสพติด

๓.๔) โอกาส (opportunity) จะเห็นว่ามิช้องโอกาสที่จะแสวงหาผลประโยชน์จากการผลิต การค้า และการแพร่ระบาดของยาเสพติดก็มีค่อนข้างมากทีเดียว

๓.๕) เจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดกฎหมายยาเสพติด เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับบริวาร (patron-client relation) ทำให้การบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดไร้ประสิทธิภาพ

๓.๖) สังคมการสื่อสารข้อมูลสมบูรณ์แบบ (mobile information society) ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้โดยไร้ขีดจำกัด สื่อประเภทต่าง ๆ ได้มีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมด้านยาเสพติด

๓.๗) การตราหน้าทางสังคม (social-labeling) เท่าที่ผ่านมาสังคมไม่ยอมรับผู้ติดยาเสพติด อาจจะปิดกั้นมิให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ามารับการบำบัดฯ การถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนชั่ว อาจจะเป็นดาบ 2 คมของการลงโทษทางสังคม (social sanction) ทำให้ยากต่อการกลับตัวเป็นพลเมืองดี

๓.๘) ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับปริมณฑล (center-periphery relation) ชุมชนที่เจริญมากก็มักจะแฝงไปด้วยปัญหาเสพติดที่มากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นมีแนวโน้มว่าจะเกิดการกระจายตัวของยาเสพติดจากสังคมเมืองไปสู่เขตปริมณฑลและสังคมชนบทมากขึ้น

๓.๙) วิกฤตการณ์เศรษฐกิจ (economic crisis) ความยากจนทำให้บางคนมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ผลักดันให้แต่ละคนดิ้นรนหาเงินหรือกอบโกย (make money) ให้ได้มากที่สุดโดยไม่คำนึงว่าจะได้มาด้วยวิธีใด

๓.๑๐) การแพร่ระบาดของยาเสพติดบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (cyber drugs) ผู้ซื้อผู้ขายยาเสพติดสามารถติดต่อกันบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์โดยไม่จำเป็นต้องเห็นหน้ากันการจ่ายเงินค่ายาเสพติดก็กระทำได้หลายวิธี รวมทั้งการใช้เงินอิเล็กทรอนิกส์ (electronic money) ด้วย

ในต่างประเทศมีการกล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพฤติกรรมการใช้สารเสพติด โดยสถาบันยาเสพติดและแอลกอฮอล์ ประเทศออสเตรเลีย Spooner, Hall, and Lynskey ได้กล่าวถึงปัจจัยที่สาเหตุของการใช้สารเสพติดว่า เกิดจาก

๑) ปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๑ ความผิดปกติทางกรรมพันธุ์: ความไม่สามารถควบคุมพฤติกรรม

๑.๒ บุคลิกภาพ: ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม, มีความรู้สึกขัดแย้งต่อสังคมตลอดเวลา,ต่อต้านสังคม,ต่อต้านอำนาจ

๑.๓ ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด

๑.๔ ทักษะการจัดการ

๑.๕ ข้อจำกัดทางการศึกษา/ปัญหาด้านการเรียน

๑.๖ การใช้ยาเสพติดครั้งแรกเมื่ออายุน้อย

๒) ปัจจัยด้านครอบครัว

๒.๑) เทคนิคการจัดการของครอบครัวไม่มีประสิทธิภาพ

๒.๒) รูปแบบการสื่อสารทางลบ

๒.๓) ขาดความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว

๒.๔) บทบาทของพ่อแม่ในครอบครัว

๓) สภาพแวดล้อมในท้องถิ่น

๓.๑) มีประสบการณ์ที่เจ็บปวด เช่น การทารุณกรรมเด็ก สงคราม เป็นต้น

๓.๒) สถานภาพทางเศรษฐกิจ

๓.๓) การสนับสนุน เช่น เพื่อน ชุมชน

๓.๔) อิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน

๓.๕) การถูกตีตราจากสังคม

๔) สภาพแวดล้อมในระดับมหภาค

๔.๑) กฎหมาย

๔.๒) การบังคับตามมาตรการทางกฎหมาย

๔.๓) ความยากง่ายในการหาซื้อยาเสพติด

๔.๔) อิทธิพลจากสื่อ^{๒๑}

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สาเหตุของการใช้สารเสพติดนั้นมีความละเอียดอ่อน มีทั้งส่วนที่แตกต่างและคล้ายคลึงกัน อันเกิดจากสาเหตุเดียวหรือหลายสาเหตุก็เป็นได้ และในหลายสาเหตุนั้นก็มีความเกี่ยวข้องกันแต่ในบางสาเหตุก็ไม่เกี่ยวข้องกัน และสาเหตุทั้งหลายนั้นอาจมีพื้นฐานมาจากเรื่องของภาวะจิตใจ สภาพแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นในการพิจารณาถึงสาเหตุการใช้สารเสพติด จึงควรพิจารณาจากหลายๆ สาเหตุ มิใช่มุ่งที่สาเหตุใดสาเหตุหนึ่ง เพราะสาเหตุต่างๆ นั้นจะช่วยเสริมให้เกิดการใช้สารเสพติดได้

๒.๒.๖) การระบาดของยาเสพติดในปัจจุบัน

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กล่าวถึง ยาเสพติดที่กำลังแพร่ระบาดอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน ประกอบด้วยตัวยาเสพติดหลักประเภทต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น ๑๐ ชนิด ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน กัญชา กระต่อม โคเคน ยาบ้า ยาไอซ์/ยาเลฟ/เอ็กซ์ตาซี ยาเค และแอลเอสดี ซึ่งแต่ละชนิดมีผลต่อผู้เสพ และฤทธิ์ในการเสพติดแตกต่างกันออกไป ได้รวบรวมสาระเกี่ยวกับตัวยาเสพติดที่กำลังแพร่ระบาดในสังคมไทยอย่างน่าสนใจ ดังนี้

๑) ฝิ่น (opium)

ฝิ่นเป็นสารประกอบชนิดหนึ่ง ซึ่งได้จากยางของผลฝิ่น ในเนื้อฝิ่นมีสารเคมีผสมอยู่มากมาย ซึ่งประกอบด้วย โพรตีน เกลือแร่ ยางและกรดอินทรีย์เป็นแอลคาลอยด์ (alkaloid) ซึ่งเป็นตัวการสำคัญ ที่ทำให้ฝิ่นกลายเป็นสารเสพติดให้โทษที่ร้ายแรง แอลคาลอยด์ในฝิ่น แบ่งแยกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

ประเภทที่ ๑ ออกฤทธิ์ทำให้เกิดอาการมึนเมา และเป็นยาเสพติดให้โทษโดยตรงแอลคาลอยด์ประเภทนี้ทางเภสัชวิทยาถือว่าเป็นยาทำให้ง่วงหลับ (hypnotic) แอลคาลอยด์ที่เป็นสารเสพติดซึ่งออกฤทธิ์ตัวสำคัญที่สุดในฝิ่น คือ มอร์ฟีน (morphine)

ประเภทที่ ๒ ออกฤทธิ์ทำให้กล้ามเนื้อเรียบหย่อนคลายตัว ซึ่งในทางเภสัชวิทยาถือว่าเป็นแอลคาลอยด์ในฝิ่นประเภทนี้ไม่เป็นสารเสพติด แต่มีฤทธิ์ทำให้กล้ามเนื้อของร่างกายหย่อนคลายตัว ซึ่งมีปาปาเวอร์รีน (papaverine) เป็นตัวสำคัญ ฝิ่นเป็นพืชล้มลุกขึ้นในที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ ๓,๐๐๐ ฟุตขึ้นไป เป็นยาเสพติดที่เป็นต้นตอของยาเสพติดร้ายแรง เช่น มอร์ฟีน เฮโรอีน และโคเคอีน มีการลักลอบปลูกฝิ่นมากทางภาคเหนือของประเทศไทยบริเวณแนวพรมแดน ที่เรียกว่าสามเหลี่ยมทองคำ เนื้อฝิ่นได้มาจากยางของผลฝิ่นที่ถูกกรีดจะมีสีขาว เมื่อถูกอากาศจะมีสีคล้ำลง กลายเป็นยางเหนียวสีน้ำตาลไหม้ หรือดำ มีกลิ่นเหม็นเขียวและระสุม เรียกว่า ฝิ่นดิบ ส่วนฝิ่นที่มีการนำมาใช้เสพเรียกว่า ฝิ่นสุก ได้มาจากการนำฝิ่นดิบไปต้มหรือเคี่ยวจนสุก

^{๒๑}สุจิต ถิ่นชัย, “พฤติกรรมด้านยาเสพติดในปัจจุบัน”, วารสารสำนักงาน ป.ป.ส., ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มีนาคม - สิงหาคม ๒๕๔๔) : ๕๕ - ๖๓.

ฤทธิ์ในทางเสพ : ผื่นออกฤทธิ์กดระบบประสาท มีอาการเสพติดทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีอาการขาดยาทางร่างกาย

อาการผู้เสพ : จิตใจเลือนลอย ง่วง ซึม แก้วตาหริ้ พุดจาวกวน ความคิดเชื่องช้า ไม่รู้สึกหิว ซึ่พจรเต้นช้า

โทษทางกฎหมาย : จัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท ๒ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒

๒) มอร์ฟีน (morphine)

มอร์ฟีนเป็นแอลคาลอยด์ (alkaloid) ของฝิ่นที่สำคัญที่สุด ซึ่งเป็นตัวการที่ทำให้ฝิ่นมีฤทธิ์เดชแห่งความมึนเมา ชาวเยอรมันชื่อ Serturner เป็นผู้สกัดจากฝิ่นเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๐๓ (พ.ศ. ๒๓๔๖) ได้เป็นครั้งแรก ฝิ่นชั้นดีจะมีมอร์ฟีนประมาณ ๑๐%-๑๖% ฝิ่นหนัก ๑ ปอนด์ นำมาสกัดจะได้มอร์ฟีนประมาณ ๐.๒๒ ออนซ์ หรือ ๖.๖ กรัม มอร์ฟีนมีลักษณะ ๒ รูป คือ รูปอิสระ (free) และ รูปเกลือ (salt) สำหรับที่มีลักษณะเป็นรูปของเกลือ ได้แก่ ซัลเฟต (sulfate) ไฮโดรคลอไรด์ (hydrochloride) อะซิเตท (acetate) และทาร์เตรท (tartrate) มอร์ฟีนรูปเกลือที่นิยมทำมากคือ Sulfate ในปัจจุบันมอร์ฟีนสามารถทำขึ้นได้ โดยการสังเคราะห์ด้วยกรรมวิธีทางเคมีแล้ว มอร์ฟีนเป็นผงสีขาวหรือเทาเกือบขาว ไม่มีกลิ่น มีรสขม มีฤทธิ์สูงกว่าฝิ่น เสพติดได้ง่าย มีลักษณะเป็นเม็ด เป็นผง และเป็นก้อนหรือละลายบรรจุหลอดสำหรับฉีด นำเข้าสู่ร่างกายโดยวิธีฉีดเป็นส่วนมาก มอร์ฟีนใช้เป็นยาหลักหรือยามาตรฐานของ ยาแก้ปวด ยาจำพวกนี้กดระบบประสาทส่วนกลาง ลดความรู้สึกเจ็บปวด ทำให้รู้สึกง่วงหลับไป และลดการทำงานของร่างกาย อาการข้างเคียงอื่น ๆ ก็คือ อาจทำให้คลื่นเหียนอาเจียน ท้องผูก เกิดอาการคันหน้า ตาแดงเพราะโลหิตหนืด ม่านตาดำหดตีบ และหายใจลำบาก

ฤทธิ์ทางเสพติด : มอร์ฟีนออกฤทธิ์กดระบบประสาท มีอาการเสพติดทั้งร่างกายและจิตใจ มีอาการขาดยาทางร่างกาย

อาการผู้เสพ : คลื่นเหียน อาเจียน ท้องผูก เกิดอาการคันหน้า ตาแดง ซึม ง่วงนอน ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม

โทษที่ได้รับ : ร่างการทรุดโทรม สมอ่งมึนชา สติปัญญาเสื่อมโทรมโทษทางกฎหมาย จัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท ๒ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติด ให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒

๓) เฮโรอีน (heroin)

เฮโรอีนเป็นยาเสพติดที่ได้จากการสังเคราะห์ทางเคมี จากปฏิกิริยาระหว่างมอร์ฟีนกับสารเคมีบางชนิด เช่น อะเซติกแอนไฮไดรด์ (acetic anhydride) หรือ อะเซทิลคลอไรด์ (acetyl chloride) หรือเอทิลไดอะเซเตต (ethylidine diacetate) โดยนักวิจัยชาวอังกฤษชื่อ C. R. Wright ได้ค้นพบวิธีการสังเคราะห์เฮโรอีนจากมอร์ฟีน โดยใช้ยาอะเซติกแอนไฮไดรด์ (acetic anhydride) บริษัทผลิตยาไบเออร์ (Bayer) ได้นำมาผลิตเป็นยาออกสู่ตลาดโลก ในชื่อทางการค้าว่า “Heroin” และถูกนำมาใช้

ทดแทนมอร์ฟินอย่างแพร่หลายหลังจากที่มีการใช้เฮโรอินในวงการแพทย์มานานถึง ๑๘ ปี จึงทราบถึงอันตราย และผลที่ทำให้เกิดการเสพติดให้โทษที่ร้ายแรง จนปี ค.ศ. ๑๙๒๔ (พ.ศ. ๒๔๖๗) ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมาย ระบุให้เฮโรอินเป็นยาเสพติดให้โทษ ห้ามมิให้ผู้ใดมิไว้ในครอบครอง หลังจากนั้นต่อมาอีก ๓๕ ปี คือเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๒ เฮโรอินจึงได้แพร่ระบาดสู่ประเทศไทย และในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ประเทศไทยจึงออกกฎหมายระบุให้เฮโรอินและมอร์ฟินเป็นยาเสพติดให้โทษเฮโรอินออกฤทธิ์แรงกว่ามอร์ฟินประมาณ ๔ - ๘ เท่า และออกฤทธิ์แรงกว่าฝิ่น ประมาณ ๓๐ - ๕๐ เท่า โดยทั่วไปเฮโรอินจะมีลักษณะเป็นผงสีขาว สีนวล หรือสีครีม มีรสขม ไม่มีกลิ่นและแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทเช่นเดียวกับมอร์ฟิน ได้แก่ เฮโรอินเบส (heroin base) ซึ่งมีคุณลักษณะเด่น คือ ไม่ละลายน้ำ ส่วนอีกประเภทหนึ่งคือ เกลือของเฮโรอิน (heroin salt) เช่น เฮโรอินไฮโดรคลอไรด์ (heroin hydrochloride) เฮโรอินที่แพร่ระบาดในประเทศไทยแบ่งเป็น ๒ ชนิด คือ

๓.๑) เฮโรอินผสม หรือเรียกว่าเฮโรอินเบอร์ ๓ หรือไอระเหย เป็นเฮโรอิน ที่มีความบริสุทธิ์ต่ำ เนื่องจากมีการผสมสารอื่นเข้าไปด้วย เช่น ผสมสารหนู สตริกนิน ยานอนหลับกาเฟอีน แป้ง น้ำตาล และอาจผสมสี เช่น สีม่วงอ่อน สีชมพูอ่อน สีนํ้าตาล อาจพบในลักษณะเป็นผง เป็นเกล็ด หรืออัดเป็นก้อนเล็กๆ มีวิธีการเสพโดยการสูดเอาไอสารเข้าร่างกาย จึงเรียกว่า “ไอระเหย” หรือ “แคป”

๓.๒) เฮโรอินเบอร์ 4 เป็นเฮโรอินไฮโดรคลอไรด์ที่มีความบริสุทธิ์สูง มีลักษณะเป็นผงละเอียดหรือเป็นเม็ดคล้ายไขปลา หรือพบในลักษณะอัดเป็นก้อนสี่เหลี่ยมผืนผ้า มักมีสีขาวหรือสีครีม ไม่มีกลิ่น มีรสขม เป็นที่รู้จักทั่วไปว่า “ผงขาว” มักเสพโดยนำมาละลายน้ำและฉีดเข้าร่างกาย หรือผสมบุหรี่ยสูบ

อาการผู้เสพ :

๑) มีอาการปวดกล้ามเนื้อ ปวดกระดูก ปวดตามข้อ ปวดสันหลัง ปวดบั้นเอว และปวดหัวรุนแรง

๒) มีอาการจุกแน่นในอก คล้ายใจจะขาด อ่อนเพลียอย่างหนัก หดเหี่ยวแรงมีอาการหนาว ๆ ร้อน ๆ อืดอืดทุรนทุราย นอนไม่หลับ กระสับกระส่าย บางรายมีอาการชักตาต้งน้ำลายฟูมปาก ม่านตาดำหดเล็กลง

๓) ใจคอหงุดหงิดฟุ้งซ่าน มึนงง หายใจไม่ออก

๔) ประสาทเสื่อม ความจำเสื่อม

โทษทางร่างกาย :

๑) โทษต่อผิวหนัง เป็นอาการที่ทำให้เส้นเลือดใต้ผิวหนังเกิดการขยายตัว เกิดเป็นตุ่มแดงเล็ก ๆ บริเวณผิวหนังและกระตุ้นสารฮิสตามีน (histamine) และกระตุ้นต่อมเหงื่อด้วย อาการนี้พบเห็นได้ หลังจากผู้เสพเฮโรอินใหม่ ๆ จะมีอาการคันใต้ผิวหนังจึงแสดงอาการเกาหรือลูบบริเวณใบหน้า ลำคอ นอกจากนี้ผู้เสพจะมีเหงื่อออกมากกว่าปกติและขนลุก

๒) โทษต่อลำไส้ ทำให้ลำไส้บีบตัวลงผู้เสพจึงมีอาการท้องผูก

๓) กตศุนย์การหายใจ ทำให้หายใจช้ากว่าปกติ ถ้าใช้ในปริมาณมากจะทำให้หัวใจหยุดเต้นได้

๔) ทำลายฮอร์โมนเพศ ถ้าผู้เสพเป็นเพศหญิงจะทำให้ประจำเดือนมาผิดปกติ ถ้าผู้เสพเป็นเพศชายจะทำให้ฮอร์โมนเพศลดลง ไม่มีความรู้สึกต้องการทางเพศ

๕) ทำลายระบบภูมิคุ้มกันโรคทางร่างกาย ผู้เสพยาติติจึงมีโอกาสติดเชื้อโรคได้ง่าย อาการที่พบเห็นภายนอก คือ ผิวหนังมีอาการติดเชื้อเป็นแผลพุพอง ติดเชื้อวัณโรค ติดเชื้อโรคตับอักเสบ นอกจากนี้ผู้เสพยาติติเฮโรอีนจะทำให้ติดเชื้อเอชไอวีได้ง่ายกว่าปกติ เพราะผู้เสพยาติติใช้เข็มฉีดยาที่ไม่ได้ทำความสะอาดหรือใช้เข็มฉีดยาร่วมกันจนทำให้ติดเชื้อ HIV ผู้เสพยาติติเฮโรอีนที่ติดเชื้อ HIV ก็จะเป็นผู้แพร่ระบาด HIV เนื่องจากการจับกลุ่มใช้เข็มฉีดยาร่วมกันหรือในบางครั้งก็มีเพศสัมพันธ์ร่วมกัน โดยไม่ได้ป้องกัน

ฤทธิ์ในทางเสพยาติติ : เฮโรอีนออกฤทธิ์กระบบประสาท มีอาการเสพยาติติ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีอาการขาดยาทางร่างกายอย่างรุนแรง

โทษทางกฎหมาย : จัดเป็นยาเสพยาติติให้โทษประเภท ๑ ตามพระราชบัญญัติยาเสพยาติติให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ โดยกำหนดบทลงโทษ

๔) กัญชา (cannabis)

กัญชาเป็นพืชล้มลุกจำพวกหญ้าขึ้นได้ง่ายในเขตร้อน ลำต้นสูงประมาณ ๒ - ๔ ฟุต ลักษณะใบจะแยกออกเป็นแฉกประมาณ ๕ - ๘ แฉก คล้ายใบมันสำปะหลังที่ขอบใบทุกใบจะมีรอยหยักอยู่เป็นระยะๆ ออกดอกเป็นช่อเล็กๆ ตามง่ามของกิ่งและก้าน ส่วนที่คนนำมาเสพยาติติได้แก่ส่วนของกิ่ง ก้าน ใบ และยอดช่อดอกกัญชา โดยนำมาตากหรืออบแห้ง แล้วบดหรือหั่นให้เป็นผงหยาบๆ จากนั้นจึงนำมาอัดใส่บุหรี่ (แตกต่างจากบุหรี่ทั่วไปที่ใส่บุหรี่จะมีสีเขียวยาวจากไส้ยาสูบที่มีสีน้ำตาล และขณะจุดสูบจะมีกลิ่นเหมือนหญ้าแห้งไหม้ไฟ) หรืออาจสูบด้วยกล้องหรือบ้องกัญชา บ้างก็ใช้เคี้ยวหรือผสมลงในอาหารรับประทาน ปัจจุบันรูปแบบของกัญชาที่พบ นอกจากจะพบในลักษณะของกัญชาสด กัญชาแห้งอัดเป็นแท่งเป็นก้อนแล้ว ยังอาจพบในรูปของ “น้ำมันกัญชา” (hashish oil) ซึ่งมีลักษณะเป็นของเหลวสีน้ำตาลเข้มหรือสีดำ ได้จากการนำกัญชามาผ่านกระบวนการสกัดหลาย ๆ ครั้ง จึงได้เป็นน้ำมันกัญชาที่มีปริมาณสารออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทสูงถึง ๒๐ - ๖๐% หรืออาจพบในลักษณะของ “ยางกัญชา” (hashish) เป็นยางแห้ง ที่ได้จากใบ และยอดช่อดอกกัญชา ซึ่งโดยทั่วไปจะมีฤทธิ์แรงกว่ากัญชาสด และมีปริมาณสารออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ประมาณ ๔ - ๘% กัญชาเป็นยาเสพยาติติให้โทษ ที่ออกฤทธิ์หลายอย่างต่อระบบประสาทส่วนกลาง คือ ทั้งกระตุ้นประสาท กดและหลอนประสาท สารออกฤทธิ์ที่อยู่ในกัญชามีหลายชนิด แต่สารที่สำคัญที่สุดที่มีฤทธิ์ต่อสมองและทำให้ร่างกาย อารมณ์ และจิตใจเปลี่ยนแปลงไป คือ เตตราไฮโดรแคนนาบินอล (Tetrahydro cannabinol-THC) ที่มีอยู่มากในส่วนช่อดอกกัญชา สาร THC นี้ในเบื้องต้นจะออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท ทำให้ผู้เสพยาติติตื่นตัว ช่างพูด และหัวเราะตลอดเวลา ต่อมาจะกดประสาท ทำให้ผู้เสพยาติติมีอาการคล้ายเมาเหล้าอย่างอ่อน ๆ เชื่องซึมและง่วงนอน หากเสพยาติติเข้าไปในปริมาณมาก ๆ จะหลอนประสาททำให้เห็นภาพลวงตา หูแว่วความคิดสับสน ควบคุมตนเองไม่ได้

อาการผู้เสพ: อารมณ์อ่อนไหวเปลี่ยนแปลง ความคิดเลื่อนลอยสับสน ควบคุมตัวเองไม่ได้ ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม ความจำเสื่อม กล้ามเนื้อสั่น หัวใจเต้นเร็ว หูแว่ว

โทษที่ได้รับ : หลายคนคิดว่าการเสพยาบ้าไม่มีโทษภัยร้ายแรงมากนัก แต่จากการศึกษาวิจัย พบว่า ยาบ้าเป็นยาเสพติดอีกชนิดหนึ่ง ที่มีอันตรายร้ายแรงต่อสุขภาพมากเกินกว่าที่คาดคิด อาทิเช่น

๔.๑) ทำลายสมรรถภาพทางกาย ผู้เสพยาบ้าในปริมาณมากๆ เป็นระยะเวลานานๆ จะทำให้ร่างกายเสื่อมโทรม จนไม่สามารถประกอบกิจการงานใดๆ ได้ โดยเฉพาะงานที่ต้องใช้แรงงาน ความคิด และการตัดสินใจ รวมทั้งจะมีลักษณะ A motivation Syndrome คือ การหมดแรงจูงใจของชีวิต จะไม่คิดทำอะไรเลย อยากอยู่เฉยๆ ไปวันๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต และการทำงานเป็นอย่างมาก

๔.๒) ทำลายระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย การเสพยาบ้ามีผลร้าย คล้ายกับการติดเชื้อเอดส์ (HIV) กล่าวคือ ยาบ้าจะทำให้ระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายทำงานเสื่อมลง หรือบกพร่อง ร่างกายจะอ่อนแอและติดเชื้อโรคต่าง ๆ ได้ง่าย

๔.๓) ทำลายสมอง การเสพยาบ้าแม้เพียงในระยะสั้น ทำให้ผู้เสบบางรายสูญเสียความทรงจำ เพราะฤทธิ์ของยาบ้าจะทำให้สมองและความจำเสื่อม เกิดความสับสน วิดกกังวล และหากผู้เสพเป็นผู้มีอาการของโรคจิตเภท หรือป่วยเป็นโรคซึมเศร้า จะมีความเสี่ยงที่จะเกิดอาการรุนแรงมากกว่าคนปกติทั่วไป

๔.๔) ทำให้เกิดมะเร็งปอด เนื่องจากผู้เสพยาบ้าจะอดควันยาบ้าเข้าไปในปอดลึก นานหลายวินาที การสูบบุหรี่ยัดใส่ยาบ้าเพียง ๔ มวน ซึ่งเท่ากับการสูบบุหรี่ ๑ ซอง หรือ ๒๐ มวนนั้น สามารถทำลายการทำงานของระบบทางเดินหายใจ ทำให้มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคมะเร็ง ได้มากกว่าคนสูบบุหรี่ธรรมดาถึง ๕ เท่า และในยาบ้ายังมีสารเคมีที่เป็นอันตรายสามารถทำให้เกิดโรคมะเร็งได้

๔.๕) ทำร้ายทารกในครรภ์ ยาบ้าจะทำลายโครโมโซม ฉะนั้นหญิงที่เสพยาบ้าในระยะตั้งครรภ์ ทารกที่เกิดมาจะมีพิการ มีความผิดปกติทางร่างกาย เช่น ความผิดปกติของเซลล์ประสาทในสมอง ความผิดปกติของฮอร์โมนเพศและพันธุกรรม

๔.๖) ทำลายความรู้สึกทางเพศ ยาบ้าจะทำให้ระดับฮอร์โมนเทสโทสเตอโรนในชายลดลง ทำให้ปริมาณอสุจิน้อยลง ทั้งยังพบว่า ผู้เสพยาบ้ามีแนวโน้มกลายเป็นคนขาดสมรรถภาพทางเพศ

๔.๗) ทำลายสุขภาพจิต ฤทธิ์ของยาบ้าจะทำให้ผู้เสพมีอาการเลื่อนลอย ผันเพื่องความคิด สับสน และมีอาการประสาทหลอน จนควบคุมตนเองไม่ได้ ซึ่งถ้าเสพเป็นระยะเวลานาน จะทำให้มีอาการจิตเสื่อม นอกจากผลร้ายที่มีต่อร่างกายและจิตใจของผู้เสพแล้ว การขับถ่ายขณะเมายาบ้ายังก่อให้เกิดอันตรายได้มาก เพราะฤทธิ์ของยาบ้าจะทำให้เสียสมาธิ ทำให้การตัดสินใจผิดพลาดการ

ตอบสนองข้างลง การรับรู้ทางสายตาดิบเบือน ความสามารถในการมองเห็นสิ่งเคลื่อนที่ด้อยลง จึงเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อผู้ขับขี่รถยนต์ หรือแม้แต่เดินบนท้องถนนก็ตาม

โทษทางกฎหมาย : จัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท ๕ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๖๒

๕) กระท่อม (kratom)

กระท่อม เป็นพืชเสพติดชนิดหนึ่ง ส่วนมากพบในทวีปเอเชีย โดยเฉพาะในประเทศอินเดีย และในประเทศไทย ลักษณะเป็นต้นไม้ยืนต้นขนาดกลางมีแก่นเป็นเนื้อไม้แข็ง ใช้ส่วนของใบเป็นยาเสพติด ลักษณะใบคล้ายกระดังงาหรือใบฝรั่งต้นหนาทึบ ต้นกระท่อมมี ๒ ชนิด คือ

๕.๑) ชนิดที่มีก้านและเส้นใบ เป็นสีแดงเรื่อ ๆ

๕.๒) ชนิดที่ต้นสีเขียว ใบสีเขียว ดอกกลมโตเท่าผลพุทราล้อมรอบด้วยเกสรสีแดงเรื่อ ๆ คล้ายดอกกระถิน มีชื่อเรียกต่าง ๆ เช่น กระท่อมโศก กระท่อมพาย เป็นต้น

ฤทธิ์ในทางเสพติด : ในใบกระท่อมมีสารไมตราจันนินที่ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท มีอาการเสพติดทางร่างกายเล็กน้อย มีอาการเสพติดทางจิตใจ อาจมีอาการขาดยาทางร่างกายแต่ไม่รุนแรง

อาการผู้เสพติด : ทำงานไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ทนแดดไม่รู้สึกร้อน ทำให้ผิวหนังไหม้เกรียม มีอาการมึนงง ปากแห้ง นอนไม่หลับ ท้องผูก

โทษที่ได้รับ : ร่างกายทรุดโทรม มีอาการประสาทหลอน จิตใจสับสนโทษทางกฎหมาย : เป็นยาเสพติดให้โทษประเภท ๕ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๖๒

๖) โคเคน (cocaine)

มากกว่า ๖๐๐ ปี ที่ชาวพื้นเมืองในทวีปอเมริกาใต้รู้วิธีใช้พืชท้องถิ่นที่เรียกว่า โคคา สำหรับกระตุ้นตนเองทำให้มีกำลังวังชาในการทำงาน โดยการเคี้ยวใบแล้วอมไว้ในปาก จนในค.ศ. ๑๕๐๕ ชาวยุโรปจึงเริ่มรู้จักใช้โคคา ในฐานะพืชเศรษฐกิจของเปรู ที่แปรรูปเป็นสินค้าหลายรูปแบบที่นำเข้าประเทศ เช่น ยาอม ใบชา ไวน์ เป็นต้น โคเคนจึงเริ่มถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายมากทั้งยุโรปและอเมริกา โดยนอกจากจะใช้ในวงการแพทย์แล้ว ยังถูกนำมาใช้เป็นอุตสาหกรรม โดยใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องดื่มที่ออกจำหน่ายทั่วไปด้วย ตัวอย่าง เช่น ในปี ค.ศ. ๑๘๘๖ เครื่องดื่มโคคา-โคล่าเปิดตัวสู่ท้องตลาดเป็นครั้งแรกโดยมีส่วนผสมของโคเคนเข้าไปพร้อมกับคาเฟอีน เป็นต้น นอกจากนั้นโคเคนถูกนำไปใช้เสพติดเพื่อความบันเทิงด้วย ทั้งนี้ สังคมในขณะนั้นเชื่อว่าโคเคนเป็นสารที่ปลอดภัยและไม่เสพติด จนกระทั่งเข้าสู่ปี ค.ศ. ๑๙๐๐ เริ่มพบว่าการเสพติดโคเคนก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางกายและใจอย่างมาก เริ่มมีการเลิกใช้โคเคนเป็นส่วนผสมในเครื่องดื่ม และมีการออกกฎหมายห้ามจำหน่ายโคเคนในสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ. ๑๙๑๔ โคเคน หรือโคเคอิน เป็นยาเสพติด ที่สกัดได้จากใบของต้นโคคา ซึ่งเป็นต้นไม้ที่นิยมปลูกมากในประเทศแถบอเมริกาใต้ เช่น เปรู โบลิเวีย และโคลัมเบีย เป็นต้น ในใบโคคาจะมีโคเคนอยู่ประมาณ ๒% โคเคนมีชื่อเรียกในกลุ่มผู้เสพติดว่า coke, snow, speed ball, crack

โคเคนสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ โคเคนเบส (cocaine base) และเกลือ โคเคน เช่น โคเคนไฮโดรคลอไรด์ (cocaine hydrochloride) และโคเคนซัลเฟต (cocaine sulfate) โคเคนที่พบในประเทศไทยมี ๒ ชนิดคือ

๖.๑) โคเคนชนิดผง ลักษณะผงละเอียดสีขาว รสขม ไม่มีกลิ่น

๖.๒) โคเคนรูปผลึกเป็นก้อน (free base, crack)

วิธีการเสพ การนำโคเคนเข้าสู่ร่างกายสามารถทำได้ ๔ วิธี ได้แก่ ทางปาก ทางโพรงจมูก ทางเส้นเลือดและทางระบบหายใจ ดังนั้น การเสพโคเคนจะมีการกระทำใน ๔ ลักษณะ คือ

๑) การกิน

๒) การฉีด เป็นการใช้โพรงจมูก โดยการสูดผงโคเคนเข้าไปที่เนื้อเยื่อภายในโพรงจมูก โคเคนจะถูกดูดซึมเข้าสู่กระแสเลือดผ่านทางเนื้อเยื่อส่วนนี้

๓) การฉีดเข้าเส้นเลือด เป็นการเสพเข้าในกระแสเลือดโดยตรง

๔) การสูบ ใช้กับโคเคนแห้งที่นำมาแปรสภาพเป็นไอหรือควัน แล้วสูบผ่านทางระบบทางเดินหายใจไปสู่ปอด โคเคนจะถูกดูดซึมเข้าสู่กระแสเลือดผ่านทางปอด ซึ่งจะทำให้ออกฤทธิ์ได้เร็วใกล้เคียงกับการฉีดโคเคนจะออกฤทธิ์ได้เร็วหรือช้าเพียงใด ขึ้นอยู่กับความเร็วของการดูดซึมโคเคนเข้าสู่ร่างกายซึ่งแตกต่างกันออกไปตามวิธีการเสพ แต่ยังคงดูดซึมเร็วเพียงใด ระยะเวลาในการออกฤทธิ์ก็จะยิ่งสั้น การฉีดทำให้โคเคนออกฤทธิ์ช้า แต่จะได้รับผลจากฤทธิ์นานอาจเป็นเวลา ๑๕ – ๓๐ นาที ขณะที่การสูบออกฤทธิ์เร็ว แต่รับผลจากฤทธิ์เป็นเวลา ๕ - ๑๐ นาที นอกจากเสพตามลำพังแล้ว ยังมีการเสพโคเคนผสมกับสารเสพติดอื่น ๆ เช่น ผสมกับ Amphetamine Speed เรียกว่า Ball เป็นต้น

ฤทธิ์ในทางเสพติด : โคเคนออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท มีอาการเสพติดทางร่างกายมากน้อยขึ้นอยู่กับวิธีการและปริมาณที่เสพ มีอาการทางจิตใจ มีอาการขาดยา ทางร่างกายแต่ไม่รุนแรง

อาการผู้เสพ : หัวใจเต้นแรง ความดันโลหิตสูง กระวนกระวายตัวร้อนมีไข้ นอนไม่หลับ มีอาการซึมเศร้า

โทษที่ได้รับ : ผนังจมูกขาดเลือด ทำให้เยื่อโพรงจมูกฝ่อ ขาดหรือทะลุ สมองถูกกระตุ้นอย่างรุนแรง ทำให้เกิดอาการชัก มีเลือดออกในสมอง เนื้อสมองตายเป็นบางส่วน หัวใจถูกกระตุ้นอยู่เสมอ กล้ามเนื้อหัวใจเสื่อมลงทีละน้อย จนหัวใจบีบตัวไม่ไหว ทำให้หัวใจล้มเหลว ผลจากการเสพเป็นระยะเวลานานทำให้เกิดอาการโรคจิตซึมเศร้า

โทษทางกฎหมาย : จัดเป็นยาเสพติดประเภท ๒ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒

๗) ยาบ้า (amphetamine)

ยาบ้า เป็นชื่อใช้เรียกยาเสพติดที่มีส่วนผสมของสารเคมี ประเภทแอมเฟตามีน (amphetamine) สารประเภทนี้แพร่ระบาดอยู่ ๓ รูปแบบด้วยกัน คือ แอมเฟตามีนซัลเฟต (amphetamine sulfate) เมทแอมเฟตามีน (methamphetamine) และเมทแอมเฟตามีน

ไฮโดรคลอไรด์ (methamphetamine hydrochloride) ซึ่งจากผลการตรวจพิสูจน์ยาบ้าปัจจุบันที่พบอยู่ในประเทศไทยมักพบว่า เกือบทั้งหมดมีเมทแอมเฟตามีนไฮโดรคลอไรด์ผสมอยู่

ยาบ้า จัดอยู่ในกลุ่มยาเสพติดที่ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท มีลักษณะเป็น ยาเม็ดกลมแบน ขนาดเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๖ - ๘ มิลลิเมตร ความหนาประมาณ ๓ มิลลิเมตรน้ำหนักเม็ดยาประมาณ ๘๐ - ๑๐๐ มิลลิกรัม มีสีต่างๆ กัน เช่น สีส้ม สีน้ำตาล สีม่วง สีชมพูสีเทา สีเหลืองและสีเขียว มีสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนเม็ดยา เช่น พ, M, PG, WY สัญลักษณ์รูปดาว, รูปพระจันทร์เสี้ยว, ๙๙ หรืออาจเป็นลักษณะของเส้นแบ่งครึ่งเม็ด ซึ่งสัญลักษณ์เหล่านี้อาจปรากฏบนเม็ดยาด้านหนึ่งหรือทั้งสองด้าน หรืออาจเป็นเม็ดเรียบทั้งสองด้านก็ได้

ฤทธิ์ในทางเสพติด : ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท มีอาการเสพติดทั้งทางร่างกายและจิตใจไม่มีอาการขาดยาทางร่างกาย

อาการผู้เสพ : เมื่อเสพเข้าสู่ร่างกาย ในระยะแรกจะออกฤทธิ์ทำให้ร่างกายตื่นตัว หัวใจเต้นเร็ว ความดันโลหิตสูง ใจสั่น ประสาทตึงเครียด แต่เมื่อหมดฤทธิ์ยาจะรู้สึกอ่อนเพลียมากกว่าปกติ ประสาทล้าทำให้การตัดสินใจช้า และผิดพลาด เป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุร้ายแรงได้ถ้าใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน จะทำให้สมองเสื่อม เกิดอาการประสาทหลอน เห็นภาพลวงตาหวาดระแวง คลุ้มคลั่ง เสียสติ เป็นบ้าอาจทำร้ายตนเองและผู้อื่นได้ หรือในกรณีที่ได้รับยาในปริมาณมาก (overdose) จะไปกดประสาท และระบบการหายใจทำให้หมดสติ และถึงแก่ความตายได้

โทษที่ได้รับ : การเสพยาบ้าก่อให้เกิดผลร้ายหลายประการ ดังนี้

๑.๑) ผลต่อจิตใจ เมื่อเสพยาบ้าเป็นระยะเวลานานหรือใช้เป็นจำนวนมากจะทำให้ผู้เสพมีความผิดปกติทางด้านจิตใจ กลายเป็นโรคจิตชนิดหวาดระแวง ส่งผลให้มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไป เช่น เกิดอาการหวาดหวั่น หวาดกลัว ประสาทหลอน ซึ่งโรคนี้หากเกิดขึ้นแล้ว อาการจะคงอยู่ตลอดไป แม้ในช่วงเวลาที่ไม่ได้เสพยาก็ตาม

๑.๒) ผลต่อระบบประสาท ในระยะแรกจะออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท ทำให้ประสาทตึงเครียด แต่เมื่อหมดฤทธิ์ยาจะมีอาการประสาทล้า ทำให้การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ช้าและผิดพลาด และหากใช้ติดต่อกันเป็นเวลานานจะทำให้สมองเสื่อม หรือกรณีที่ใช้อย่างมาก (overdose)

๑.๓) ผลต่อพฤติกรรม ฤทธิ์ของยาจะกระตุ้นสมองส่วนที่ควบคุมความก้าวร้าว และความกระวนกระวายใจ ดังนั้นเมื่อเสพยาบ้าไปนาน ๆ จะก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป คือ ผู้เสพจะมีความก้าวร้าวเพิ่มขึ้น และหากยังใช้ต่อไปจะมีโอกาสเป็นโรคจิตชนิดหวาดระแวง เก่งกว่าจะมีคนมาทำร้ายตนเอง จึงต้องทำร้ายผู้อื่นก่อน

๔) ยาอี ยาเลิฟ เอ็กซ์ตาซี (ecstasy)

ยาอี ยาเลิฟ เอ็กซ์ตาซี (ecstasy) เป็นยาเสพติดกลุ่มเดียวกัน จะแตกต่างกันบ้างในด้านโครงสร้างทางเคมี เท่าที่พบส่วนใหญ่จะมีองค์ประกอบทางเคมีที่สำคัญ คือ ๓, ๔-Methylenedioxy methamine (MDMA),

๓, ๔ -Methylenedioxy amphetamine (MDA) และ ๓, ๔ Methylenedioxy ethylamphetamine (MDE หรือ MDEA) ลักษณะของยาอี มีทั้งที่เป็นแคปซูลและเป็นเม็ดยาสีต่างๆ แต่ที่พบในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นเม็ดกลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลาง ๐.๘-๑.๒ ซม. หนา ๐.๓-๐.๔ ซม. ผิวเรียบ และปรากฏสัญลักษณ์บนเม็ดยาเป็นรูปต่าง ๆ เช่น กระต่าย, ค้างคาว, นก, ดวงอาทิตย์, PT ฯลฯ เสพโดยการรับประทานเป็นเม็ด จะออกฤทธิ์ภายในเวลา ๔๕ นาที และฤทธิ์ยาจะอยู่ในร่างกายได้นานประมาณ ๖-๘ ชม. ยาอี ยาเลิฟ เอ็กซ์ตาซี เป็นยาที่แพร่ระบาดในกลุ่มวัยรุ่นที่ชอบเที่ยวกลางคืน ออกฤทธิ์ใน ๒ ลักษณะ คือ ออกฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาทในระยะสั้น ๆ หลังจากนั้นจะออกฤทธิ์หลอนประสาทอย่างรุนแรง ฤทธิ์ของยาจะทำให้ผู้เสพรู้สึกร้อน เหงื่อออกมาก หัวใจเต้นเร็ว ความดันโลหิตสูง การได้ยินเสียง และการมองเห็นแสงสีต่าง ๆ ผิดไปจากความเป็นจริง เคลิบเคลิ้ม ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ อันเป็นสาเหตุที่จะนำไปสู่พฤติกรรมเสื่อมเสียต่าง ๆ และจากการค้นคว้าวิจัยของแพทย์และนักวิทยาศาสตร์หลายท่าน พบว่า ยาชนิดนี้มีอันตรายร้ายแรง แม้จะเสพเพียง ๑-๒ ครั้ง ก็สามารถทำลายระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย ส่งผลให้ผู้เสพมีโอกาสติดเชื้อโรคต่าง ๆ ได้ง่าย และยังทำลายเซลล์สมองส่วนที่ทำหน้าที่สังสารซีโรโทนิน (serotonin) ซึ่งเป็นสารสำคัญในการควบคุมอารมณ์ให้มีความสุข ซึ่งผลจากการทำลายดังกล่าว จะทำให้ผู้เสพเข้าสู่สภาวะของอารมณ์ที่เศร้าหมองหดหู่อย่างมากและมีแนวโน้มการฆ่าตัวตายสูงกว่าคนปกติ

ฤทธิ์ในทางเสพติด : ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาทในระยะสั้น ๆ จากนั้นจะออกฤทธิ์หลอนประสาท มีอาการติดยาทางจิตใจ ไม่มีอาการขาดยาทางร่างกาย

อาการผู้เสพ : เหงื่อออกมาก หัวใจเต้นเร็ว ความดันโลหิตสูง ระบบประสาทการรับรู้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด (psychedelic) ทำให้การได้ยินเสียงและการมองเห็นแสงสีต่างๆ ผิดไปจากความเป็นจริง เคลิบเคลิ้ม ควบคุมอารมณ์ไม่ได้

โทษที่ได้รับ : การเสพยาอีก่อให้เกิดผลร้ายหลายประการดังนี้

๘.๑) ผลต่ออารมณ์ เมื่อเริ่มเสพในระยะแรกยาอีจะออกฤทธิ์กระตุ้นประสาทให้ผู้เสพรู้สึกตื่นตัวตลอดเวลา ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ เป็นสาเหตุให้เกิดพฤติกรรมส่อทางเพศ

๘.๒) ผลต่อการรับรู้ การรับรู้จะเปลี่ยนแปลงไปจากความเป็นจริง

๘.๓) ผลต่อระบบประสาท ยาอีจะทำลายระบบประสาท ทำให้เซลล์สมองส่วนที่ทำหน้าที่สังสารซีโรโทนิน (serotonin) ซึ่งเป็นสารสำคัญในการควบคุมอารมณ์นั้น ทำงานผิดปกติกล่าวคือ เมื่อยาอีเข้าสู่สมองแล้ว จะทำให้เกิดการหลั่งสาร “ซีโรโทนิน” ออกมามากเกินกว่าปกติส่งผลให้จิตใจสดชื่นเบิกบาน แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไป สารดังกล่าวจะลดน้อยลงทำให้เกิดอาการซึมเศร้า หดหู่อย่างมาก อาจกลายเป็นโรคจิตประเภทซึมเศร้า (depression) และอาจเกิดสภาวะอยากฆ่าตัวตาย นอกจากนี้การที่สารซีโรโทนินลดลง ยังทำให้ธรรมชาติของการหลับนอนผิดปกติ จำนวนเวลาของการหลับลดลง นอนหลับไม่สนิท จึงเกิดอาการอ่อนเพลียขาดสมาธิในการเรียน และการทำงาน

๘.๔) ผลต่อสภาวะการตายขณะเสพ มักเกิดเมื่อผู้เสพสูญเสียเหงื่อมากจากการเต้นรำ ทำให้เกิดสภาวะขาดน้ำอย่างฉับพลัน หรือกรณีที่เสพยาอีพร้อมกับดื่มแอลกอฮอล์เข้าไปมาก หรือผู้ที่ป่วยเป็นโรคหัวใจ จะทำให้เกิดอาการช็อกและเสียชีวิตได้

โทษทางกฎหมาย : จัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท ๑ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๖๒

๙) ยาเค (ketamine)

ยาเค มาจากคำว่า เคตามีน (ketamine) หรือชื่อทางการค้าว่า เคตาวา (ketava) หรือ เคตารา (ketara) หรือคาลิปโซล ซึ่งตามพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทพ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท ๒ หมายถึง ยาที่มีอันตรายสูงที่แพทย์จะจ่ายให้กับผู้ป่วยเฉพาะเมื่อมีความจำเป็นจริงๆ เท่านั้น ยาเคถูกสังเคราะห์ขึ้นเพื่อใช้เป็นยาสลบ มีชื่อเรียกในวงการแพทย์ว่า “Ketamine HCL.” มีลักษณะเป็นผงสีขาว และเป็นน้ำบรรจุอยู่ในขวดสีชา การนำไปใช้นั้นปกติแพทย์จะใช้ฉีดเข้าเส้นเลือดในอัตรา ๑ ถึง ๒ มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัว ๑ กิโลกรัม โดยยาจะออกฤทธิ์ทำให้หมดสติภายในเวลา ๑ นาที หรืออาจใช้ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ แต่วิธีนี้ จะใช้ปริมาณยามากกว่าการฉีดเข้าเส้นเลือดประมาณ ๓ เท่า อาการหมดสติจากการใช้ยาเค จะเป็นอยู่นานประมาณ ๑๐-๑๕ นาที เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ยาเคจึงถูกนำมาใช้ในกรณีของการผ่าตัด ที่ใช้ระยะเวลาสั้น ๆ หรือใช้ทำให้ผู้ป่วยสลบก่อนที่จะผ่านไปสู่การใช้ยาสลบชนิดอื่น สาเหตุที่ทำให้ยาเคกลายเป็นปัญหา เพราะวัยรุ่นบางกลุ่มได้นำยาเคมาใช้เป็นสิ่งมึนเมาโดยนำมาทำให้เป็นผง ด้วยกรรมวิธีผ่านความร้อน จากนั้นจึงนำมาสูดดมเพื่อให้เกิดอาการมึนเมา และมักพบว่ามีกรนำยาเค มาใช้ร่วมกับยาเสพติดร้ายแรงชนิดอื่น เช่น ยาอี และโคเคน ยาเค เป็นยาที่ออกฤทธิ์หลอนประสาทอย่างรุนแรง เมื่อเสพเข้าไปจะรู้สึกเคลิบเคลิ้ม (euphoria) รู้สึกว่าตนเองมีอำนาจพิเศษ (mystical) มีอาการสูญเสียกระบวนการทางความคิด ความคิดสับสน การรับรู้และตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมทั้งภาพ แสง สี เสียงจะเปลี่ยนแปลงไป ตาลาย ร่างกายเคลื่อนไหวไม่สัมพันธ์กัน หากใช้ปริมาณมากจะเกิดการกดขี่ในการหายใจ (respiratory depression) อาการที่ไม่พึงประสงค์เหล่านั้น (bad trip) จะปรากฏให้เห็นคล้ายกับอาการทางจิต ซึ่งหากใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน จะปรากฏอาการเช่นนี้บ่อยๆ เรียกว่า Flashbacks ซึ่งท้ายที่สุดแล้วจะทำให้ผู้เสพประสบกับสภาวะโรคจิตและกลายเป็นคนวิกลจริตได้

ฤทธิ์ในทางเสพติด : ยาเคออกฤทธิ์หลอนประสาท

อาการผู้เสพ : เคลิบเคลิ้ม มึนงง ความคิดสับสน ตาลาย หูแว่ว การรับรู้และการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไป การเคลื่อนไหวของร่างกายไม่สัมพันธ์กัน

โทษที่ได้รับ : การนำยาเคมาใช้ในการที่ผิด ย่อมก่อให้เกิดอันตรายต่อตัวผู้ใช้ โดยทำให้เกิดผล ดังนี้

๙.๑) ผลต่ออารมณ์ มีความรู้สึกเคลิบเคลิ้ม มึนงง หรือที่เรียกว่าอาการ “Dissociation”

๙.๒) ผลต่อการรับรู้จะเปลี่ยนแปลง การรับรู้ทั้งหมดในขณะเสพ ไม่ค่อยตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมทั้งภาพ แสง สี เสียง

๙.๓) ผลต่อร่างกายและระบบประสาท เมื่อใช้ยาเคในปริมาณมาก ๆ ไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดอาการติดขัดในการหายใจเท่านั้น ยังทำให้เกิดอาการทางจิต ประสาทหลอน หูแว่วกลายเป็นคนวิกลจริตได้

๑๐) แอลเอสดี (Lysergic Acid Diethylamide-LSD)

แอลเอสดี เป็นสารสกัดจากกรดไลเซอจิกที่มีในเชื้อราชนิดหนึ่ง ขอบขึ้นในข้าวไรย์ มีลักษณะเป็นผง ละลายน้ำได้ อาจพบแอลเอสดีเป็นเม็ดยา แคปซูล หรือผสมในทอฟฟี่ ที่พบว่าแพร่ระบาดมาก มีลักษณะเป็นแผ่นกระดาษชุบ หรือเคลือบสารแอลเอสดี และปรูแบ่งเป็นชิ้นเล็ก ๆ ลักษณะเดียวกับแอสแตมปี โดยบนแผ่นกระดาษที่เคลือบสารแอลเอสดีนั้น จะมีสัญลักษณ์หรือรูปภาพต่าง ๆ แอลเอสดีมีความรุนแรงในการออกฤทธิ์ต่อสมองสูงคือ ใช้ในปริมาณแค่ ๒๕ microgram (๒๕/๑ ล้านส่วนของกรัม) แอลเอสดี มีชื่อเรียกอีกหลายชื่อ เช่น เมจิเคเปเปอร์ แอสซิสแอสแตมปี

วิธีการเสพ : การเสพยาอาจทำได้หลายวิธี เช่น การฉีด หรือการนำกระดาษที่เคลือบ แอลเอสดี อยู่มาเคี้ยว หรืออม หรือวางไว้บนลิ้น

ฤทธิ์ในทางเสพติด : ออกฤทธิ์หลอนประสาทอย่างรุนแรง ไม่มีอาการเสพติดทางร่างกาย มีอาการเสพติดทางจิตใจ ไม่มีอาการขาดยาทางร่างกาย

อาการผู้เสพ : เคลิบเคลิ้ม ผันเฟื่อง ความดันโลหิตสูง อุณหภูมิในร่างกายสูง หายใจไม่สม่ำเสมอ

โทษที่ได้รับ : ฤทธิ์ของยาจะทำให้ผู้เสพเห็นภาพลวงตา หูแว่ว เพ้อฝัน คิดว่าตนเองเป็นผู้วิเศษ หรือคิดว่าเหาะได้ อาจมีอาการทางจิตประสาทอย่างรุนแรง มีอาการหวาดระแวงเกิดอาการกลัวภาพหลอน (bad trip) จึงต้องหนีจากความหวาดกลัว เช่น การขับรถหนีหรือเหาะหนี หรือฆ่าตัวตายเพราะความหวาดกลัว^{๒๒}

๒.๒.๗) การติดยา

ทิพาดี เอมะวรรณะ กล่าวว่า สมาคมแพทยอเมริกาได้ให้ความหมาย และเกณฑ์การวินิจฉัยสภาวะการติดยาเสพติดและสารเสพติด Diagnosis and Statistical Manual Disorder (DSM-IV) ในปี ค.ศ. ๑๙๙๔ ดังนี้

^{๒๒} สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, *เรียนรู้เรื่องยาเสพติดชีวิตปลอดภัย*, หน้า

๑) การเสพผิด (substance abuse) ลักษณะสำคัญของการเสพผิด คือ แบบแผนทางพฤติกรรมที่ผิดในการใช้ยาและสารเสพติด แสดงออกโดยการเสพซ้ำ ๆ ก่อให้เกิดการเสียหายชัดเจน มีเกณฑ์ในการวินิจฉัยการเสพผิด ดังนี้ (พบข้อใดข้อหนึ่งขึ้นไปในช่วง ๑๒ เดือน)

- ๑.๑) เสพสารซ้ำ ๆ เป็นผลให้เกิดความบกพร่องในการทำงาน การเรียน และครอบครัว
- ๑.๒) เสพซ้ำ ๆ เพื่อให้ทำงานมากขึ้นแบบเสี่ยง เช่น เสพเพื่อให้ขับรถได้นาน
- ๑.๓) เสพสารที่ผิดกฎหมายซ้ำ ๆ
- ๑.๔) เสพสารต่อทั้ง ๆ ที่เมื่อเสพแล้วจะเกิดปัญหาความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

๒) การเสพติด (substance dependence)

ลักษณะสำคัญของการเสพติด คือ การใช้ยา และสารเสพติดติดต่อกันไม่สามารถหยุดเองได้ แม้มีปัญหาจากการเสพซ้ำแล้วซ้ำอีก ทั้งทางร่างกาย ความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรม ก็ยังเสพต่ออีกและเมื่อเสพแล้วจะต้องพยายามหายาเสพติดมาเสพอีก (compulsive) เสพไปนานๆ จะเกิดอาการดื้อยา (tolerance) และเมื่อหยุดยาจะเกิดอาการถอนยา (withdrawal) โดยมีเกณฑ์วินิจฉัยภาวะเสพติดของ DSM-IV (พบอย่างน้อย ๓ ใน ๗ ข้อ ภายในเวลา ๑๒ เดือน)

๒.๑) การดื้อยา ต้องใช้จำนวนมากขึ้น เพื่อให้ได้ผลจากการเสพมากกว่าเดิมถ้าใช้จำนวนยาเท่าเดิมจะได้ผลน้อยกว่าแต่ก่อน

๒.๒) เกิดอาการถอนพิษยา ต้องใช้สารเสพติดเพื่อระงับหรือหลีกเลี่ยงอาการถอนพิษยา

๒.๓) ผู้เสพมักใช้สารเสพติดในจำนวน และระยะเวลามากกว่าที่ตั้งใจไว้เดิม

๒.๔) มีความต้องการใช้สารเสพติด โดยไม่สามารถลดหรือควบคุมการใช้สารเสพติดได้ด้วยตนเอง

๒.๕) ใช้เวลาส่วนมากไปกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เช่น การหาสารเสพติดมาเสพ ใช้เวลาไปกับการเสพยา หรืออยู่ระหว่างการมีเมาสารเสพติด

๒.๖) การงาน การเรียน สังคม หรือกิจกรรมที่สร้างสรรค์ต่างเสื่อมถอย หรือสูญเสียไป

๒.๗) ยังใช้สารเสพติดนั้นต่อไป แม้ทราบว่าจะทำให้เกิดปัญหาทางร่างกายจิตใจตามหลักเกณฑ์ขององค์การอนามัยโลกเกี่ยวกับความผิดปกติอันเนื่องมาจากการใช้ยาเสพติด ฉบับตีพิมพ์ครั้งที่ ๑๐ (International Classification of Disease, ๑๐th Edition ๑๐ ใช้ชื่อย่อ ICD-๑๐) มีใจความ ดังนี้

๑) มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะใช้ยาเสพติดหรือแอลกอฮอล์ อาการนี้จะเกิดขึ้นได้หลังจากที่เพิ่งเริ่มเสพยาเสพติด/แอลกอฮอล์ เข้าไปเสร็จใหม่ๆ (ในเมื่อปริมาณยาขนาดเท่าเดิมเริ่มจะให้ผลในระดับหนึ่ง) หรือในช่วงที่พยายามจะเลิก หรือพยายามจะควบคุมการใช้สารเสพติดของตนเองให้ได้

๒) มีหลักฐานชี้ให้เห็นถึงความบกพร่องในการควบคุมตนเอง ไม่ให้เริ่มนำยาเสพติดมาเสพอีก หรือควบคุมไม่ให้ใช้เพิ่มขึ้น หรือไม่สามารถควบคุมให้ตัวเองหยุดใช้ได้

๓) มีลักษณะอาการตามแบบของคนที่ใช้สารเสพติดมานานระยะหนึ่ง ในแง่ของยาเสพติด/ แอลกอฮอล์ที่ใช้ วิธีการใช้ และปริมาณการใช้ ผู้ใช้สารเสพติดจะกลายเป็นคนที่ตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมน้อยลง และหมกมุ่นอยู่กับตนเองมากขึ้น เช่น ภาวะอารมณ์ หรือมีอาการทางร่างกาย ปรากฏตามอาการของคนขาดยา

๔) เริ่มหมดความสนใจวิธีการหาความสุขให้กับตนเองด้วยวิธีการอื่นมากขึ้นทุกทีหรือ บกพร่องในด้านบทบาทหน้าที่ในความรับผิดชอบของตนเอง เนื่องจากฝักใฝ่อยู่กับสารเสพติดยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด

๕) มีหลักฐานว่ามีการติดยา ที่ทำให้ต้องเพิ่มขนาดยาเสพติดมากขึ้น เพื่อให้ได้ผลในระดับเท่ากับเมื่อก่อนที่ใช้ยาเสพติดน้อยกว่านี้

๖) มีอาการขาดยาออกมาทางร่างกาย

๗) มีการใช้สารเสพติดเพื่อช่วยบรรเทาอาการขาดยา หรือหลีกเลี่ยงอาการขาดยาเป็นการกระทำที่ตระหนกอยู่แก่ใจว่าวิธีนี้จะให้ผลได้ตามต้องการ

๘) ใช้สารเสพติดอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่ทราบดีว่าจะเกิดผลกระทบที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย จิตใจ หรือสังคมติดตามมาการใช้ยาหรือการติดยาเป็นเพียงความผิดปกติของบุคคลในทุก ๆ ระบบ การเสพติดเป็นเพียงอาการหนึ่งของโรคเท่านั้น มิได้เป็นสาเหตุสำคัญของความผิดปกติการถอนพิษยา โดยใช้เคมีภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นเพียงการปรับความพร้อมของร่างกายเพื่อการรักษาในขั้นตอนต่อไปและมิได้เป็นสาระสำคัญที่สุดในการรักษา การติดยาเสพติดถือเป็นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคม เนื่องจากเมื่อผู้เสพเสพยาไปสักระยะหนึ่งแล้วก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นทั้งต่อตัวผู้เสพเองครอบครัว ชุมชน จนกระทั่งถึงระดับสังคม ประเทศ และสังคมโลก การใช้ยาเสพติด หรือการติดยาเสพติดนั้นเป็นความผิดปกติของบุคคลในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกายหรือจิตใจก็ตาม ความเจ็บปวดทางสังคม อารมณ์ และปัญหาทางจิต เป็นสาเหตุนำไปสู่การใช้ยาเสพติด เพื่อเป็นการรักษาความเจ็บปวดนั้น และยังเป็นสาเหตุที่กระตุ้นพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของบุคคล การพูด, หน้าการแสดงออก, หน้าท่าทาง, หน้าน้ำเสียง^{๒๓}

สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กล่าวว่า การเสพติดก่อให้เกิดผลกระทบต่อตัวผู้เสพ ๓ ขั้นคือ

๑) ขั้นสรีรวิทยา (physiological stage) ผลกระทบที่เกิดกับร่างกาย ได้แก่ อาการถอนยา หรืออาการเสียนยา สุขภาพทรุดโทรม น้ำหนักลด เป็นต้น

^{๒๓}ทิพาวดี เอมะวรรณะ, จิตวิทยาการปรึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕) , หน้า ๒๒ – ๒๓.

๒) **ขั้นจิตวิทยา และการรับรู้ (psychological/cognitive stage)** ในขั้นนี้ผู้ติดยาเสพติด จะมีอาการแสดงออกทางความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ที่เปลี่ยนไปจากบุคคลปกติ เช่น มีพฤติกรรมสับสน ขาดความอดทนอดกลั้น เป็นต้น

๓) **ขั้นพฤติกรรม (behavioral stage)** จะแสดงออกในรูปแบบการพูด ท่าทางการแสดงออก และน้ำเสียง เช่น การเอาแต่ใจ ขาดความอดสาเห เป็นต้น^{๒๔}

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การติดยาเสพติด หมายถึง แบบแผนทางพฤติกรรมที่ผิดในการใช้ยาเสพติด ด้วยการแสดงออกซ้ำ ๆ และก่อให้เกิดผลเสียต่อชีวิตของผู้เสพอย่างแท้จริงและชัดเจน ผู้เสพยาจะไม่สามารถหยุดเสพยาเสพติดได้ หากแต่ต้องพยายามหายามาเสพยาเรื่อย ๆ เพื่อให้ได้รับผลจากยาเสพติดในระดับเท่าเดิม

๒.๓. การป้องกันยาเสพติด

๒.๓.๑ แนวทางในการเอาชนะปัญหาเสพยาเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้กล่าวว่า การป้องกันยาเสพติด ซึ่งเป็นทิศทางหลักของการแก้ไขปัญหายาเสพติดของประเทศ ดำเนินการมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๒ สำนักงาน ป.ป.ส. ในฐานะหน่วยงานกลางในการกำหนดนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมป้องกันยาเสพติด ซึ่งอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙) จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน จึงได้เปิดเวทีรับฟังความเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้องทั้งภาคราชการ เอกชน องค์กรอิสระ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน เพื่อให้ได้ข้อมูล ข้อคิดเห็น ข้อเสนอและกรอบทิศทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อกำหนดเป็นกรอบทิศทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙) โดยมีการดำเนินการ ดังนี้

๑) จัดให้มีการทบทวนสถานการณ์ปัญหาการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พร้อมกับรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้อง แล้วนำมาয়กร่างกำหนดยุทธศาสตร์ฯ โดยจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙)” ขึ้น ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานส่วนกลางสังกัดกระทรวง กรม และภาคประชาสังคม-ประชาชน เพื่อรับฟังความคิดเห็นฯ และใช้เป็นทิศทางในการนำไปประกอบการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ฯ

^{๒๔}สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, **การบำบัดรักษายาเสพติด**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาบุคลากรด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ๒๕๕๒), หน้า ๕.

ปัญหาที่ผ่านมา มุ่งปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าขาดยุทธศาสตร์ระยะยาว โดยเฉพาะงานที่ต้องการความต่อเนื่อง บทบาทและการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคประชาสังคมยังมีน้อย การดำเนินงานการลด Demand ไม่ทันต่อ Supply ที่มากขึ้น ในขณะที่ยังมีปัจจัยด้านสังคมที่ทำให้ปัญหาสาเหตุดังคงขยายตัว กลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่มีอยู่ปัจจุบันไม่สามารถที่จะรับมือกับปัญหาได้

๒) เปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นของหน่วยงานในระดับภาคและพื้นที่ของสำนักงาน ป.ป.ส. กทม./ภาค ๑ – ๙ โดยจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ ระดับภาคขึ้นเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ประกอบด้วยผู้แทนหน่วยงานในพื้นที่ในระดับภาคของสำนักงาน ป.ป.ส. ตลอดจนภาคประชาสังคม-ประชาชน และจะได้นำข้อเสนอแนะต่างๆ ไปประกอบการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ในระดับภาคต่อไป

ผลจากการรับฟังความคิดเห็นของทุกภาคส่วนในระดับภาค พบว่า การดำเนินงานเพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติด ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามีช่องว่างที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายหลายประการ ได้แก่

๒.๑) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านยาเสพติดทุกระดับชั้นประสบความยากลำบากในการปฏิบัติเนื่องจากปริมาณงานและวาระงานสำคัญๆ ที่มีมากเกินไปของเจ้าหน้าที่

๒.๒) ผู้บริหารและผู้มีอำนาจตัดสินใจสั่งการไม่มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการดำเนินงานเพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติด

๒.๓) บทบาทของภาคประชาชน-ประชาสังคมและองค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐในการมีส่วนร่วมยังไม่ชัดเจน

๒.๔) สถานการณ์ทางการเมือง และการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ส่งผลให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติเพื่อการต่อสู้เอาชนะยาเสพติด

๒.๕) ปัญหาช่องว่างของการเหลื่อมเวลาในการได้งบประมาณที่ไม่สอดคล้องกับห้วงเวลาของการรณรงค์

นอกจากนี้องค์ประกอบสำคัญที่ทุกฝ่ายควรต้องพิจารณาประกอบการตัดสินใจอีกประการหนึ่งก็คือ การมีแผนงานหลัก แผนงานรอง แผนงานสนับสนุน และองค์กรหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพที่จะสามารถรองรับสถานการณ์ปัญหาและข้อติดขัดในการดำเนินงาน รวมทั้งมีกลไกติดตามประเมินผลเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ที่กำหนด มีผลผลิต (Output) หรือผลลัพธ์ (Outcome) อย่างไร รวมทั้งต้องมีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่มีความน่าเชื่อถือ ที่

จะสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เป็นจุดด้อยและส่งเสริมส่วนที่เป็นจุดเด่น รวมทั้งให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้เกี่ยวข้องในการกำหนดแผนการดำเนินงานในทุกระดับต่อไปอีกด้วย

๓) ให้ความสำคัญกับงานด้านการป้องกัน บทบาทของชุมชนและภาคประชาสังคมให้มากขึ้น โดยพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการในรูปองค์กรภาคีเครือข่ายทางสังคม (Social Networking) โดยเฉพาะองค์กรส่งเสริมและสนับสนุนภาคประชาชน การบริหารจัดการในลักษณะกระบวนการบูรณาการระดับพื้นที่ ระหว่างส่วนภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชนซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมดูแลปัญหาให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนั้น สำนักงานป.ป.ส. ร่วมกับคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ “ยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด : จะป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้ได้ผลอย่างยั่งยืนใน ๕ ปีข้างหน้าได้อย่างไร ?” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระดมความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ทั่วประเทศ อาทิ อาสาสมัครยุติธรรมชุมชนและอาสาสมัครคุมประพฤติ ผู้แทนหน่วยงานราชการ นักวิชาการผู้แทนองค์กรชุมชน ให้ได้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะไปปรับปรุง และจัดทำยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑ พร้อมกับเตรียมข้อเสนอเชิงนโยบายต่อรัฐบาล โดยรูปแบบการประชุมเป็นการรับฟังข้อคิดเห็น และข้อเสนอต่อแนวทางการกำหนดนโยบาย/ยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันฯ ไปกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในแต่ละห้วงระยะการดำเนินงานต่อไป

ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า ปัญหายาเสพติดและการอำนวยการยุติธรรมเป็นปัญหาที่มีความสัมพันธ์และเป็นการกิจที่สำคัญของกระทรวงยุติธรรม จากสถิติการจับกุม จำนวนนักโทษหรือผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่เพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ยาเสพติดยังคงขยายตัว ส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบและระบบสังคมของประเทศโดยรวม และจากการศึกษาและรับฟังข้อมูลข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะทางยุทธศาสตร์พบว่า สถานการณ์ปัญหาการผลิต การนำเข้ายาเสพติดจะยังคงเป็นปัญหาสำคัญ ในขณะที่ปัจจัยภายในยังคงเอื้อต่อยาเสพติดให้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าในระยะที่ผ่านมาจะมีการจับกุมยาเสพติด และของกลางจำนวนมาก รวมทั้งมีการกำหนดแผนและเป้าหมายอย่างต่อเนื่องโดยมีการสร้างความเข้มแข็งของการบริหารในระดับพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนจากสถานการณ์ดังกล่าว จึงกำหนดวิสัยทัศน์ ในการดำเนินยุทธศาสตร์ในระยะ 5 ปี ข้างหน้า คือ สังคม ชุมชน และครอบครัวไทยเข้มแข็ง ให้คนมีภูมิคุ้มกันและภูมิพลังในการป้องกันยาเสพติดอย่างยั่งยืน กำหนดเป้าหมายเพื่อลดความรุนแรงของสถานการณ์ปัญหา และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีภูมิพลังป้องกันยาเสพติด ลดคดี จำนวนนักโทษผู้ต้องขังคดีหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดียาเสพติด โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ เน้นการปฏิบัติตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่องเพื่อลดความรุนแรงของปัญหา และบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน ควบคู่กับการสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชน โดยให้ความสำคัญกับงานด้านการป้องกันและปราบปราม และปัญหาผู้

เสพ ผู้ติด รวมทั้งการนำยุทธศาสตร์ทางเลือกเป็นกระบวนการแก้ไขปัญหามากขึ้น กำหนดการป้องกันยาเสพติด ๖ ประการ ประกอบด้วย

๑) ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันป้องกันยาเสพติด ให้เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันไม่ให้เกิดเป็นเหยื่อของยาเสพติด

๒) การบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยลดจำนวนผู้เสพ/ ผู้ติดที่มีอยู่เดิม ด้วยการบำบัดรักษาฟื้นฟูอย่างครบวงจร เชื่อมโยงถึงการติดตามดูแลจนถึงครอบครัวและชุมชน

๓) การสกัดกั้นและปราบปรามยาเสพติด โดยการบูรณาการการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อดำเนินมาตรการตามกฎหมายกับผู้ค้ายาเสพติดที่ยังคงมีพฤติกรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง ควบคู่กับการป้องกันและป้องปรามไม่ให้เกิดผู้ค้ายาเสพติดรายใหม่

4) ความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยการประสานและขับเคลื่อนกลไกระหว่างประเทศทุกระดับในการแก้ไขปัญหการผลิตและการค้ายาเสพติดในภูมิภาคเพื่อนำไปสู่เขตปลอดยาเสพติดอาเซียน ภายในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ เขตปลอดยาเสพติดอาเซียน ภายในปี พ.ศ. ๒๕๕๘

๕) การสร้างพลังสังคมและชุมชนต้านยาเสพติด ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนและภาคประชาสังคม โดยการสนับสนุนภาครัฐอย่างเพียงพอทั้งในด้านการพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาให้สามารถจัดการกับปัญหาในชุมชน การจัดให้มีกองทุนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพลังสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และกิจการยุติธรรมชุมชน จากเงินบังคับโทษปรับในคดีอาญา

๖) ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการในระดับบริหารจัดการในพื้นที่เป็นฐาน การบูรณาการในระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด อำเภอ ร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น

ดังนั้นเป้าหมายและความสอดคล้องเหมาะสมจะสามารถนำไปสู่การควบคุมและลดจำนวนของยาเสพติดลงได้ กระทรวงยุติธรรมโดยหน่วยงานในสังกัดร่วมหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน จะต้องร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมาย และช่วยกันสร้างสังคมไทยให้เข้มแข็ง อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันต่อภัยยาเสพติดได้ในที่สุด^{๒๕}

๒.๓.๒ วิธีการดำเนินงานการป้องกันและควบคุมปัญหายาเสพติด

หลักการการป้องกันและควบคุมปัญหายาเสพติดในชุมชน มีผู้เสนอหลักการการป้องกันและควบคุมปัญหายาเสพติดในชุมชน ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้กล่าวถึง การป้องกันและควบคุมปัญหายาเสพติดในชุมชนจำเป็นที่จะต้องอาศัยกลยุทธ์ วิธีการ และมาตรการต่างๆ ในการ

^{๒๕} สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, “ยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙)”, วารสารสำนักงาน ป.ป.ส. ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๑ (ธันวาคม ๒๕๕๕ - มีนาคม ๒๕๕๖) : ๒๒-๒๖.

ดำเนินงาน เพื่อให้สอดคล้องและทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของตัวปัญหายาเสพติดที่เพิ่มจำนวนและความรุนแรงมากขึ้น

๑) ระดับปัญหายาเสพติด

ปัญหายาเสพติดในแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของชุมชน ขนาดของชุมชน รวมทั้งการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการควบคุมปัญหายาเสพติดในแต่ละชุมชน จึงได้มีการกำหนดระดับความรุนแรงของปัญหาเป็น ๔ ระดับ ตามสภาพของชุมชน ดังนี้

๑.๑) ชุมชนที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดเบาบาง คือ ชุมชนที่ไม่มีผู้จำหน่ายยาเสพติดอาศัยอยู่ในชุมชน แต่มีผู้ติดยาเสพติดอาศัยอยู่และมีการนำยาเสพติดเข้ามามั่วสุมเสพภายในชุมชน ซึ่งอาจเป็นชุมชนขนาดเล็ก สภาพชุมชนไม่มีความสลับซับซ้อนมากนัก

๑.๒) ชุมชนที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดปานกลาง คือ ชุมชนที่มีผู้เสพอาศัยอยู่ในชุมชน และมีการนำยาเสพติดเข้ามาจำหน่ายให้แก่ผู้เสพภายในชุมชน โดยผู้เสพด้วยตนเอง ยาเสพติดที่นำเข้ามามีปริมาณไม่มากไปกว่าการใช้เสพในชุมชน ซึ่งชุมชนเหล่านี้เป็นการพัฒนาขึ้นมาจากชุมชนที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดเบาบาง เมื่อมีจำนวนผู้เสพยาเสพติดในชุมชนเพิ่มมากขึ้นจึงมีการรวบรวมเงินไปซื้อยาเสพติดมาจากแหล่งอื่นมาแบ่งปันกันเสพและซื้อขายกันเอง

๑.๓) ชุมชนที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดรุนแรง คือ ชุมชนที่มีผู้เสพและผู้จำหน่ายอาศัยอยู่ในชุมชน โดยมีผู้จำหน่ายมากกว่า ๑ ราย ปริมาณยาเสพติดมีปริมาณมากกว่าที่จะใช้เสพได้หมดภายในชุมชน และมีการจำหน่ายยาเสพติดให้แก่ผู้เสพยาเสพติดภายนอกชุมชนนำไปเสพในชุมชนอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง ทางเข้าออกมีความซับซ้อน

๑.๔) ชุมชนที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดรุนแรงมาก คือ ชุมชนที่มีสภาพปัญหายาเสพติดทั้ง ๓ ระดับดังกล่าว แต่มีลักษณะพิเศษที่ปริมาณยาเสพติดอยู่ในชุมชนมีจำนวนมากเพียงพอที่จะจำหน่ายในปริมาณมากๆ ในลักษณะการขายส่ง ให้กับผู้จำหน่ายของชุมชนอื่นๆ นำไปจำหน่ายต่อได้ สภาพชุมชนเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีอายุชุมชนหลายปี ยาเสพติดในชุมชนระดับนี้ส่งผลกระทบไปถึงปัญหาเสพติดในชุมชนอื่นๆ เป็นอย่างมาก สภาพแวดล้อมในชุมชนมีความสลับซับซ้อนง่ายต่อการหลบหนีและหลบซ่อนจากการปราบปราม และผู้จำหน่ายยาเสพติดในระดับนี้ส่วนมากจะเป็นผู้มีอิทธิพลในชุมชน

สภาพปัญหายาเสพติดในแต่ละชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกอื่นๆ อีกหลายประการ เช่น ปริมาณยาเสพติดที่ผลิตได้ ปริมาณยาเสพติดที่เจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติดจับกุมได้ การดำเนินงานปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ปราบปรามในชุมชนต่างๆ เป็นต้น

๒) สาเหตุของการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้ปัญหายาเสพติดแพร่ระบาดในแหล่งชุมชน สามารถสรุปได้ ๓ ประการคือ

๒.๑) สภาพแวดล้อมในชุมชน มีลักษณะทำให้เป็นแหล่งมั่วสุมกระทำผิดคดียาเสพติดได้ง่ายทั้งด้านการค้าและการเสพ เนื่องจากทางเดินในชุมชนมีความสลับซับซ้อน หลบซ่อนได้ง่าย ทางเข้าออกในชุมชน มีหลายทาง ผู้กระทำผิดหลบหนีได้ง่าย สภาพบ้านเรือนไม่เป็นระเบียบ การซุกซ่อนยาเสพติดทำได้ง่าย นอกจากนั้น สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนยังเอื้ออำนวยให้มีการกระทำผิดได้ง่ายอีกด้วย สภาพชุมชนแออัด เป็นชุมชนปิด กล่าวคือ เป็นที่อยู่อาศัยเฉพาะหมู่ เฉพาะเหล่า ผู้ที่เข้าไปในชุมชนจะมีแต่ผู้ที่อาศัยในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ การมีคนแปลกหน้าเข้าไปในชุมชนจะเป็นที่สังเกตเห็นได้ง่าย ประชาชนในชุมชนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำให้คอยให้ความช่วยเหลือผู้กระทำผิด

๒.๒) สภาพจิตใจของประชาชนในชุมชน ชุมชนแออัดส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยของประชาชนที่ประสบปัญหาด้านการหาเลี้ยงชีพ ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและปัญหาทางสังคมอื่นๆ ภาวะบีบคั้นจากปัญหาหลายด้าน ทำให้ประชาชนในชุมชนแสวงหาทางออกด้วยการมั่วสุมเสพยาเสพติด โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่พ้นสภาพนักเรียนและว่างงาน มักจะรวมกลุ่มกันทำให้การชักชวนกันไปสู่การกระทำผิดเป็นไปได้ง่าย

๒.๓) การขาดความมั่นคงในอาชีพ ผู้ค้ายาเสพติดในชุมชนแออัดส่วนใหญ่จะไม่มีอาชีพแน่นอน เช่น เป็นลูกจ้างรายวัน ผู้ค้าหาบเร่ เป็นต้น หรือเป็นแรงงานส่วนเกิน เช่น เป็นสามี ภรรยา บุตรที่ไม่ได้ศึกษาต่อหรือว่างงาน เป็นต้น ทำให้มีผู้หันมาค้ายาเสพติดเพื่อนำรายได้มาสู่ครอบครัว เมื่อมีการจับกุมผู้ค้ายาเสพติดในชุมชนไปแล้วจะมีญาติพี่น้อง คนในครอบครัวของผู้ค้ายาเสพติดมาค้าแทนเพื่อนำรายได้มาจุนเจือครอบครัว ทำให้การค้ายาเสพติดในชุมชนมีอยู่อย่างต่อเนื่อง แม้จะมีการปราบปรามผู้ค้าไปแล้วก็ตาม

๓) การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดสู่ชุมชน โดยจัดให้มีทีมงานรวมพลังระหว่างหน่วยงานที่ปฏิบัติในพื้นที่ รวมทั้งการจัดมูลนิธิสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งได้ดำเนินการ ดังนี้

๓.๑) การป้องกันยาเสพติด

การป้องกันเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไข และการแก้ไขก็เป็นส่วนหนึ่งของการป้องกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ ไม่ให้เกิดปัญหา จำกัดปัญหาหรือลดปัญหาโดยมองภาพรวมของปัญหาทุกๆ ด้านไปพร้อมๆ กัน

การมุ่งเน้นประสิทธิภาพหรือผลของมาตรการแต่ละด้าน เช่น ผลการจับกุม สถิติการจัดอบรมให้ความรู้ด้านยาเสพติด จึงเป็นเครื่องมือในการที่จะบรรลุถึงเป้าหมาย แต่อาจจะทำให้ไม่

สามารถเข้าถึงเป้าหมายที่แท้จริงของปัญหาในภาพรวมได้ทั้งหมด สถิติการจับกุมยาเสพติด ที่เพิ่มขึ้น ไม่ได้แสดงว่าปัญหายาเสพติดลดลง เพราะปริมาณยาเสพติดอาจจะเพิ่มมากขึ้น สถิติผู้ติดยาเสพติดชนิดหนึ่งลดลงก็ไม่ได้หมายความว่า ปัญหาผู้เสพติดจะลดลง เพราะอาจมีความแปรผันไปใช้ยาเสพติดชนิดใหม่ การนำตัวผู้ติดยาเสพติดไปเข้ารับการบำบัดรักษาก็ไม่ได้หมายความว่าได้แก้ปัญหายาเสพติดไปแล้ว หากไม่ได้พิจารณาการเสพซ้ำภายหลังการบำบัดรักษาเหล่านี้

กลยุทธ์แรกของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดคือ จะต้องเรียนรู้ว่าปัญหายาเสพติดมีลักษณะอย่างไร อยู่ในระดับใด สภาพอย่างไรจึงจะเรียกว่า “สภาพไร้ปัญหา” สภาพอย่างไรที่จะเสี่ยงต่อการเกิดปัญหา ที่รุนแรงหรือไม่รุนแรง

๓.๒) การสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชน

ภูมิคุ้มกันยาเสพติดต้องพิจารณาทั้งปัจจัยภายในและภายนอกควบคู่กันไป ซึ่งประกอบด้วยภูมิคุ้มกัน ๒ ด้าน คือ

๓.๒.๑) ภูมิความรู้และการรับรู้ของบุคคลหรือชุมชน ได้แก่

- ความรู้ถึงปัญหา หมายถึง การมองเห็นปัญหา เปรียบเสมือนการรู้จักโรคล่วงหน้า เพื่อที่จะได้พิจารณาป้องกันไม่ให้เกิดโรค เพราะมีโอกาสเป็นไปได้เช่นกับที่บุคคลหรือชุมชนจะมองไม่เห็นปัญหา เมื่อปัญหาเข้าถึงตัวแล้วอาจจะไม่สามารถรับมือกับปัญหาได้ทัน่วงที

- ความรู้ความเข้าใจของการใช้ยาที่ถูกต้อง

- ความรู้ความเข้าใจและการรับรู้ถึงบรรทัดฐานของสังคม กฎหมายของบ้านเมือง

๓.๒.๒) ภูมิความสามารถที่จะต่อต้านหรือเผชิญปัญหา ได้แก่

- ความสามารถที่จะต่อต้านอิทธิพลและผลประโยชน์ของกลุ่มพ่อค้ายาเสพติดที่มุ่งแสวงหาลูกค้า

- ความสามารถที่จะต่อต้านอิทธิพลของกลุ่มชักนำ รวมทั้งความสามารถที่จะเผชิญต่อปัญหาต่างๆหากภูมิคุ้มกันด้านใดด้านหนึ่งบกพร่อง ก็จะทำให้เกิดปัญหาได้

กลยุทธ์ทั้งสองด้าน ค่อนข้างแตกต่างกัน ด้านความรู้และการรับรู้อาจใช้สื่อประเภทต่างๆ การดูงาน การอบรมให้ความรู้ในขณะที่การสร้างภูมิความสามารถ อาจหมายถึงการสร้างกลไกของชุมชนหรือสังคม ที่จะรับมือกับปัญหาการเสริมบทบาทของรัฐ ต่อชุมชนเพื่อลดอิทธิพลของกลุ่มนักค้ายาเสพติดผู้มีอิทธิพลในพื้นที่

ดังนั้นวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน หมายถึง การสร้างภูมิคุ้มกันในทุกๆ ด้าน เช่น การใช้กฎหมายในเชิงการป้องกันการกระทำความผิด โดยทำให้บุคคลเกิดความเกรงกลัวที่จะกระทำความผิดในเชิงอาชญาวิทยา การให้ครอบครัว ชุมชนร่วมปรับสภาพแวดล้อมของตนเอง โดยเฉพาะการปรับเงื่อนไขที่จะเป็นตัวผลักดันทำให้เกิดปัญหาเหล่านี้เป็นต้น

๔) การควบคุมปัญหา และการลดระดับความรุนแรงของปัญหา

ระดับปัญหาอาจพิจารณาได้จาก ปริมาณยาเสพติดที่แพร่ระบาด อัตราการเพิ่มของจำนวนผู้ติดยา อัตราค่าใช้จ่ายในการเสพ วิธีการเสพ กลุ่มผู้เสพ ชนิดของตัวยาที่เสพ ปริมาณยาที่ใช้เสพ รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น การลดปัญหาระดับที่รุนแรงที่เป็นรูปธรรม เช่น ไม่ให้ผู้เสพติดใช้วิธีการเสพยาที่รุนแรงกว่าเดิม (เช่น การสูบเป็นฉีดยา) การที่ผู้เสพไม่ไปชักจูงให้ผู้อื่นมาร่วมเสพด้วย การที่กลุ่มผู้ติดยาไม่แปรผันจากกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่ง เป็นต้น

ความสำคัญในการแสวงหามาตรการ รูปแบบ วิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่จะมีผลต่อการลดหรือจำกัดปัญหา รวมทั้งการพิจารณาผลการดำเนินการตามมาตรการ รูปแบบ วิธีการต่างๆ ได้ลดความรุนแรงของปัญหานั้นลงหรือไม่เพียงใด เช่น การที่ผู้ติดยาหันกลับไปติดยาอีก หลังจากการบำบัด ปัญหาอาจลดลง หากผู้เสพลดปริมาณยาและค่าใช้จ่ายลง และให้ความร่วมมือโดยไม่ชักจูงให้ผู้อื่นไปร่วมเสพด้วย ดังนั้นกลยุทธ์ของการลดระดับปัญหายาจึงประกอบด้วยวิธีการต่างๆ อย่างหลากหลาย รวมทั้งการแสวงหาความร่วมมือจากผู้ติดยาด้วย^{๒๖}

สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้กล่าวว่า การควบคุมปัญหา โดยยุทธศาสตร์การดำเนินงานควบคุมป้องกันปัญหายาเสพติดที่สำคัญ ได้แก่ การร่วมมือกันระหว่างองค์กรประชาชน ภาคเอกชน ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงานและบูรณาการวางแผนและงบประมาณ โดยมุ่งเน้นการดำเนินงานในระดับพื้นที่ ดังนี้

๔.๑) ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเข้มงวด ตรวจสอบตรา ควบคุมการรั่วไหลของยาเสพติดและ ไม่ให้มีการผลิตยาเสพติด และการนำยาเสพติดไปใช้ในทางที่ผิด

๔.๒) ให้หน่วยงานปฏิบัติในพื้นที่ชายแดนตรวจสอบตราและสกัดกั้นการนำยาเสพติดและอุปกรณ์ในการผลิตยาเสพติด โดยเฉพาะการนำเข้าและส่งออกสู่แหล่งผลิตในพื้นที่ชายแดน

๔.๓) จัดการฝึกอบรม และพัฒนาความรู้เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการพิสูจน์ยาเสพติด

๔.๔) ให้สำนักงาน ป.ป.ส. ประสานศูนย์ตรวจสอบสารต้องหามักก็หา เพื่อขอความร่วมมือในการตรวจสอบยาเสพติด รวมทั้งให้พิจารณาสนับสนุนงบประมาณตามสมควร

๕) กลไกสำคัญต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายา

๕.๑) กลไกของบุคคล บุคคลจะต้องพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหายา ต้องพร้อมทั้งร่างกาย คือ ไม่เป็นโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งทำให้ต้องพึ่งยาเสพติด และจิตใจ ต้องไม่เบี่ยงเบน อ่อนไหวต่อปัญหาต่างๆ รวมทั้งมีจิตสำนึกต่อการตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและพร้อมที่จะร่วมแก้ปัญหายา

^{๒๖} สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปีงบประมาณ ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๘ – ๓๐.

๕.๒) กลไกของชุมชนหรือสังคม ที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุของปัญหาและความสัมพันธ์ของการป้องกันและแก้ไขปัญหามีมิติทาง สังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงจำเป็นที่จะต้องใช้มิติทางสังคมเข้ามาเป็นกลไกในการปรับเปลี่ยน สภาพแวดล้อมทางสังคม ทั้งนี้โดยมีฐานคติที่ว่า คงไม่มีใครรู้ถึงปัญหาของบุคคลหรือชุมชนได้ดีเท่ากับ บุคคลหรือชุมชนของเขาเอง และการป้องกันและแก้ไขปัญหาคงจะสัมฤทธิ์ผลได้ยากหากบุคคลและ ชุมชนไม่ต้องการแก้ปัญหา

๕.๓) กลไกของรัฐเป็นกลไกที่จะเข้ามากระตุ้นให้บุคคลหรือชุมชนตระหนักถึง ความสำคัญของปัญหาและสร้างภูมิความรู้และการรับรู้ และภูมิความสามารถที่จะต่อต้านหรือเผชิญ ปัญหา เปรียบเหมือนวัคซีนที่เข้าไปสร้างภูมิคุ้มกันโรค เหตุผลและความจำเป็นที่กลไกของรัฐต้องเข้าไป มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาก็เพราะเงื่อนไขในบางประการที่ชุมชนไม่สามารถเผชิญ หรือแก้ไขเองได้ เช่น ปัญหาผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ ความรู้เทคนิคของการบำบัดรักษา รวมทั้งการ ควบคุมดูแล การบังคับใช้กฎหมายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นของบุคคลหรือของชุมชนให้สอดคล้องกับ บรรทัดฐานของสังคมโดยรวม

กลยุทธ์ของการทำให้กลไกทั้ง 3 ด้านสัมพันธ์กันคือ จะต้องจัดองค์กรหรือสื่อเข้าไปกระตุ้นให้ บุคคลและชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและศึกษาเรียนรู้ความจำเป็นของบุคคล ครอบครัว สภาพของชุมชน ศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่ ตลอดจนแสวงหา คุณค่า ที่มีอยู่ในตัวบุคคล และชุมชน และนำคุณค่านั้นมาสู่ขบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหา คุณค่าที่มีอยู่ในชุมชนอาจได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งชาวบ้านให้ความนับถือเชื่อฟัง ความเชื่อของชุมชนในบางเรื่องก็อาจนำไปสู่การตั้ง กฎระเบียบ เพื่อเป็นบรรทัดฐานเป็นกลไกที่จะควบคุมภายในชุมชน เป็นต้น

แนวความคิดนี้เป็นการมองภาพรวมของปัญหาสาเหตุและการดำเนินการการป้องกันและ แก้ไขปัญหาในลักษณะองค์รวม รวมทั้งการเสนอแนวความคิดที่ว่าอะไรที่จะทำให้เกิดรูปแบบ ของการป้องกันและแก้ไขปัญหาก็ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งด้านบุคคล จิตใจ และสังคม รวมทั้งทำอะไร ที่ทำให้เกิดบทบาทของการป้องกันและแก้ไขปัญหาย่างผสมผสานระหว่าง คน ชุมชน และภาครัฐ ในลักษณะของการร่วมมือและเกื้อหนุนต่อการเผชิญปัญหา ร่วมมือกันแก้ปัญหาซึ่งจะเป็นแนวทางต่อ การเสนอรูปแบบวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของชุมชนและ พื้นที่แต่ละพื้นที่ต่อไป

๖) วิธีการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน

การกระตุ้นให้ชุมชนเข้าร่วมแก้ไขปัญหายาเสพติดอาจดำเนินการโดยการจัดเจ้าหน้าที่ที่มี มนุษยสัมพันธ์ดีเข้าพบคณะกรรมการชุมชนเพื่อแจ้งความประสงค์แนะนำ

๖.๑) วิธีการดำเนินการและชี้ให้เห็นประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ ดังนี้

๖.๑.๑) ทำให้ประชาชนทราบบทบาทของตนว่ามีส่วนสำคัญในการช่วยป้องกันและควบคุมปัญหายาเสพติด

๖.๑.๒) เป็นการขจัดทัศนคติที่ว่า การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยที่ประชาชนไม่มีสิทธิเกี่ยวข้อง

๖.๑.๓) ช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยกันเองและระหว่างสมาชิกในชุมชนกับตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ และยังเป็นผลดีแก่เจ้าหน้าที่ที่มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดและอาชญากรรมอื่นๆ จากชุมชนอย่างกว้างขวาง รวดเร็ว ดำเนินการได้ทันทั่วถึง

หากคณะกรรมการชุมชนเห็นชอบกับประโยชน์ที่จะได้รับ สิ่งที่ต้องดำเนินการต่อไปคือขอความร่วมมือจากคณะกรรมการให้ช่วยเผยแพร่แนวความคิดยุทธวิธี พร้อมทั้งพาสมาชิกเข้าร่วมโครงการด้วย

๖.๒) เจ้าหน้าที่จะต้องประสานงานกับกรรมการชุมชนเพื่อกำหนดและสมาชิกประชุมพบปะแนะนำรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติของสมาชิกให้ข้อมูลและทำความรู้จักคุ้นเคยกับสมาชิก ถ้าหากไม่สามารถประชุมได้ เจ้าหน้าที่อาจใช้โอกาสที่สมาชิกชุมชนมาร่วมชุมนุม จัดงานในโอกาสต่างๆ เข้าประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเกิดความรู้สึกสืบทอดชอบร่วมกันในการแก้ไขปัญหายาเสพติด กิจกรรมที่เสนอแนะให้จัดขึ้นในชุมชน เช่น รมณรงค์ต่อต้านยาเสพติด ให้ความรู้แก่ครอบครัวในการดูแลบุตรหลาน จัดฝึกอบรมแกนนำซึ่งเป็นอาสาสมัครป้องกันยาเสพติด ซึ่งมีทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ เพื่อจะได้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกวัย สอดส่องพฤติกรรมที่น่าสงสัยแล้วแจ้งให้เจ้าหน้าที่และสมาชิกทราบ จัดกิจกรรมในทางที่เป็นประโยชน์ทั้งในด้านกีฬา สันทนาการ มีการเยี่ยมเยียนครอบครัวที่มีปัญหาเพื่อให้คำแนะนำและคำปรึกษาหารือต่างๆ จัดตั้งอาสาสมัครติดตามผลผู้เสพยาเสพติด ร่วมใจกันส่งเยาวชนที่ติดยาเสพติดไปรับการบำบัด เพื่อถอนพิษยา แล้วส่งฟื้นฟูสมรรถภาพตามสถานฟื้นฟูต่างๆ และคอยติดตามดูแลให้กำลังใจแก่เยาวชนเหล่านั้น จนกว่าจะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข โดยไม่พึ่งยาเสพติดอีกต่อไป

๖.๓) การจูงใจชุมชนแต่ละท้องที่ให้มีความตื่นตัวเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด อาจดำเนินการโดยให้มีเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและคอยแนะนำประชาชนตามความจำเป็นและความเหมาะสม ซึ่งนอกจากกิจกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว กิจกรรมอื่นๆ อาจทำได้ด้วย ดังนี้

๖.๓.๑) การจัดอาสาสมัครประชาชนป้องกันอาชญากรรม ซึ่งอาชญากรรมกับยาเสพติดมีส่วนเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด การจัดอาสาสมัครรูปแบบนี้ จะส่งผลถึงการแก้ปัญหายาเสพติดและอาชญากรรมในชุมชนไปพร้อมๆ กันด้วย

๖.๓.๒) การรวมกลุ่มของเจ้าของบ้านเพื่อป้องกันความปลอดภัยร่วมกัน เป็นวิธีการที่เจ้าของบ้านในละแวกเดียวกันรวมกลุ่มหรือจัดตั้งชมรมเพื่อป้องกันภัยจากอาชญากรรมและยาเสพติดระหว่างประชาชนด้วยกัน รวมทั้งการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ด้วย

๖.๓.๓) การจัดโครงการสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชนในท้องที่ มีจุดประสงค์เพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำผิด และเพื่อเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ดีที่ชุมชนเคยมีต่อเจ้าหน้าที่ โดยเจ้าหน้าที่จะทำการติดต่อพบปะสังสรรค์ ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดกับบรรดาสมาชิกสโมสรองค์การการกุศล และโรงเรียนเกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด การป้องกันมิให้เด็กนักเรียนหรือเยาวชนตกเป็นทาสของยาเสพติด โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษแก่เด็กและเยาวชนหรือบุคคลวัยรุ่นที่มีแนวโน้มหลงใหลคลั่งไคล้ความเจริญทางวัตถุ หรือไม่นำพาต่อการเคารพกฎหมายและระเบียบแบบแผนอันดีงามของสังคมมากเป็นพิเศษ

๖.๓.๔) การจัดให้มีคณะกรรมการปรึกษาอาชญากรรมระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชนในชุมชน นับเป็นรูปแบบการประสานการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพสูง และสามารถสนองตอบต่อความต้องการของชุมชนเป็นอย่างดี กลยุทธ์สร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีนี้เป็นมูลฐานสำคัญในการป้องกันอาชญากรรมและยาเสพติด และวิธีที่เจ้าหน้าที่จะเข้าถึงประชาชนนั้น คือการแนะนำและให้ความช่วยเหลือเพื่อรักษาความสงบในพื้นที่ รวมทั้งจัดให้มีคณะกรรมการป้องกันอาชญากรรมและยาเสพติดในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน และประชาชนหลากหลายอาชีพที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นร่วมเป็นคณะกรรมการเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาความไม่สงบต่างๆ ที่เกิดขึ้น วิธีปฏิบัตินี้นอกจากจะสร้างความขัดแย้งหรือความคิดไม่ตรงกันแล้ว ยังมีผลให้ประชาชนเลื่อมใสเจ้าหน้าที่อย่างดียิ่งด้วย

๖.๓.๕) การส่งเสริมยกย่องและตอบแทนคุณงามความดีแก่ประชาชนผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นมาตรการจำเป็นและเสริมสร้างให้ประชาชนมีกำลังใจและเสียสละเพื่อช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้รวมถึงการชดเชยค่าเสียหายแก่ประชาชนที่ปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัคร ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในทุกกรณี

แต่ละชุมชนอาจเลือกรูปแบบการแก้ปัญหาของตนเองต่างกัน บางชุมชนอาจจัดกิจกรรมหลายกิจกรรม บางชุมชนอาจจัดกิจกรรมเดียว แต่ไม่ว่ารูปแบบใดสิ่งสำคัญที่ต้องกระทำให้เกิดขึ้น คือการกระตุ้นความสนใจให้ชุมชนเกิดความรู้สึกตระหนัก และอยากร่วมแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนของตน ซึ่งความร่วมมือร่วมใจนี้จะพลังพัฒนาไปสู่ความสำเร็จของการแก้ปัญหายาเสพติดของชุมชนต่อไปในอนาคต

๓) การดำเนินงานในการป้องกันและควบคุมปัญหาเสพติดในชุมชน

ชุมชน โรงเรียน วัด องค์กรต่างๆ จะต้องมีความสัมพันธ์พึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แยกออกจากกันไม่ได้ โครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานเสริมสร้างทักษะชีวิตป้องกันยาเสพติด

การป้องกันและควบคุมปัญหาเสพติดจะต้องมีการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งเป็นทางเลือกที่ประสบความสำเร็จ ด้วยการสร้างความตระหนักและปลูกเร้าจิตสำนึกประชาชนในการร่วมกันป้องกันและควบคุมปัญหา โดยเริ่มจากหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานของสังคม การสร้าง

ภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนและประชาชน การกระตุ้นและปลูกจิตสำนึก จะต้องมีการดำเนินการควบคู่ไปกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันทางสังคมต่างๆ

บุคคลที่เข้าร่วมโครงการ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้บริหารชุมชน ประธานกลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน ผู้แทนหน่วยราชการ ตำรวจ สาธารณสุข คณะกรรมการดำเนินงานปราบปรามยาเสพติดในชุมชน และบุคคลที่ให้ความสนใจ

ชุมชนควรเป็นจุดศูนย์กลางในการประสานงาน โครงการสร้างสัมพันธ์ติดต่อกันทางโรงเรียน วัด เพื่อดึงบุคลากรซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เข้ามามีส่วนร่วมกับทางชุมชน ซึ่งชุมชนจะใช้วิธีการหรือกิจกรรมใดในการสร้างความสัมพันธ์และประสานงานระหว่างชุมชน โรงเรียน บ้าน นั้นย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะและสภาพการณ์ที่อยู่ กิจกรรมที่ควรจัดทำ มีดังนี้

๗.๑) ใช้กีฬาและดนตรีเป็นเครื่องมือในการให้เยาวชนในชุมชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเป็นเครื่องมือต่อต้านยาเสพติดในชุมชน

๗.๒) ชุมชนเกิดมาตรการกีดกัน ผู้ค้า ผู้เสพ คือ ออกกฎระเบียบของชุมชนมาเป็นบรรทัดฐานในการป้องกันและควบคุมปัญหาเสพติดในชุมชน จัดอบรมอาสาสมัครตรวจหมู่บ้าน ร่วมกับตำรวจในการจับกุม และขับไล่ผู้ค้าออกจากหมู่บ้าน

๗.๓) ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน ชุมชน วัด ในการร่วมมือกันในการป้องกันและควบคุมปัญหาเสพติด^{๒๗}

๘) กิจกรรมและโครงการเพื่อป้องกันและควบคุมปัญหาเสพติด

และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ยังกล่าวถึงชุมชนว่า โดยที่ชุมชนจะได้รับมอบหมายจากองค์กรปกครองท้องถิ่นให้จัดกิจกรรมขึ้นในชุมชน และคิดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นเพื่อที่จะป้องกันและควบคุมปัญหาเสพติด โดยมีกิจกรรมดังนี้

๘.๑) การผลิตสื่อ ความหลากหลายของสมาชิกในชุมชนทั้งระดับอายุ การศึกษา และกระบวนการทางสังคม ทำให้การส่งผ่านข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดให้กับกลุ่มเป้าหมายนี้ ทำได้ยากกว่ากลุ่มอื่นๆ ที่มีลักษณะเด่นชัด ดังนั้นการผลิตสื่อจึงมีความหลากหลายและไม่เฉพาะเจาะจงเผยแพร่ไปในหลายลักษณะ เพื่อให้สามารถเข้าถึงสมาชิกได้มากที่สุด โดยหน่วยงานต่างๆ ได้ผลิตสื่อต้นแบบและสื่อเพื่อเผยแพร่ต่างๆ ดังนี้ ผลิตสื่อเสียงเพื่อเผยแพร่ทางวิทยุ สื่อภาพ และเสียง เผยแพร่ทางโทรทัศน์ ทั้งสเปดและสารคดีสั้น และทำเป็นฟิล์มภาพยนตร์เผยแพร่ผ่านทางโรงภาพยนตร์ ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่เป็นบทความ เอกสารเรียนรู้ยาเสพติดชีวิตปลอดภัย คู่มือผู้นำชุมชนในหัวข้อเรื่อง “จุดประกายต้านภัยยาเสพติด” คู่มือนักเรียนนอกกระบบโรงเรียนชื่อ “สมุดคู่คิด” คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด เอกสารเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด แผ่น

^{๒๗} สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปีงบประมาณ ๒๕๔๔, หน้า ๘๑.

ภาพดารา ศิลปินด้านภัยยาเสพติด สมุดบันทึกเรื่อง “ชีวิตสดใสห่างไกลยาเสพติด” เอกสารเรื่อง “ความรู้เกี่ยวกับสุรา – ยาบ้า” ปฏิทินและการ์ตูนเพื่อการป้องกันยาเสพติด การผลิตสื่อ วิดีทัศน์ เฉพาะเรื่อง ยาบ้าและเรื่องเส้นตาย นอกจากสื่อประเภทต่างๆ ที่เผยแพร่ทั่วไปแล้วยังมีสื่อเฉพาะ สำหรับแกนนำชุมชนอีกส่วนหนึ่งคือ ผลิตเสียงตามสาย สำเนาเทป และเอกสารคู่มือแนะนำการใช้

๘.๒) การประชุมสัมมนา และฝึกอบรม หากกลุ่มเป้าหมายอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นบริเวณ กว้าง ความสำคัญของคุณคละที่จะเป็นแกนนำในการป้องกันและควบคุมปัญหาในกลุ่มเป้าหมายจึงมี มาก การประชุมสัมมนาและอบรมจึงต้องมุ่งเน้นที่กลุ่มบุคคลดังกล่าว คือ อบรมแกนนำเพื่อการ ป้องกันและควบคุมปัญหาเสพติดระดับภาค อบรมนักศึกษาออกโรงเรียน แกนนำระดับจังหวัด อบรมด้านการป้องกันยาเสพติดแก่ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และอาสาสมัคร อบรมเพื่อพัฒนาขีด ความสามารถแก่บุคคลระดับจังหวัด อบรมเยาวชนและที่ปรึกษาเยาวชน เพื่อการป้องกันยาเสพติด ระดับหมู่บ้าน และการประชุมปฏิบัติการเพื่อระดมแนวคิดการดำเนินงานโครงการป้องกันและควบคุม ปัญหาเสพติดในชุมชน

๘.๓) การรณรงค์ เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างให้เกิดกระแสต่อต้านยาเสพติดในชุมชน ซึ่ง ได้มีการดำเนินการอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องตลอดปี โดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชน นอกจากนี้ ยังระดมทุกภาคส่วนร่วมรณรงค์วันต่อต้านยาเสพติด (๒๖ มิถุนายน) โดยมีสำนักงาน ป.ป.ส. เป็น หน่วยงานกลางในการประสานงานกิจกรรมสำคัญที่ได้ดำเนินการประกอบด้วย การแถลงข่าว ประชาสัมพันธ์วันต่อต้านยาเสพติด และประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม รณรงค์ของหน่วยงานต่างๆ โดยหน่วยงานหลักได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหม และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กิจกรรมรณรงค์ประกอบด้วย การจัดนิทรรศการ การแสดงบนเวที การแข่งขันต่างๆ การแสดงพลังกลุ่มอาสาสมัคร การจัดแสดงผลงานการดำเนินการ ป้องกันและควบคุมปัญหาเสพติด ทั้งในอดีตและปัจจุบัน พิธีประกาศคำมั่นในการต่อต้านยาเสพติด การมอบโล่เกียรติคุณแก่บุคคลและองค์กรที่ได้ดำเนินการด้านป้องกันและควบคุมปัญหาเสพติด ดีเด่น และมอบเข็มกลัดทองเกียรติยศให้กับศิลปินที่มีผลงานดีเด่นด้านป้องกันยาเสพติด ในส่วน ภูมิภาคนั้นจังหวัดและส่วนราชการต่างๆ ร่วมกับภาคเอกชนจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด

๙) โครงการสำคัญ

การดำเนินการเพื่อป้องกันยาเสพติดในกลุ่มชุมชนถือเป็นการดำเนินงานที่มุ่งสร้างรากฐานให้กับ ชุมชนในการป้องกันและควบคุมปัญหาเสพติดให้กับชุมชนเอง และเป็นการดำเนินงานที่ต้องอาศัย ความร่วมมือจากทุกส่วนของสังคม เพราะหากสามารถสร้างและพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งแล้ว การควบคุม ปัญหาอื่นก็จะทำได้ง่าย สำหรับโครงการสำคัญ ที่ต้องดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายในชุมชนมีดังนี้

๙.๑) โครงการ “หมู่บ้าน/ชุมชน เฉลิมพระเกียรติ พลอดยาเสพติด”

ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในการป้องกันและควบคุมปัญหายาเสพติดเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยการระดมกำลังและทรัพยากรเพื่อให้สิ่งดังกล่าวเกิดขึ้นจริงและมีความต่อเนื่อง โครงการนี้มุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการสร้างประชาคมหมู่บ้านต่อต้านยาเสพติด และให้ประชาคมประกาศเจตนารมณ์ที่จะเข้าร่วมโครงการหลังจากที่สามารถดำเนินการให้หมู่บ้าน/ชุมชนของตนปลอดจากยาเสพติดตาม ๓ หลักเกณฑ์คือ ไม่มีผู้ผลิต ไม่มีผู้ค้า และไม่มีผู้เสพยาในหมู่บ้าน/ชุมชนของตน

๙.๒) โครงการลานกีฬาต่อต้านยาเสพติด

กิจกรรมกลุ่มและสันทนาการถือว่าเป็นเครื่องมือในการดึงให้สมาชิกในชุมชนได้ใช้เวลาร่วมกันและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การใช้กีฬาเป็นกิจกรรมทางเลือกเพื่อให้เยาวชนห่างไกลยาเสพติด เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการป้องกันยาเสพติด ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การสนับสนุนด้านงบประมาณ การสนับสนุนอุปกรณ์กีฬา รวมทั้งการสนับสนุนบุคลากรเพื่อทำการฝึกสอนกีฬาให้กับเยาวชน

๙.๓) การแข่งขันกีฬาสัมพันธ์ ด้านภัยยาเสพติด

วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนตลอดจนประชาชนทุกระดับเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ปลูกฝังความเป็นระเบียบวินัย ความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสุข ด้วยการใช้กีฬาเป็นเครื่องมือ และที่สำคัญเพื่อเป็นการรณรงค์ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัยของยาเสพติด

๙.๔) ดนตรีต้านยาเสพติด

การเล่นดนตรีเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้แสดงออกในทางที่ถูกและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ปลูกจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม พัฒนาความสามารถทางด้านดนตรีและร่วมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดทุกชนิด

๙.๕) โครงการศิลปินต้านยาเสพติดและชมรมหัวใจไร้สาร

เพื่อให้เยาวชนได้เห็นและเลียนแบบอย่างที่ถูกต้องจากบุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับของตนเองและสังคม เช่น ดารา นักร้อง ที่ประสบความสำเร็จ เป็นโครงการความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างสรรค์สังคม

๙.๖) โครงการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง

เพื่อส่งเสริมการป้องกันยาเสพติดภายใต้แผนปฏิบัติการ “ราษฎร์ – รัฐ ร่วมใจต้านภัยยาเสพติด” เป็นโครงการตามมาตรการเพิ่มกรใช้จ่ายภาครัฐเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายคือสื่อสารเพื่อให้เกิดพฤติกรรมต่อต้านยาเสพติดในกลุ่มประชาชนทุกเพศ วัย อาชีพ และเกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน

๙.๗) โครงการควบคุมปัญหายาเสพติดในชุมชนที่มีการแพร่ระบาดรุนแรง

เพื่อลดความรุนแรงในพื้นที่ โดยมีสาระสำคัญในการดำเนินงานคือ กำหนดพื้นที่ดำเนินงานที่ชัดเจน ผสมผสานมาตรการทุกด้าน และประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิด กำหนดบทบาทที่เหมาะสมระหว่างองค์กรภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรประชาชน

๙.๘) โครงการพัฒนาระบบความร่วมมือของพหุภาคีและความสามารถของชุมชนในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

โครงการนี้กำหนดพื้นที่เป้าหมายชัดเจน วิเคราะห์สภาพพื้นที่ที่แน่นอน ประสานภารกิจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและระดมประชาชนทุกหมู่เหล่าเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยมุ่งแก้ปัญหาในลักษณะองค์รวมที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง และครอบคลุมพื้นที่อย่างทั่วถึง แบ่งเป็น ๔ กระบวนการคือ กระบวนการเตรียมความพร้อม กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม กระบวนการดำเนินโครงการ/กิจกรรมตามแผน และกระบวนการเรียนรู้ประสบการณ์

๙.๙) ศูนย์เรียนรู้ฐานยาเสพติดชุมชน

เพื่อใช้เป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับรูปแบบวิธีการดำเนินงานเพื่อป้องกันและควบคุมยาเสพติดในชุมชน โดยคัดเลือกชุมชนที่มีศักยภาพเข้มแข็งในการดำเนินงาน และมีการบริหารจัดการอย่างมีระบบ

สรุป ในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ขึ้นนั้น ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการจัดโครงการต่างๆ ซึ่งจะต้องมีหลักการอยู่ ๙ หลักการตามโครงการพลังแผ่นดินป้องกันปัญหาเสพติด ดังนี้

๑) จัดกิจกรรมประสานความร่วมมือ ชุมชน โรงเรียน และองค์กรต่างๆ จัดให้คำปรึกษาในชุมชน ปฏิบัติร่วมกันระหว่างบุคคลในชุมชน เยาวชนและผู้นำชุมชน

๒) จัดกิจกรรมสร้างเครือข่ายความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน จัดการเรียนรู้ในลักษณะที่สอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรม จัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา

๓) จัดกิจกรรมอาสาสมัครในการต่อต้านยาเสพติด สอดแทรกความมีวินัย สามัคคีและความรับผิดชอบในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และร่วมกับโรงเรียนฝึกให้เยาวชนมีวินัย สามัคคีและมีความรับผิดชอบ

๔) จัดกิจกรรมกีฬาประเภทต่างๆ จัดตั้งชมรมกีฬา กีฬาสี และกีฬาสัมพันธ์ร่วมกับโรงเรียน

๕) จัดกิจกรรมดนตรี ทั้งดนตรีพื้นเมือง ดนตรีไทย และดนตรีสากล และจัดตั้งชมรมดนตรีเพื่อออกงานแสดงในวันสำคัญต่างๆ ในชุมชน

๖) จัดกิจกรรมศิลปะแขนงต่างๆ ประกวดแข่งขันผลงานศิลปะ นำเสนอผลงานศิลปะในงานต่างๆ

๗) จัดกิจกรรมอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น และวัฒนธรรมไทยในชุมชน

๘) จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยกระบวนการทักษะชีวิตแทรกในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตแก่เยาวชนและผู้ปกครองเพื่อนำไปใช้ในการป้องกันการติดยาเสพติด

๙) จัดกิจกรรมการจัดทำข้อมูลสารสนเทศเยาวชน คัดกรองกลุ่มเยาวชนเป้าหมาย ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเยาวชนเข้ารับการตรวจสุขภาพและตรวจยาเสพติด^{๒๘}

กรมสุขภาพจิต ได้กล่าวถึง ยาเสพติดว่าเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติที่รัฐบาลถือเป็นนโยบายที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพราะยาเสพติดที่มีการระบาดในทุกพื้นที่ของประเทศไทย ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งด้านการเมืองและความมั่นคงของประเทศตั้งแต่ปี ๒๕๔๒ เป็นต้นมา สภาพปัญหาเสพติดเปลี่ยนแปลงไปจากที่เป็นอยู่ในอดีตอย่างสิ้นเชิง จากเดิมที่ “เฮโรอีน” เป็นปัญหาสำคัญที่ตำรวจต้องเร่งปราบปรามให้สิ้นซากกลายเป็น “ยาบ้า” หรือสารเมทแอม-เฟตามีน ที่กำลังระบาดตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคมและประเทศ จากข้อมูลการสำรวจพบว่า มีเยาวชนจำนวนกว่า 6 แสนคนหลงเข้าสู่วังวนของยาบ้า และจากสถิตินักโทษเด็ดขาดของกรมราชทัณฑ์ที่ถูกจำคุกอยู่ตามทัณฑสถานทั่วประเทศ สำรวจ ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๓ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๑๓๗,๓๔๔ คน ในจำนวนนี้เป็นนักโทษคดียาเสพติดเกินกว่าครึ่งคือประมาณ ๘๗,๙๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๐๕ และในจำนวนนักโทษเด็ดขาดคดียาเสพติดเหล่านี้มีจำนวนมากถึง ๒๗,๔๙๙ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๑.๒๖ ของนักโทษคดียาเสพติดที่ต้องโทษในคดีเสพหรือครอบครองและทั้งเสพและครอบครอง

ทูลกระหม่อม หมิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทรงมีความห่วงใยต่อประชาชนชาวไทยเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มขนาดใหญ่ เพราะมีจำนวนถึง ๒๑ ล้านคน และเป็นกลุ่มที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ยังถือเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการติดยาเสพติดสูงเนื่องจากเป็นวัยที่ต้องการเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ แต่ยังขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่ดีพอ รวมทั้งต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกายและจิตใจ จึงทรงพระกรุณาธิคุณรับเป็นองค์ประธานโครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งปัจจุบันได้ใช้ชื่อเพื่อให้ง่ายต่อการรณรงค์ว่าโครงการ TO BE NUMBER ONE เพื่อรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดภายในประเทศให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ โดยความร่วมมือและรวมพลังจากภาครัฐและเอกชน กระตุ้นและปลุกจิตสำนึกของปวงชนในชาติให้มีความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักว่าการที่จะเอาชนะปัญหายาเสพติดมิใช่หน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่ทุกคนในชาติจะร่วมแรงร่วมใจกันเป็นพลังของแผ่นดินที่จะ ต่อสู้และเอาชนะปัญหายาเสพติดให้ได้โดยเร็ว โดยทรงมีพระประสงค์มุ่งเน้นการรณรงค์ในกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ วัยรุ่นและเยาวชน โดยกลวิธีสร้างกระแสการแสดงผลอย่างถูกต้องโดยไม่ข้องแวะกับยาเสพติด การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตให้แก่เยาวชนในชุมชน จัดระบบการบำบัดรักษารองรับภายใต้โครงการ “ใครติดยา ยกมือ

^{๒๘} สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปีงบประมาณ ๒๕๔๔, หน้า ๕๑ - ๖๐.

ขึ้น” ทั้งนี้เพื่อคืนคนดีสู่สังคมและป้องกันการกลับมาเสพติด ตลอดจนการสร้างเครือข่ายสมาชิกและชมรม TO BE NUMBER ONE เพื่อร่วมกันรณรงค์และจัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นเสมือน การเติมสิ่งที่ดีให้กับชีวิต เพื่อให้เกิดค่านิยมของการเป็นหนึ่ง โดยไม่ต้องพึ่งยาเสพติด

ดังนั้น โครงการ TO BE NUMBER ONE จึงเริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ จนถึงปัจจุบัน โดยมีกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้รับมอบหมายทำหน้าที่เลขานุการโครงการเพื่อเป็น แกนกลางในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน คำขวัญ โครงการ TO BE NUMBER ONE คือ “เป็นหนึ่งโดยไม่พึ่งยาเสพติด” ความหมาย คือ การเป็นหนึ่ง ทุกคนเป็นได้ เพราะทุกคนต่างมีดีอยู่ในตัวเอง หากค้นพบสิ่งที่ตัวเองชื่นชอบ สนใจและมีความถนัด สามารถฝึกฝนและทำจนเป็นผลสำเร็จได้ ทำแล้วมีความสุข มีความเชื่อมั่นและมีความภาคภูมิใจ

วัตถุประสงค์โครงการ

๑) เพื่อสร้างกระแสค่านิยมและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจในกลุ่มเยาวชนไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับ ยาเสพติด

๒) เพื่อพัฒนาศักยภาพและคุณภาพเยาวชนให้เป็นคนรุ่นใหม่ที่เชื่อมั่นและภาคภูมิใจใน ตนเอง

๓) เพื่อสนับสนุนเยาวชนและชุมชนให้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์โดยการสนับสนุนของสังคม

๔) เพื่อสร้างความเข้าใจและยอมรับผู้มีปัญหายาเสพติด โดยให้ออกากลับมาเป็นคนดีของ สังคม

๕) เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มประชาชนและ เยาวชนทั่วไปเป้าหมายหลัก วัยรุ่นและเยาวชนอายุ ๖ – ๒๔ ปี และกลุ่มเป้าหมายคือรองประชาชนทั่วไป

หลักการดำเนินงาน

ยึดวัยรุ่นและเยาวชนเป็นศูนย์กลาง บนพื้นฐานความเข้าใจธรรมชาติ พัฒนาการ ความ ต้องการความสนใจและพฤติกรรมเฉพาะของวัยรุ่น กล่าวคือ ช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงชีวิตระหว่างเด็กกับ ผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญยิ่งเพราะมีการเปลี่ยนแปลงอันซับซ้อนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญาและสังคม โดยด้านร่างกาย จะมีอัตราการเจริญเติบโตของร่างกายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สัดส่วนต่างๆ ของร่างกายเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ ด้านอารมณ์จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่าง รวดเร็วและรุนแรง เป็นวัยที่มีความรู้สึกรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความรัก ความโกรธความรัก ความอิจฉาริษยา บางครั้งมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูงไม่เชื่อฟังใครบางครั้งก็เกิดความกังวลใจและรู้สึกหดหู่ มีความอยาก รู้ อยากเห็น ต้องการความเป็นอิสระ มีจินตนาการและความเพ้อฝันสูง เพราะลักษณะอารมณ์ของ วัยรุ่นเป็นเช่นนี้ จึงเข้ากับบุคคลต่างวัยยาก วัยรุ่นจึงเกาะกลุ่มกันได้ดีมากกว่าวัยอื่นๆ เพราะเข้าใจ และยอมรับกันได้ง่าย **ด้านสติปัญญา** เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นร่างกายมีการเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ ส่งผลให้ เซลล์สมองได้รับการพัฒนาทำให้วัยรุ่นมีความสามารถในการคิดอ่านมากขึ้น มีความจำดีสามารถใช้

ความคิดของตนได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลและลึกซึ้ง แต่จะขาดความรอบคอบและการยับยั้งชั่งใจ ตลอดจนขาดประสบการณ์ ความชำนาญ และคุณภาพเมื่อเทียบกับความคิดของผู้สูงวัย **ด้านสังคม** พัฒนาการ จะเปลี่ยนแปลงไปตามร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ที่สำคัญคือ **สังคมกลุ่มเพื่อนร่วมวัย** การคบเพื่อนร่วมวัยเป็นพฤติกรรมสังคมที่สำคัญยิ่งต่อจิตใจของเด็กวัยรุ่นเพราะสามารถร่วมสุขร่วมทุกข์ แก้อาและเข้าใจปัญหาของกันและกันดีกว่าคนต่างวัย ซึ่งมีความคับอกคับใจต่างกัน กลุ่มยังสนองความต้องการทางสังคมด้านต่างๆ ซึ่งเด็กต้องการมากในระยะนี้ เด็กที่เข้ากลุ่มมีความจงรักภักดีต่อกลุ่ม ยอมรับเอาค่านิยม ความเชื่อ ความสนใจของกลุ่มด้วยความเต็มใจและสนิทสนมกับเพื่อนร่วมกลุ่มแน่นแฟ้น การรวมกลุ่มทำให้เด็กมีความรู้สึกรอบอุ่นใจ กล้าแสดงความคิดเห็นใหญ่ ต่อต้านกรณีที่เขาเห็นว่าไม่ยุติธรรมการชักนำให้วัยรุ่นรวมกลุ่มกันเพื่อปฏิบัติกิจกรรมที่วัยรุ่นชอบนั้น ทำได้ง่ายมากกว่าวัยอื่นๆ ทั้งหมด ดังนั้นการจัดกิจกรรมหรือชมรมต่างๆ ที่สร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมเพื่อสนองความต้องการของเด็กในด้านการเข้ากลุ่มและเรียนรู้พฤติกรรมสังคมที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ **การนับถือวีรบุรุษ** เป็นการแสวงหาแบบอย่างเพื่อดำเนินชีวิตอย่างผู้ใหญ่ นอกจากความเปลี่ยนแปลงทั้ง ๔ ด้านแล้ว วัยรุ่นยังมีธรรมชาติความต้องการ ความสนใจและพฤติกรรมซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะ ได้แก่ ความต้องการความรักในทุกรูปแบบในฐานะที่เป็นผู้ให้และผู้รับ ความต้องการความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความต้องการความเป็นอิสระ ความต้องการได้รับการยกย่อง ต้องการมีชื่อเสียง ต้องการมีปรัชญาชีวิตหรือมีอุดมคติของตนเอง ความต้องการเกี่ยวกับเรื่องเพศ โดยมากมักเป็นวัยที่มีความรักแบบหลงใหลใฝ่ฝัน ความต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ ส่วนมากเป็นความอยากรลองและอยากรเรียนรู้ในสิ่งแปลกใหม่ที่ตนเองไม่เคยกระทำมาก่อน ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง อยากรพึ่งพาตนเองได้ มีความฝันและมีจุดมุ่งหมายในอนาคต สนใจช่วยเหลือบุคคลอื่น สนใจกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เป็นของใหม่และมีประโยชน์ นำไปสู่หลักการดำเนินงานของโครงการ TO BE NUMBER ONE ดังนี้

๑) ส่งเสริมการแสดงความสามารถ กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกและช่วยสร้างเสริมความภาคภูมิใจ

๒) ใช้สื่อ ดนตรี กีฬา ในการเข้าถึงเยาวชน และกระตุ้นให้เยาวชนเข้ามารวมกลุ่มกัน

๓) สร้างความรู้และทักษะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญสำหรับเยาวชนในชุมชนให้ปลอดภัยจากปัญหาเสพติด

๔) “เพื่อนช่วยเพื่อน”

๕) สร้างศูนย์รวมให้วัยรุ่นรวมกลุ่มกัน ทำกิจกรรมที่สนใจ สร้างสรรค์และเกิดสุข

๖) สร้างเครือข่าย TO BE NUMBER ONE ที่มีศักยภาพ จะทำให้การดำเนินป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อเนื่องและยั่งยืน

แนวทางการดำเนินงาน

“การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้หมดจากสังคมไทยไม่สามารถดำเนินงานให้สำเร็จได้ด้วยการทำงานขององค์กรใดองค์กรหนึ่งแต่ทุกองค์กร ทุกฝ่ายต้องช่วยกันและการรวมตัวกันของผู้ที่มีความตั้งใจที่จะไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด จะทำให้เกิดพลังในการร่วมกันป้องกันปัญหายาเสพติดอย่างเข้มแข็ง”

พระตำราสทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดีเพื่อสนองพระดำริขององค์ประธานโครงการฯ โครงการ TO BE NUMBER ONE จึงกำหนดแนวทางการดำเนินงานโดยใช้วิธีบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีหน่วยงานหลัก ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

การดำเนินงาน ใช้วิธีบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระดับประเทศ ประกอบด้วยคณะกรรมการ ๒ ชุด ได้แก่

๑) คณะกรรมการอำนวยการโครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดระดับประเทศ โดยมีทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทรงเป็นองค์ประธานคณะกรรมการฯ และผู้บริหารจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งหน่วยงานหลักและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่พิจารณาและให้ความเห็นชอบแผนงานโครงการและกิจกรรมการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ควบคุมกำกับและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามแผนงานหรือโครงการนั้นๆ โดยมีอธิบดีกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ทำหน้าที่เลขานุการคณะกรรมการอำนวยการโครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

๒) คณะอนุกรรมการบูรณาการโครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประกอบด้วยอธิบดีกรมสุขภาพจิตเป็นประธานและผู้แทนจากหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องเป็นคณะอนุกรรมการ เพื่อประสานการดำเนินงานในระดับปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบาย แผนงานและโครงการ

ระดับพื้นที่

ในจังหวัดภูมิภาค กระทรวงมหาดไทยได้ให้ความเห็นชอบจัดตั้งคณะกรรมการโครงการ TO BE NUMBER ONE ระดับจังหวัดเพื่อร่วมกันรณรงค์ป้องกันและแก้ไขยาเสพติดอย่างเข้มแข็งและจริงจัง โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเป็นเลขานุการประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องภายในจังหวัดเป็นคณะกรรมการมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลโครงการ ทั้งการจัดทำแผนและงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม TO BE NUMBER ONE ของจังหวัด

โดยการดำเนินงานภายใต้ ๓ ยุทธศาสตร์หลักคือ

๑) การรณรงค์ปลูกจิตสำนึกและสร้างกระแสนิยม

เนื่องจากบางครั้งการเกิดปัญหายาเสพติดมาจากหลายสาเหตุ จึงต้องสร้างค่านิยมใหม่ สร้างความมั่นใจให้มีความรู้สึกดี กับตัวเอง ให้เกิดความสุข โดยพยายามหากิจกรรมต่างๆ มาใช้ เพราะ สิ่งเหล่านี้ทำให้คนมีสังคม มีร่างกาย แข็งแรง มีสุขภาพจิตดี และไม่ไป เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด” ได้นำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์ในยุทธศาสตร์ ที่ ๑ คือ

วัตถุประสงค์

๑.๑) เพื่อสร้างกระแสนิยมในกลุ่มเยาวชนไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

๑.๒) เพื่อสนับสนุนให้เยาวชนและชุมชนได้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยการสนับสนุนของสังคม

๑.๓) เพื่อสร้างความเข้าใจและยอมรับผู้มีปัญหาเสพติด และให้โอกาสกลับมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

๑.๔) เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันสารเสพติดในกลุ่ม เยาวชนและประชาชนทั่วไป

วิธีดำเนินการ ใช้การรณรงค์และประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อและกิจกรรม โดยเฉพาะ กิจกรรมด้านดนตรี กีฬา ศิลปะและอื่นๆ ที่วัยรุ่นและเยาวชนชื่นชอบและ ให้ความสนใจ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหลักซึ่งเป็นวัยรุ่นและเยาวชน ได้ง่าย การรณรงค์โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ ได้แก่ สื่อวิทยุและโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อนิทรรศการ สื่อ VCD DVD และ VDO ส่วนการรณรงค์โดยการจัดกิจกรรม ได้แก่ จัดตั้งชมรม TO BE NUMBER ONE ในสถานศึกษา สถาน ประกอบการและชุมชนทั่วประเทศ จัดประกวดผลงานในโครงการ ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ จัดนิทรรศการคอนเสิร์ต และกิจกรรมอื่นๆ เนื่องในโอกาส พิเศษต่างๆ จัดประกวดกิจกรรมสร้างสรรค์ และพัฒนา EQ สำหรับ กลุ่มวัยรุ่นและเยาวชน

๒) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่เยาวชน

“เยาวชนส่วนใหญ่ที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดมักมีปัญหาทางด้านจิตใจที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองในทางที่เหมาะสมได้ ดังนั้น การสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่เยาวชนจึงเป็นการป้องกันปัญหา ยาเสพติดที่ตรงที่สุด” ยุทธศาสตร์นี้ทำโดยการถ่ายทอด ความรู้และฝึกทักษะให้แก่แกนนำเยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อให้ สามารถจัดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ให้แก่เพื่อนเยาวชน ให้มีสุขภาพจิตที่ดีมีจิตใจที่เข้มแข็ง อันจะเป็นการป้องกันปัญหาเสพติดในอนาคต การจัดกิจกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่เยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๒.๑) เพื่อให้แกนนำเยาวชนสามารถเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่เพื่อนเยาวชน ซึ่งจะช่วยป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนในอนาคต

๒.๒) เพื่อให้แกนนำเยาวชนสามารถจัดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่เพื่อนเยาวชนในชุมชนได้อย่างเหมาะสม

๒.๓) เพื่อให้แกนนำเยาวชนได้รับการเสริมสร้างทักษะในการช่วยเหลือเพื่อนเยาวชนให้มีความกล้าที่จะเข้มแข็งสามารถดูแลตัวเองให้ปลอดภัยจากยาเสพติด

๒.๔) เพื่อพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ

วิธีดำเนินการ โดยการจัดค่ายพัฒนาแกนนำอาสาสมัคร และศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่น จัดค่ายพัฒนาสมาชิกในสถานศึกษา ในศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่นและในชุมชน ผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทาง จิตใจให้แก่เยาวชน และสนับสนุนองค์ความรู้และสื่อในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่เยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้วัยรุ่นที่มีปัญหา หรือต้องการความช่วยเหลือ ได้ รับคำปรึกษาแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ หรือเพื่อนอาสาสมัครที่ผ่านการอบรม เพื่อให้วัยรุ่นได้รับประสบการณ์ และเพิ่มพูนทักษะจาก การฝึกแก้ปัญหาและ พัฒนา EQ ทั้งด้วยตนเองและจาก กลุ่มเพื่อนวัยเดียวกัน มีโอกาสใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเสริมสร้างความสุขให้กับ ตนเอง ด้วยการฝึกทักษะด้านดนตรี กีฬา ศิลปะ ฯลฯ จากผู้เชี่ยวชาญ และให้โอกาสแก่วัยรุ่นได้มีสถานที่ที่เหมาะสมและเป็น ที่ยอมรับจากทุกฝ่ายในการทำกิจกรรมที่สนใจร่วมกัน เพื่อให้วัยรุ่นกลุ่มหนึ่งที่มีความสามารถ เข้ารับการอบรม เป็นอาสาสมัครให้คำปรึกษาเพื่อนช่วยเพื่อน

๓) การพัฒนาทักษะชีวิต หรือการสร้างและพัฒนาเครือข่ายเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เป็นทักษะภายในที่ช่วยสามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล การตัดสินใจ และคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การประมาณตน และการควบคุมสถานการณ์ ทักษะในการสื่อสาร ต่อรอง ปฏิเสธ และโน้มน้าวจิตใจ ทักษะในการปรับตัว เป็นต้น ความสามารถพื้นฐานที่วัยรุ่นทุกคน จำเป็นต้องใช้ในการเลือกทางดำเนินชีวิตสังคมในปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพซึ่งต้องอาศัยการถ่ายทอดประสบการณ์โดยการฝึกฝนอบรม วัยรุ่นบางคนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากได้รับอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน เช่น การลอกเลียนแบบเพื่อนๆ ในกลุ่ม การทำตามคำสั่งของผู้นำกลุ่ม เพื่อต้องการการยอมรับในกลุ่มเพื่อน หรือในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ร่วมกัน เป็นต้น วัยรุ่นควรจะมีทักษะชีวิตที่จะต้องรู้จักหลีกเลี่ยงกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และไม่เหมาะสมควรใช้ทักษะการหาเหตุผลโน้มน้าวให้มีการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของกลุ่มเพื่อน ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับวัยรุ่น เพราะจะช่วยให้วัยรุ่นมีเหตุผลในการวิเคราะห์และพิจารณา ตัดสินใจเลือกทางที่เหมาะสมกับตนเอง วัยรุ่นจะต้องมีทักษะเกี่ยวกับการประมาณตน รวมทั้งใช้การสื่อสารเพื่อรักษาจุดยืนของตน โดยการปฏิเสธและเจรจาต่อรองเพื่อรักษาหัวใจ และผลประโยชน์ของตนเอง ฉะนั้น ทักษะชีวิตจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่วัยรุ่นทุกคนควรฝึกฝนและรู้จักนำมาใช้ในวิถีชีวิตประจำวันของแต่ละคนในปัจจุบัน โดยนำแกนนำเยาวชนมาเข้ารับความรู้และฝึกทักษะเพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปจัดกิจกรรมให้แก่เพื่อนสมาชิก ให้มีสุขภาพจิตที่ดีมีจิตใจที่เข้มแข็งอันจะเป็นการ

ป้องกันปัญหายาเสพติดในอนาคต และพัฒนาศักยภาพสมาชิก “วัยรุ่นและเยาวชนมีกระแสนิยม การเป็นหนึ่งโดยไม่พึ่งยาเสพติด ตลอดจนวัยรุ่นและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจสามารถดำรงความเข้มแข็งในการต่อต้านยาเสพติด เพื่อป้องกันปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด”^{๒๙}

สิทธิรัฐ ประพทนิติสารและคณะ ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดปัญหาเสพติดในชุมชน ดังนี้

๑) บริบทชุมชน

- ๑.๑) ที่ตั้ง - สภาพทางกายภาพ
- ๑.๒) การตั้งถิ่นฐาน (ประวัติการอพยพของผู้คนครั้งสำคัญในอดีต-ปัจจุบัน)
- ๑.๓) ข้อมูลประชากร
- ๑.๔) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและอาชีพ

๒) ปัจจัยที่เอื้อต่อปัญหาเสพติดในชุมชน

- ๒.๑) แหล่งผลิต - เส้นทางลำเลียงยาเสพติดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
- ๒.๒) แหล่งที่เอื้อต่อการมั่วสุม และทดลองเสพ
- ๒.๓) สถานการณ์ปัญหาในหมู่บ้านที่เอื้อต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด
- ๒.๔) ปัญหาอาชีพ - รายได้
- ๒.๕) ปัญหาหนี้สิน
- ๒.๖) ปัญหาความบีบคั้นในด้านการทำมาหากิน
- ๒.๗) ปัญหาข้อขัดแย้ง - ขาดความสามัคคีในหมู่บ้าน
- ๒.๘) ปัญหาผู้มีอิทธิพล ใน/นอกหมู่บ้าน
- ๒.๙) ปัญหาการเสื่อมโทรมของค่านิยม/วัฒนธรรมที่ดี (เช่น มีค่านิยมบริโภคของฟุ่มเฟือย การเลียนแบบคนในเมือง)
- ๒.๑๐) ปัญหาครอบครัว (เช่น ครอบครัวขาดความอบอุ่น แตกแยก ต้องทำงานหนัก มีความเครียด)
- ๒.๑๑) ปัญหาเรื่องสถาบันศาสนาไม่ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือทางด้านจิตใจให้กับคนในชุมชน
- ๒.๑๒) ปัญหาเรื่องโรงเรียนไม่ได้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนลูกหลานให้ดี
- ๒.๑๓) สถานการณ์ปัญหาการเข้ามาแทรกแซงหมู่บ้านโดยคนนอกหมู่บ้าน
- ๒.๑๔) ปัญหาเจ้าหน้าที่เข้ามาสร้างปัญหาในชุมชน
- ๒.๑๕) ปัญหาคนแปลกหน้าเข้าออกชุมชน

^{๒๙} กรมสุขภาพจิต, คู่มือการดำเนินงานโครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด TO BE NUMBER ONE ในทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ฉบับปรับปรุง ปี ๒๕๕๒, (กระทรวงสาธารณสุข : สำนักงานโครงการ TO BE NUMBER ONE, ๒๕๕๒), หน้า ๑ - ๒๗.

๒.๑๖) ปัญหาเด็ก-เยาวชนไปเรียน-ไปเที่ยวในเมืองบอย

๒.๑๗) ปัญหาอื่นๆ ที่เชื่อมโยงกับยาเสพติด เช่น การพนัน-สถานการณ์โรคเอดส์ การท่องเที่ยว ฯลฯ^{๓๐}

สรุ่ย บุญญานพวงศ์ ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า

๑) บริบทชุมชนมีความสัมพันธ์กับสถานการณ์ปัญหายาเสพติดและระดับความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กล่าวคือ สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ชุมชนที่มีความเป็นเมืองสูงจะมีขนาดและความซับซ้อนของปัญหาสูงมาก การติดตาม ตรวจสอบและการเข้าถึงกลุ่มประชากรเป้าหมายทำได้ยาก ส่งผลให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไม่สามารถครอบคลุมได้ทั้งพื้นที่ ประสิทธิภาพหรือความสำเร็จในการดำเนินงานในเขตเมืองจะเกิดขึ้นบางพื้นที่หรือบางชุมชนที่คนในชุมชนรวมกลุ่มกันได้อย่างเข้มแข็ง ขณะที่ชุมชนที่มีความเป็นเมืองน้อยหรือชุมชนชนบท เช่น เทศบาลตำบล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล แม้ว่าบางพื้นที่สถานการณ์ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นจะมีความรุนแรงแต่ความซับซ้อนของปัญหาจะน้อยกว่าที่เกิดขึ้นในเขตชุมชนเมือง นอกจากนี้การติดตาม ตรวจสอบและเข้าถึงกลุ่มประชากรเป้าหมายสามารถทำได้ง่ายกว่าในพื้นที่เขตเมือง การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงมีความสำเร็จหรือเกิดประสิทธิผลครอบคลุมได้ทั้งชุมชนและมีความยั่งยืนในการดำเนินงานมากกว่าชุมชนเขตเมือง ทั้งนี้เพราะลักษณะสังคมชนบทไม่ค่อยมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม คนในชุมชนชนบทมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ใกล้ชิด มีความเป็นเครือญาติสูง มีความรู้สึกผูกพันร่วมเป็นเจ้าของชุมชนและร่วมเป็นเจ้าของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามากกว่าในชุมชนเขตเมือง

๒) รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งที่นำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินงาน คือ การประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในชุมชน (หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ องค์กรอิสระและเครือข่ายภาคประชาชน) โดยกระบวนการดำเนินงานที่สำคัญที่สุด คือ การร่วมกันค้นหาและทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และยุทธศาสตร์หรือวิธีดำเนินงานที่ส่งผลให้กิจกรรมที่จัดทำประสบความสำเร็จ คือ การทำงานเป็นทีมเดียวกันโดยมีการแบ่งหน้าที่ดำเนินงานโดยไม่แบ่งส่วนงาน และการใช้ทุนทางสังคมในชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงาน

๓) กลไกการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การใช้ศักยภาพของทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและสนับสนุนการปฏิบัติงานของทุกภาคส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่ประสาน สนับสนุนและร่วมการดำเนินงานกับทุกหน่วยงานและเครือข่ายภาค

^{๓๐} สติณัฐ ประพุทธินิตสารและคณะ, รายงานการวิจัย, หน้า ๙ – ๑๑.

ประชาชน ภาคประชาชนและองค์กรเครือข่ายทำหน้าที่เฝ้าระวังป้องกันปัญหาในชุมชนและติดตามผลการดำเนินงาน โดยกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน คือ การเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ความคิดเห็น และการเปิดโอกาสให้เยาวชนมีบทบาทในการดำเนินงาน

๔) ความยั่งยืนของการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนจะเกิดขึ้นได้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น การสร้างการรับรู้ให้คนในชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงผลกระทบที่คนในชุมชนจะได้รับทั้งต่อชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว เครือญาติ ชุมชนและสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจ ความสำนึก และความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและความสำคัญของการเข้ามามีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกันในฐานะเจ้าของปัญหา ซึ่งจะส่งผลให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเกิดขึ้นได้และเกิดผลอย่างยั่งยืน^{๓๑}

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดต้องมีความทันสมัยอยู่เสมอ ตลอดจนบูรณาการกับหน่วยงานอื่นๆ ในการป้องกันและปราบปราม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติด

๒.๓.๓ นโยบายการณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่ ได้กล่าวว่า จังหวัดเชียงใหม่ได้รับนโยบายและแนวทางการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจากรัฐบาล ในการมุ่งแก้ไขปัญหให้ตรงเป้าหมายและเร่งลดระดับปัญหาให้คงเหลือน้อยที่สุด โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยง โดยการประชุมชี้แจงให้คำปรึกษากับศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการทุกสัปดาห์ เสริมสร้างพัฒนาศักยภาพของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน และผู้ประสานพลังแผ่นดิน เร่งค้นหาผู้เสพ/ผู้ติดที่ยังหลงเหลืออยู่ในพื้นที่และนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสภาพ พัฒนาสถานบริการบำบัดให้มีมาตรฐานและผ่านการรับรองคุณภาพ ติดตามผู้ผ่านการบำบัดได้ครอบคลุมและสนับสนุนช่วยเหลือในด้านการศึกษาและอาชีพ ปรับเจตคติชุมชนให้ยอมรับและเข้าใจผู้รับการบำบัด จัดชุดปฏิบัติการ/คณะทำงาน จัดระเบียบสังคม เพิ่มความเข้มข้นและเร่งรัดการปราบปรามจับกุมผู้ค้ายาเสพติดรวมทั้งการสืบสวนขยายผล และนำมาตราการตรวจสอบหรือยึดทรัพย์สินมาใช้อย่างจริงจังมากขึ้นเร่งรัดดำเนินการกิจต่อกลุ่มบุคคลและพื้นที่เป้าหมายในเชิงคุณภาพทั้งผู้เสพและผู้ค้า รวมทั้งเร่งรัดดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดและแจ้งเบาะแสยาเสพติด การสร้างเครือข่ายงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และการสนับสนุนกิจกรรม To be number one อย่างต่อเนื่อง

^{๓๑} สุรีย์ บุญญาพวงศ์, “รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยทางสังคม : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒), หน้า ๑๗๒ – ๑๘๕.

หลังจากรัฐบาลประกาศสงครามต่อสู้กับยาเสพติดปี ๒๕๔๖ พบว่าปัญหายาเสพติดที่ผิดกฎหมายของจังหวัดเชียงใหม่ลดลงอย่างมาก โดยสถานการณ์ความรุนแรงของการแพร่ระบาดยาเสพติดในพื้นที่อยู่ในระดับเบาบาง แต่เริ่มมีแนวโน้มสูงขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ เป็นต้นมา โดยเป็นสารเสพติดประเภท ยาบ้า สารระเหย ผิ่น กัญชา จึงได้มีการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายรัฐบาลโดยดำเนินงานอย่างต่อเนื่องครบวงจร ด้วยการการรณรงค์สร้างกระแสเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดและการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการเฝ้าระวังดูแลปัญหายาเสพติด ส่งเสริมสนับสนุนในทุกด้านสำหรับหน่วยงานที่มีกิจกรรมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด สร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางจิตป้องกันการใช้ยาเสพติดในเยาวชน สนับสนุนกิจกรรมของชมรม To be number one เสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชน ประชาคม การค้นหา คัดกรองผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน ให้เข้าสู่ระบบบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างเหมาะสม จัดให้มีสถานบำบัดอย่างเพียงพอ ด้วยการตั้งเฝ้าสถาน/องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันศาสนา หรือองค์กรภาคเอกชน เข้ามาร่วมดำเนินการ สร้างกลไกการติดตาม ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาเมื่อกลับคืนสู่ชุมชน รวมทั้งช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูให้มีอาชีพ มีงานทำ มีรายได้เพียงพอที่จะดำรงชีวิตในชุมชนได้อย่างปกติสุข ซึ่งการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของจังหวัดเชียงใหม่ได้ดำเนินงานสอดคล้องกับนโยบายของประเทศ ดังนี้

๑ การรณรงค์ปลูกจิตสำนึกและสร้างกระแสนิยมที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยได้ดำเนินการรณรงค์ที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเป้าหมายคือ เยาวชนผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด และประชาชนทั่วไป โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้เรื่องโทษพิษภัยและการป้องกันยาเสพติด และจัดกิจกรรมรณรงค์ โดยมีเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบหรือผู้เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ครู แกนนำเยาวชน แกนนำในสถานประกอบการ แกนนำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พระสงฆ์ ร่วมดำเนินการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑.๑) เผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีกิจกรรมดังนี้

๑.๑.๑) ให้ความรู้ด้วยการจัดบอร์ดให้ความรู้ในห้องเรียน ในโรงเรียน การจัดบอร์ดให้ความรู้ในสถานประกอบการ มีการติดป้ายให้ความรู้ตามสถานที่ต่างๆ ในชุมชน ติดป้ายตามต้นไม้ในวัด

๑.๑.๒) จัดนิทรรศการในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันต่อต้านยาเสพติดโลก วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ ฯลฯ

๑.๑.๓) เชิญวิทยากรให้ความรู้ในเรื่องโทษและพิษภัยยาเสพติดและการป้องกัน

๑.๔) การบรรยายธรรมะจากพระสงฆ์ โดยแทรกความรู้ ในเรื่องโทษและพิษภัยยาเสพติดและการป้องกันในงานบุญหรืองานประเพณีต่างๆ หรือจากการเป็นวิทยากรรับเชิญ

๑.๑.๕) การให้ความรู้ผ่านเสียงตามสายในโรงเรียน หมู่บ้าน/ชุมชน และสถานประกอบการ

๑.๑.๖) จัดรายการวิทยุชุมชนด้วยการให้ความรู้แทรกในแต่ละช่วงรายการโดยแกนนำในชุมชน และนักจัดรายการวิทยุ

๑.๑.๗) ประชาสัมพันธ์ การรับสมัครสมาชิกทุปปีนัมเบอร์วันในหมู่บ้าน/ชุมชน ในโรงเรียน ในสถานประกอบการ การรับสมัครสมาชิกโครตียายกมือขึ้น จูงใจให้เข้ารับการบำบัด ประชาสัมพันธ์แหล่งช่วยเหลือด้านการเรียนและอาชีพให้กับผู้ผ่านการบำบัด

๑.๒) การจัดกิจกรรมรณรงค์ทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยการสนับสนุนทางสังคมโดยมีเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบหรือผู้เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ครู แกนนำเยาวชน แกนนำในสถานประกอบการ แกนนำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นร่วมดำเนินการ ให้กลุ่มเป้าหมายเยาวชน และประชาชน ได้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น การรับสมัครสมาชิกชมรมทุปปีนัมเบอร์วัน มีการจัดตั้งชมรมและดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในสถานศึกษา สถานประกอบการ หรือในชุมชน จัดกิจกรรมเดินรณรงค์ในวันต่อต้านยาเสพติดโลก ประกวดบอร์ดนิทรรศการ คำขวัญ ร้องเพลง การเต้นแอโรบิก รวมถึงการจัดแข่งขันกีฬาด้านยาเสพติดในวันสำคัญต่างๆ

๒ การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตให้แก่เยาวชนในชุมชน

จังหวัดเชียงใหม่ได้ดำเนินการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางจิตให้แก่เยาวชนในชุมชน โดยการอบรมผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน/หมู่บ้านหรือแกนนำครอบครัว และสนับสนุนให้ผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน/หมู่บ้านหรือแกนนำครอบครัวจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต ดังนี้

๒.๑) อบรมผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน/หมู่บ้านหรือแกนนำครอบครัวโดยอาสาสมัครจากทุกหมู่บ้าน เพื่อเป็นแกนนำในการให้ความช่วยเหลือผู้มีปัญหาสุขภาพจิตและยาเสพติดเบื้องต้น และสามารถส่งต่อสถานบริการเพื่อได้รับบริการรักษาอย่างต่อเนื่อง ด้วยการจัดอบรมการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตและทักษะเบื้องต้น โดยการเชิญวิทยากรจากหน่วยงานหรือสถาบันที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านสุขภาพจิตและยาเสพติดมาให้ความรู้ปีละ 1 ครั้ง

๒.๒) สนับสนุนให้ผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน/หมู่บ้านหรือแกนนำครอบครัวจัดกิจกรรมการฟังบรรยายธรรมะ การทำสมาธิ การออกกำลังกาย ให้ความรู้เรื่องโทษและพิษภัยยาเสพติดผ่านเสียงตามสาย กิจกรรมสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การเล่นดนตรีพื้นบ้าน หรือการบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งจะช่วยเป็นการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนด้านกำลังคน สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ หรืองบประมาณ จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ครู แกนนำชุมชนอาสาสมัครสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น แกนนำเยาวชน พระสงฆ์

๓ การพัฒนาทักษะชีวิตและเครือข่าย ในการป้องกันและช่วยเหลือ

จังหวัดเชียงใหม่ได้ดำเนินงานพัฒนาศักยภาพครู แกนนำเยาวชน แกนนำในสถานประกอบการ และจัดให้มีบริการปรึกษาที่ได้มาตรฐาน จากการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ครู ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น แกนนำในสถานประกอบการ แกนนำเยาวชน พระสงฆ์ ด้วยการจัดอบรมกลุ่มเป้าหมาย คือ ครู แกนนำเยาวชน แกนนำในสถานประกอบการ เพื่อเป็นเครือข่ายในสถานศึกษา สถานประกอบการ ในการให้ความช่วยเหลือและจัดกลุ่มกิจกรรมในแต่ละด้านให้เยาวชน ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ และฝึกฝนทักษะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เยาวชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ มีทักษะชีวิตที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา สามารถสร้างความสุขให้ตนเองได้อย่างถูกต้องวิธีตามองค์ประกอบทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่

๓.๑) ด้านการควบคุมตนเอง โดยการฝึกให้เยาวชนมีสติ คิดก่อนทำ มีวิธีการควบคุมตนเอง รู้จักอดทนต่ออุปสรรคในชีวิต ด้วยการทำให้หนึ่ง ใช้หลักคำสอนตามศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ

๓.๒) ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง โดยการให้เยาวชนรู้จักมองหาข้อดีของคนอื่นรับรู้ข้อดีของตนเอง ยอมรับและพอใจในข้อดีของตนเอง รวมทั้งชื่นชมตนเองและผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ และทำให้ผู้ที่ได้รับคำชมเกิดความรู้จักภาคภูมิใจในตนเอง

๓.๓) ด้านความรู้เรื่องยาเสพติด ให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจและมีความเชื่อที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาเสพติด มีแนวทางในการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนในเรื่องที่ไม่เหมาะสมหรือเป็นอันตราย สามารถประเมินความเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดได้

๓.๔) ด้านทักษะการดำเนินชีวิต ให้เยาวชนมีการสื่อสารที่เหมาะสมกับครอบครัวและผู้อื่น สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม เข้าใจสาเหตุและสามารถจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา วางแผนการดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชนได้ รู้วิธีการช่วยเหลือเพื่อน และการให้กำลังใจแก่เพื่อน

๓.๕) ด้านการหาความสุขในรูปแบบที่เหมาะสม ให้เยาวชนตระหนักถึงกิจกรรมที่ทำแล้วตนเองและผู้อื่นเกิดความสุข ยอมรับรูปแบบของกิจกรรม กระตุ้นให้เยาวชนกล้าคิด กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมนันทนาการต่างๆ นอกจากนี้ แนะนำแหล่งช่วยเหลือสถานบริการสาธารณสุข ที่ให้บริการ การให้การปรึกษาที่ได้มาตรฐานสำหรับช่วยเหลือผู้มีปัญหาสุขภาพจิตและยาเสพติด ในสถานศึกษา สถานประกอบการ และในชุมชน ซึ่งหากเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ จะช่วยลดผู้ป่วยเสพยาเสพติดได้^{๓๒}

^{๓๒} ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่, นโยบายและแนวทางการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด, (เชียงใหม่ : ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๕๕), หน้า ๘ - ๑๑.

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด มีการระดมกำลังจากทุกภาคส่วน มีแนวทางที่ชัดเจนในการร่วมแก้ไขปัญหายาเสพติดในเชิงบูรณาการ ในปัจจุบันจังหวัดเชียงใหม่ มีนโยบายและการสนับสนุนที่ชัดเจน จากผู้ว่าราชการจังหวัด และ หัวหน้าส่วนราชการ และมีความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด และมีหนังสือสั่งการ ให้ทุกพื้นที่ ดำเนินการรับสมัครสมาชิกและจัดตั้งชมรม TO BE NUMBER ONE แก้ไขปัญหายาเสพติด ประชาชน และภาคเอกชน กำหนดนโยบายโดยท่านผู้ว่าราชการจังหวัดคือ แนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดและยาเสพติด (โครงการสี่เสาหลัก) โดยกำหนดให้ บ้าน วัด โรงเรียน และสถานที่ราชการปลอดเหล้า และอบายมุข พร้อมทั้งมีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานระดับจังหวัดจนถึงระดับอำเภอ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยได้ดำเนินงานเฝ้าระวังและป้องกันปัญหายาเสพติดในพื้นที่ที่มีการบูรณาการงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ ดังนั้นจาก **นโยบายและแนวทางการดำเนินงานด้านการป้องกันยาเสพติดของศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่ ยุทธศาสตร์หลักทั้ง 3 ด้าน** นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน อายุระหว่าง ๖ – ๒๕ ปี ซึ่งถือเป็นกลุ่มเสี่ยงสูง จะต้องได้รับความร่วมมือ และรวมพลังจากทุกฝ่าย กระตุ้นและปลุกจิตสำนึก เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิต และการพัฒนาทักษะชีวิตให้มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในการร่วมกันทำกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยการปรึกษาหารือ หามาตรการและแนวทางร่วมกัน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาจากโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยนำหลักการดำเนินงานที่ยึดวัยรุ่นและเยาวชนเป็นศูนย์กลางของ **ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่** แล้วได้นำมาเป็นกรอบแนวคิด จากนั้นได้นำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม ในการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันยาเสพติด ในตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่” ในครั้งนี้โดยแบ่งเป็น ๓ ด้านดังนี้

๑) ด้านการรณรงค์เพื่อปลุกจิตสำนึก และสร้างกระแสนิยม ในการดำเนินงานรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้แก่ การมีส่วนร่วมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้เรื่องโทษพิษภัย และการป้องกันยาเสพติด การจัดกิจกรรมรณรงค์ในการป้องกันยาเสพติด การประชาสัมพันธ์บ้านเกี่ยวกับการติดตามประเมินผลการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยประสานความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ/เอกชนในการสำรวจยาเสพติดในชุมชน การออกกฎ ระเบียบเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดเพื่อให้ประชาชนในชุมชนถือปฏิบัติ มีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัครในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินการสืบสวน ปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังในพื้นที่ โดยการติดตามเฝ้าระวัง และดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยตนเอง

๒) ด้านการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิต ได้แก่ การมีส่วนร่วมสร้างแหล่งการเรียนรู้ เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้านในชุมชน โดยการเผยแพร่จากผู้ใหญ่หรือผู้รู้ในชุมชนเอง ร่วมวางแผนเตรียมการจัดกิจกรรม หรือจัดหาสื่ออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ร่วมจัดอบรมเยาวชน ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เห็นคุณค่าของตนเอง ร่วมในโครงการต่างๆ เพื่อสนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

เพื่อพัฒนาจิตให้แก่เยาวชนในชุมชนใช้เวลาว่างพัฒนาตนเองและเกิดประโยชน์แก่ชุมชน เช่น จัดสภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียน ชุมชนให้ สะอาด สงบ สวยงาม รมรื่นปลอดภัย การร่วมส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาให้กับเด็กและเยาวชน และร่วมจัดกิจกรรมอาสาสมัคร/จิตสาธารณะ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์

๓) ด้านการพัฒนาทักษะชีวิต ได้แก่ มีส่วนร่วมพัฒนาทักษะของเยาวชนในการฝึกฝนตนเองให้อยู่ในกฎกติกาและระเบียบวินัย จัดกิจกรรมเน้นพัฒนาทักษะชีวิต ที่สร้างภูมิคุ้มกันให้เยาวชนคิด การตัดสินใจ แก้ปัญหา วางแผนจัดการ อย่างมีเป้าหมาย การพัฒนาทักษะในการไม่ทดลองเสพยาบ้าเพราะทราบถึงโทษของยาบ้า การหลีกเลี่ยง การปฏิเสธ การควบคุมตนเอง ถ้าผู้อื่นชักชวนให้ทดลองเข้าร่วมกิจกรรมที่อาจนำไปสู่การเสพยาบ้า การพัฒนาทักษะเพื่อให้รู้วิธีการพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีของสังคมโดยใช้องค์ความรู้ในหลักสูตรไปใช้ในชีวิตประจำวัน และสามารถนำความรู้ไปแก้ปัญหาชีวิตได้ และการมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการดำเนินงานเสริมสร้างทักษะชีวิตแก่นักเรียน

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด ตำบลยางนั้ง อำเภอสรรค จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาสารนิพนธ์ ดังนี้

กิตติศักดิ์ เขาวะปรีชากุล ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเขตเทศบาลตำบลเจ้าพระยาสุรศักดิ์ อำเภอสรรค จังหวัดชลบุรี” ผลการศึกษาพบว่า “ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องจาก ประชาชนยังมีทัศนคติว่าหน้าที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่จำเป็นต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยว แนวความคิดนี้ทำให้เกิดช่องว่างและความไม่เข้าใจกันระหว่างตำรวจกับประชาชน และทำให้การปฏิบัติงานของตำรวจไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากประชาชนเท่าที่ควร ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือนต่างกันมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ”^{๓๓}

พุลสุข เพียรพิทักษ์ ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด : ศึกษากรณีกิ่งอำเภอกะฉัง จังหวัดชลบุรี” ผลการศึกษาพบว่า “โครงการ

^{๓๓}กิตติศักดิ์ เขาวะปรีชากุล, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเขตเทศบาลตำบลเจ้าพระยาสุรศักดิ์ อำเภอสรรค จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๓.

หมู่บ้านปลอดยาเสพติดค่อนข้างจะประสบผลสำเร็จและเป็นโครงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ภาครัฐจัดให้ และประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้าไปแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกับภาครัฐ โดยการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหายา แต่ก็ยังคงเกิดปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินการที่ประชาชนบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการประชาคมหมู่บ้าน ขาดผู้นำ และอาสาสมัครที่เสียสละ เข้มแข็ง และจริงจัง ด้านบุคลากรที่รับผิดชอบในโครงการมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอในการดูแลรับผิดชอบหมู่บ้าน รวมทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่ในโครงการไม่มีความมั่นใจในมาตรการรักษาความปลอดภัยของภาครัฐ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องจะต้องร่วมมือร่วมใจ ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดทั้งที่และเร่งด่วน เพราะปัญหายาเสพติดทำให้เกิดการสูญเสียต่อทรัพยากรบุคคล และเป็นบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศชาติอย่างที่สุด”^{๓๔}

ประมวล ศรีทอง ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด : ศึกษากรณีกิ่งอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์” ผลการศึกษาพบว่า “ประชาชนมีส่วนร่วมของในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับมาก โดยกิจกรรมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สมาชิกในครอบครัว ในการไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด กิจกรรมการเข้าร่วมรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของทางราชการ กิจกรรมได้อบรมชี้แนะสมาชิกในครอบครัวให้เข้าใจโทษและพิษภัยของยาเสพติด และให้ห่างไกลยาเสพติด กิจกรรมการมีส่วนร่วมในการควบคุมสถานบริการ และแหล่งมั่วสุมยาเสพติด เป็นการมีส่วนร่วมอันดับสุดท้าย”^{๓๕}

ธีราภรณ์ สายอ้าย ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในอำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง” ผลการศึกษาพบว่า “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยรวมทั้ง ๓ ยุทธศาสตร์ อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแต่ละยุทธศาสตร์ พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์ที่ ๑ คือ การรณรงค์เพื่อปลูกจิตสำนึกและสร้างกระแสนิยมที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด อยู่ในระดับปานกลาง ยุทธศาสตร์ที่ 2 คือการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตให้แก่เยาวชนในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง และยุทธศาสตร์ที่ ๓ คือการพัฒนาทักษะชีวิตและเครือข่ายการป้องกันช่วยเหลือ อยู่ในระดับปานกลาง

^{๓๔} พูลสุข เพียรพิทักษ์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด : ศึกษากรณีกิ่งอำเภอกะฉัง จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๘.

^{๓๕} ประมวล ศรีทอง, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด : ศึกษากรณีกิ่งอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๗.

ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมสรุปได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การณรงค์เพื่อปลูกจิตสำนึก และสร้างกระแสนิยมที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด พบว่า ๑) การรับรู้และความตระหนักในการประชุมในชุมชนน้อย ๒) ระเบียบปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการไม่สอดคล้องหรือไม่ตอบสนองกับความต้องการจากประชาชน ซึ่งส่งผลต่อความเบื่อหน่ายจึงไม่อยากจะติดต่อขอความร่วมมือทำให้ขาดการประสานงานระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ๓) ขาดการสนับสนุนในด้านงบประมาณ และกำลังคนในการเข้าร่วมจัดกิจกรรมรณรงค์ ๔) เป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการให้กับประชาชน จึงคิดว่าหน่วยงานของรัฐต้องเป็นหลักในการดำเนินงานทั้งด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ๕) ขาดความร่วมมือในการจัดกิจกรรมรณรงค์ เนื่องจากประชาชนต้องประกอบอาชีพเพื่อดูแลคนในครอบครัว ทำให้ไม่มีเวลาไปร่วมในการรณรงค์ต่างๆ ๖) ขาดความต่อเนื่องในกิจกรรมการรับสมัครสมาชิกทุปปีนัมเบอร์วัน และไม่ทราบรายละเอียดของโครงการใครติดต่อกัน ๗) สื่อประชาสัมพันธ์ ขาด ทำให้การประชาสัมพันธ์ได้น้อย ๘) สื่อประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งพิมพ์ในการเผยแพร่ ไม่เพียงพอ ๙) บิดามารดา ผู้ปกครองผู้เสพยาและสารเสพติดไม่ยอมรับว่าลูกหลานของตนติดยา และการปกป้องลูกหลานด้วยการปกปิดข้อมูล

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตให้แก่เยาวชนในชุมชน พบว่า ๑) ขาดแกนนำ แกนนำไม่เข้มแข็ง ๒) ขาดงบประมาณ ในการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในชุมชน ๓) มีแหล่งมั่วสุมในชุมชน เช่น ร้านเกมส์ ๔) ขาดการบังคับใช้กฎหมายในการควบคุมร้านเกม และการควบคุมร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ สุรา ๕) ขาดการสนับสนุนด้านบุคคล ในการจัดกิจกรรม การให้ความรู้ผ่านเสียงตามสายในชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาทักษะชีวิตและเครือข่ายการป้องกันช่วยเหลือ พบว่า ๑) การนำทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าจากองค์กรในชุมชน มาใช้ให้เกิดประโยชน์น้อย เช่น พระสงฆ์หน่วยอบรม ประชากรประจำตำบล ๒) นโยบายของรัฐ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการนำไปสู่เรื่องการใช้ยาเสพติด คือ มีการส่งเสริมสนับสนุนการผลิตสุราเสรี ขึ้นในชุมชน ๓) ขาดการประสานงานเพื่อร่วมมือการดำเนินงานจากภาครัฐ และเอกชน ในการส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ๔) การขาดแรงจูงใจในการทำงานที่เพิ่มขึ้น ๕) ขาดความเชื่อถือในแกนนำ

ข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม มีดังนี้ ๑) ควรมีการประสานงานสื่อสารข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านช่องทางการประชุม ๒) การจัดกิจกรรมรณรงค์ต่างๆ ควรจะทำให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน ๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความช่วยเหลือด้านกำลังคน วัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ ในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการช่วยเหลือนำส่งผู้ติดยาเสพติด เพื่อเข้ารับการรักษาในสถานบำบัดยาเสพติด ๔) ควรประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมให้มากขึ้น ๕) ใช้สื่อที่เห็นได้ง่ายและชัดเจน ๖) ควรมีมาตรการทางสังคม มาตรการทางภาครัฐ และนโยบาย เพื่อเป็นการป้องปรามอย่างต่อเนื่องทั้งยาเสพติดที่ผิดกฎหมายและไม่ผิดกฎหมาย เช่น บุหรี่ สุรา และสารระเหย และร้านเกม ๗) จัดการอบรมและจัดกิจกรรม ให้ความรู้แก่ทุกกลุ่มวัย ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ทั้งในโรงเรียนใน

ชุมชน ในสถานประกอบการ ร้านเกมรวมทั้งในส่วนโรงเรียนพระปริยัติธรรมด้วยเพื่อดำเนินการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตให้กับเยาวชนในชุมชน ๘) จัดตั้งคณะกรรมการในหมู่บ้านสอดส่องดูแล ตักเตือนร้านเกม ๙) ในการบรรยายธรรมะใช้ภาษาท้องถิ่นที่ฟังชัดและเข้าใจง่าย ใช้ภาษาบาลีให้น้อยที่สุด ๑๐) เชิญเยาวชนเข้าร่วมประชุม เสนวนาในชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีเวทีในการมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็น ๑๑) มีที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง เพื่อให้การปรึกษาในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ๑๒) รัฐบาลไม่ส่งเสริมการผลิตสุราเสรี และ ๑๓) ผู้นำควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการไม่ใช้ยาเสพติด รวมทั้งบุหรี่ยสุรา”^{๓๖}

พิรพันธุ์ สังข์เรือง ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานโครงการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า “ประชาชนส่วนใหญ่ทราบถึงโครงการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดมาก่อน โดยทราบจาก วิทยุ โทรทัศน์ ป้ายประชาสัมพันธ์ หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ต่างๆ และจากเพื่อนบ้านหรือที่ทำงาน แสดงว่าประชาชนมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ อีกทั้งเคยเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เทศบาลจัดทำขึ้น เช่น การเป็นวิทยากรให้ความรู้ เป็นผู้เข้าร่วมการอบรม เป็นผู้เคยให้คำแนะนำในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และเคยเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ โครงการอบรมแกนนำหมู่บ้านอบรมสมาชิก To be Number One และการแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด เป็นต้น”^{๓๗}

วัชรพงศ์ พุ่มชื่น ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานเครือข่ายชุมชนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด : กรณีศึกษาเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนา จังหวัดเชียงราย” ผลการศึกษาพบว่า “การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของประชาชนมีจุดเด่นคือ ความสัมพันธ์ของบุคคลด้านเชื้อสายชาติพันธุ์ในกลุ่มเดียวกันที่มีวัฒนธรรมเข้มแข็ง มีความสามัคคี ขจัดภัยสังคมที่จะมากระทบความสงบสุขของส่วนรวมโดยเฉพาะปัญหายาเสพติด ทำให้ลดได้อย่างรวดเร็ว จุดด้อยคือ บริบทชุมชน เช่น ทางคมนาคมสู่ชุมชนมีหลายเส้นทาง ไม่ได้ได้รับความอบอุ่นจากครอบครัวเพียงพอ การคบเพื่อนและเชื่อเพื่อนทำให้เกิดการชักนำไปสู่การเสพยา เพราะบุคคลในครอบครัวต้องทำงานส่วนใหญ่ทำงานต่างถิ่น ไม่มีเวลาดูแลใกล้ชิด ถึงแม้อาศัยอยู่ด้วยกันแต่อยู่กับผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่เข้าใจเด็ก ไม่สามารถปรึกษาปัญหาได้เนื่องจากไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมปัจจุบัน เช่น เทคโนโลยีต่างๆ สื่อต่างๆ

แนวทางการพัฒนาดำเนินงาน โดยแนวทางใหม่ๆ ที่ทันต่อเหตุการณ์ เช่น ประชุมรายงานสถานการณ์ต่างๆ อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ควรให้มีการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐในการจัดกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด จัดกีฬาเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ จัดค่ายเยาวชนและอบรม

^{๓๖}จิราภรณ์ สายอ้าย, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง”, *การค้นคว้าอิสระพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๑.

^{๓๗}พิรพันธุ์ สังข์เรือง, “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานโครงการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่”, *การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๙.

ดังนั้น ปัญหายาเสพติดมีความซับซ้อน ผูกโยงกับทุกภาวะปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาการขยายแรงงานในต่างประเทศ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาที่ดินทำกิน ปัญหาเยาวชน เป็นผลให้ชุมชนต้องสร้างระบบคุณค่าหรือรื้อฟื้นรูปแบบความสัมพันธ์บางประการของชุมชนที่มีอยู่มาเป็นแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น”^{๓๘}

กรณีการ ศรีสัตย์รสนา ได้ศึกษา “การปฏิบัติงานตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของกรมสามัญฯ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง จังหวัดขอนแก่น” พบว่า “สภาพทั่วไปเกี่ยวกับสถานการณ์ยาเสพติดในโรงเรียนโดยภาพรวมนั้น ครูส่วนมากมีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดโดยศึกษาจาก เอกสาร ตำรา หนังสือ นอกจากนั้นยังมีการชี้แจงเรื่องยาเสพติดจากโรงเรียน ครูเคยผ่านเรื่องการอบรมเรื่องยาเสพติดจากกรมสามัญศึกษา และหน่วยงานนอกกรมสามัญศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายทั้งหมด นักเรียนชายใช้ยาเสพติดมากที่สุด โดยมีสาเหตุมาจากการทดลอง ความรุนแรงของยาเสพติดจะเกิดกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และนักเรียนนำยาเสพติดเข้ามาเองมากที่สุดคือ บุหรี่”^{๓๙}

ประเสริฐ สาลีเกิด ได้ศึกษา “การดำเนินงานตามนโยบายการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดของยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ” พบว่า “สภาพการระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนอยู่ในระดับต่ำและมีแนวโน้มลดลง ยาเสพติดที่แพร่ระบาดมากที่สุดคือ บุหรี่ นักเรียนจะนำมาเสพเอง สถานที่เสพยาเสพติดในโรงเรียนคือ ในห้องน้ำห้องส้วม โดยมีสาเหตุมาจากการอยากรทดลอง นักเรียนชายจะเสพยาเสพติดมากกว่านักเรียนหญิงกิจกรรมที่โรงเรียนจัดมากที่สุดคือโรงเรียนให้ครูที่ปรึกษาตรวจสอบการมาเรียนและพฤติกรรมของนักเรียน ปัญหาในภาพรวมคือความไม่เพียงพอของสื่อในการรณรงค์ งบประมาณในการพัฒนาบุคลากร การขอร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชนและฝ่ายปกครองไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด”^{๔๐}

ไพรัช ต้นอุด ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของผู้นำและประชาชนในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองน่าอยู่ : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะแม่ง จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า “การมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างทำด้วยการตัดสินใจของตนเอง ไม่มีแรงกดดันจากผู้มีอิทธิพลทำให้แสดงถึง

^{๓๘}วัชรพงศ์ พุ่มชื่น, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานเครือข่ายชุมชนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด : กรณีศึกษาเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนา จังหวัดเชียงราย”, การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๙.

^{๓๙}กรณีการ ศรีสัตย์รสนา, “การศึกษาการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของกรมสามัญศึกษา ในโรงเรียนขนาดกลางจังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๒.

^{๔๐}ประเสริฐ สาลีเกิด, “การศึกษาดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๓.

การมีส่วนร่วมเฉพาะตนเอง มีการแสดงเพื่อส่วนรวม ให้ความสำคัญผลประโยชน์ส่วนรวม ผู้นำได้รับการสนับสนุน มีการพัฒนา มีการเรียนรู้มาพัฒนาทำผลประโยชน์ ปัญหาพบว่า มีการรับการแก้ไขให้ตรงจุด ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ชุมชนมีความสามารถทำแผนพัฒนาหมู่บ้านตามความต้องการในการวิเคราะห์ประเมินศักยภาพประชาชน และความต้องการของประชาชน ทำให้แผนดังกล่าวมีประสิทธิภาพ ประชาชนเป็นเจ้าของโครงการมีประโยชน์ต่อคนในพื้นที่ ทำให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของงบประมาณ ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง”^{๔๑}

พงษ์ภักดิ์ เทพวงศ์ ได้ศึกษา “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแผนปฏิบัติการรวมพลังไทยทั้งชาติ ขจัดยาเสพติด ภัยคุกคาม อาเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย” พบว่า “ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ในระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหายาเสพติดสูงสุดในด้านดำเนินงาน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมด้านการศึกษาสภาพปัญหา และน้อยที่สุด การมีส่วนร่วมในด้านติดตามประเมินผล และประชาชนส่วนใหญ่ ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดทางโทรทัศน์ แต่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ แต่เพศไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด”^{๔๒}

อนุวัตร ศรีขญา ได้ศึกษา “บทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตามแผนปฏิบัติการรวมพลังไทยทั้งชาติขจัดยาเสพติด ภัยคุกคาม อาเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย” พบว่า “บทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ด้านการดำเนินงาน ด้านการวางแผน ด้านการศึกษาสภาพปัญหาและด้านการติดตามประเมินผล การทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้ การอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติด และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด แตกต่างกันมีบทบาทในการมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕”^{๔๓}

บัวแวว โคตรนรินทร์ ทำการวิจัยเรื่อง “การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑ และเขต ๒” ผลการวิจัยพบว่า

^{๔๑}ไพรัช ต้นอุด. “การมีส่วนร่วมของผู้นำและประชาชนในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองน่าน : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อาเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

^{๔๒}พงษ์ภักดิ์ เทพวงศ์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแผนปฏิบัติการรวมพลังไทยทั้งชาติ ขจัดยาเสพติด ภัยคุกคาม อาเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย”, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๕๐.

^{๔๓}อนุวัตร ศรีขญา, “บทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตามแผนปฏิบัติการรวมพลังไทยทั้งชาติขจัดยาเสพติด ภัยคุกคาม อาเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย”, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๕๐.

๑. ผลการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการช่วยเหลือผู้ช้ยาเสพติดมีค่าสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการให้ความรู้เพื่อป้องกันยาเสพติด ด้านการรณรงค์เพื่อสร้างความตระหนักด้านการฝึกทักษะชีวิต ด้านการสนับสนุนเครือข่าย และด้านการสนับสนุนกิจกรรมทางเลือก ตามลำดับ

๒. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ของข้าราชการครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ยกเว้นด้านการสนับสนุนกิจกรรมทางเลือกมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓. ปัญหาพบว่า ด้านการสนับสนุนกิจกรรมทางเลือกมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการสนับสนุนเครือข่าย ด้านการให้ความรู้เพื่อป้องกันยาเสพติด ด้านการฝึกทักษะชีวิต ด้านการรณรงค์เพื่อสร้างความตระหนัก และด้านการช่วยเหลือผู้ช้ยาเสพติด ตามลำดับ^{๔๔}

เดชา สุทธิปัญญา ได้ศึกษาเรื่อง “การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า

๑) การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนประถมศึกษา มีการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและกิจกรรมทางเลือก ด้านการให้การศึกษและเผยแพร่ความรู้ ด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ด้านการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด ด้านการพัฒนาบุคลากรและด้านการฟื้นฟูบำบัดรักษา

๒) ปัญหาในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนประถมศึกษา คือ การให้ความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้ที่เกี่ยวข้องยังไม่มากเท่าที่ควร การจัดทำทะเบียนข้อมูลยาเสพติด การควบคุมดูแลนักเรียนไม่เพียงพอและทั่วถึง บุคลากรผู้รับผิดชอบขาดความชำนาญการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

๓) ข้อเสนอแนะการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนประถมศึกษาคือ โรงเรียนควรมีการจัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน จัดให้มีการเล่นกีฬากิจกรรมนันทนาการ

---

^{๔๔} บัวแวว โคตรนรินทร์, “การดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑ และเขต ๒”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย), ๒๕๕๗.

สวดแทรกเรื่องยาเสพติดในเนื้อหาทุกรายวิชา และการให้ความร่วมมือในการตรวจสอบพฤติกรรมของนักเรียนรวมถึงการฟื้นฟูบำบัดรักษา^{๔๕}

อรรถพล บาลยอ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า “กลุ่มนักเรียนที่ครูสอนตามเนื้อหาสาระที่หลักสูตรกำหนดไว้ ให้ศึกษาค้นคว้าในห้องสมุด ดูวิดีโอ ทำรายงาน เรียงความ หรือเขียนคำขวัญในวันสำคัญต่างๆ มีการจัดนิทรรศการและเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด จัดการแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน และจัดให้มีการตรวจสอบสุขภาพนักเรียน นำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรมคอยดูแลสอดส่อง แนะนำและสังเกตพฤติกรรมนักเรียน ส่วนนักเรียนกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติด ติดยาเสพติด และค้ายาเสพติด ครูร่วมกับผู้ปกครองคอยดูแลควบคุมความประพฤติอย่างใกล้ชิด ตรวจปัสสาวะ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อป้องกันปราบปราม รายงานผลที่เกิดขึ้นจริงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำนักเรียนเข้ารับการบำบัดรักษา ทำโทษ และมาตรการสุดท้ายคือดำเนินคดีตามกฎหมาย”^{๔๖}

ฉัตรชัย สิงโต ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง” ผลการศึกษาพบว่า “ขั้นตอนและกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภาคท้องถิ่น และภาครัฐ ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้แก่

๑) ร่วมคิดและวิธีการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีชุดวิทยากรกระบวนการระดับตำบลเข้าไปดำเนินการประชุม ประกอบด้วย ปลัดอำเภอเป็นหัวหน้าชุด ทีมสาธารณสุข ทีมตำรวจภาคท้องถิ่น ปลัด อบต. พัฒนาชุมชน ทีมเครือข่าย ๕ รั้วล้อมไทยป้องกันยาเสพติด เปิดเวทีชาวบ้านเพื่อให้ชาวบ้านออกมาแสดงความคิดเห็นพร้อมกับการสร้างความตระหนักให้เห็นว่ายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่เด็กและเยาวชนไปเสพยาเสพติดหรือไปค้ายาเสพติดเพราะเหตุใด เกิดผลกระทบอย่างไร หลังจากนั้นประมาณ ๑๕ วัน ชุดวิทยากรกระบวนการจะเข้ามาประชุมในการค้นหาผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด ผู้ค้ายาเสพติดโดยไม่มีการลงชื่อใส่หีบเลือกตั้ง ใช้ความสมัครคือ อาสาสมัครหมู่บ้าน ที่ได้รับคัดเลือกมาส่งรายชื่อให้กับชุดวิทยากรกระบวนการ

๒) ร่วมวางแผนแก้ไขปัญหายาเสพติดดำเนินโดยใช้จารีตประเพณีชาวบ้าน การให้อภัยและไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยกิจกรรมคือการประชุมในการค้นหาผู้เสพ/ผู้ติดในหมู่บ้านโดยให้แสดงตัว

^{๔๕} เตชา สุทธิปัญญา, “การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น”, รายงานการศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๘.

^{๔๖} อรรถพล บาลยอ, “แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๖.

ออกมา เพื่อให้เข้าสู่กระบวนการบำบัดยาเสพติดถ้าไม่มีการแสดงตัวออกมาก็จะให้อาสาสมัครที่คัดเลือกเชิญตัวออกมาและจะไม่มีการลงชื่อในกระดาชแล้วใส่ลงหีบบัตร แล้วเข้าสู่กระบวนการตามกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้ มีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงโทษพิษภัย กิจกรรมบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพร้อมทั้งติดตามประเมินผลผู้ที่ผ่านการบำบัดและสนับสนุนด้านการส่งเสริมการประกอบอาชีพ

๓) ร่วมปฏิบัติตามแผน/กิจกรรมที่ได้วางไว้คือ กิจกรรมด้านการป้องกันมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เรื่องโทษพิษภัยยาเสพติด มีการอบรมให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องยาเสพติด โดยภาครัฐและภาคท้องถิ่นออกกำลังทรัพย์และกำลังใจให้กับผู้เสพ/ผู้ติดที่สมัครเลิกเสพยาเสพติดทั้งไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีกต่อไป

๔) ร่วมใช้ประโยชน์หลังจากได้ดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้ว มีหน่วยงานภาครัฐและภาคท้องถิ่นให้การสนับสนุน

๕) ร่วมประเมินผลหลังดำเนินการเสร็จสิ้น จะมีการเปิดเวทีการสรุปทบทวนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ถึงผลที่ได้รับ ปัญหาอุปสรรค โดยมีอาสาสมัครเผ่าระวังแจ้งข่าวยาเสพติดตลอดเวลา และครอบครัวใดปลอดยาเสพติดจะมีธงตราสัญลักษณ์ที่จัดทำขึ้นมาให้กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้อง กับยาเสพติด”^{๔๗}

เจริญสุข ทวยจันทร์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารงานเพื่อป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ ๓ - ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๒” ผลการวิจัยพบว่า

๑ บุคลากรมีความคิดเห็นต่อระดับการบริหารงานเพื่อป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ ๓ - ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๒ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการใช้สิทธิพลหรือการจูงใจ ด้านการประเมินผล และด้านการประสานงาน เป็นอันดับสุดท้าย

๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อระดับการบริหารงานเพื่อป้องกันยาเสพติดพบว่า ไม่แตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน^{๔๘}

^{๔๗}ฉัตรชัย สิงโต, “รูปแบบการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ตำบลร่องเคาะ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น”, การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๕.

^{๔๘}เจริญสุข ทวยจันทร์, “ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารงานเพื่อป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม), 2550.

เอกรัษฎ์ แปงสนิท ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการควบคุมอาชญากรรมด้านยาเสพติดในอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย” ผลการศึกษาพบว่า “ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาอาชญากรรมในระดับสูง หากแต่ประชาชนยังสับสนในบางเรื่อง ได้แก่การจับกุมผู้ขายยาบ้า ทั้งหมดจะสามารถทำให้ยาบ้าหมดไปได้การป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมเป็นหน้าที่ของ ตำรวจเท่านั้น สำหรับผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลป้องกันอาชญากรรม พบว่า ประชาชนในอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดูแลอาชญากรรม ค่อนข้างน้อย เว้นแต่จะมีส่วนร่วมเฉพาะส่วนที่ตนมีความสัมพันธ์ เช่น ติดตามผลความคืบหน้าในการจับกุมคนร้ายจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตักเตือนบุคคลในครอบครัวไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด และอาชญากรรม ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ที่ทำให้ประชาชนไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดคือการศึกษาค้นคว้า การขาดผู้นำและเรื่องของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน”^{๔๔}

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ว่า ปัญหายาเสพติด จะพบมากในเขตพื้นที่ที่มีประชากรอยู่อาศัยหนาแน่น และมีลักษณะเป็นย่านชุมชนที่อยู่อาศัย เช่น หมู่บ้านจัดสรร หรือชุมชนแออัด โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเพื่อนมาก จะมีแนวโน้มในการใช้ยาเสพติดมากกว่าวัยอื่นๆ อีกทั้ง ภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความใกล้ชิดหรือความผูกพันกันในครอบครัวลดน้อยลง

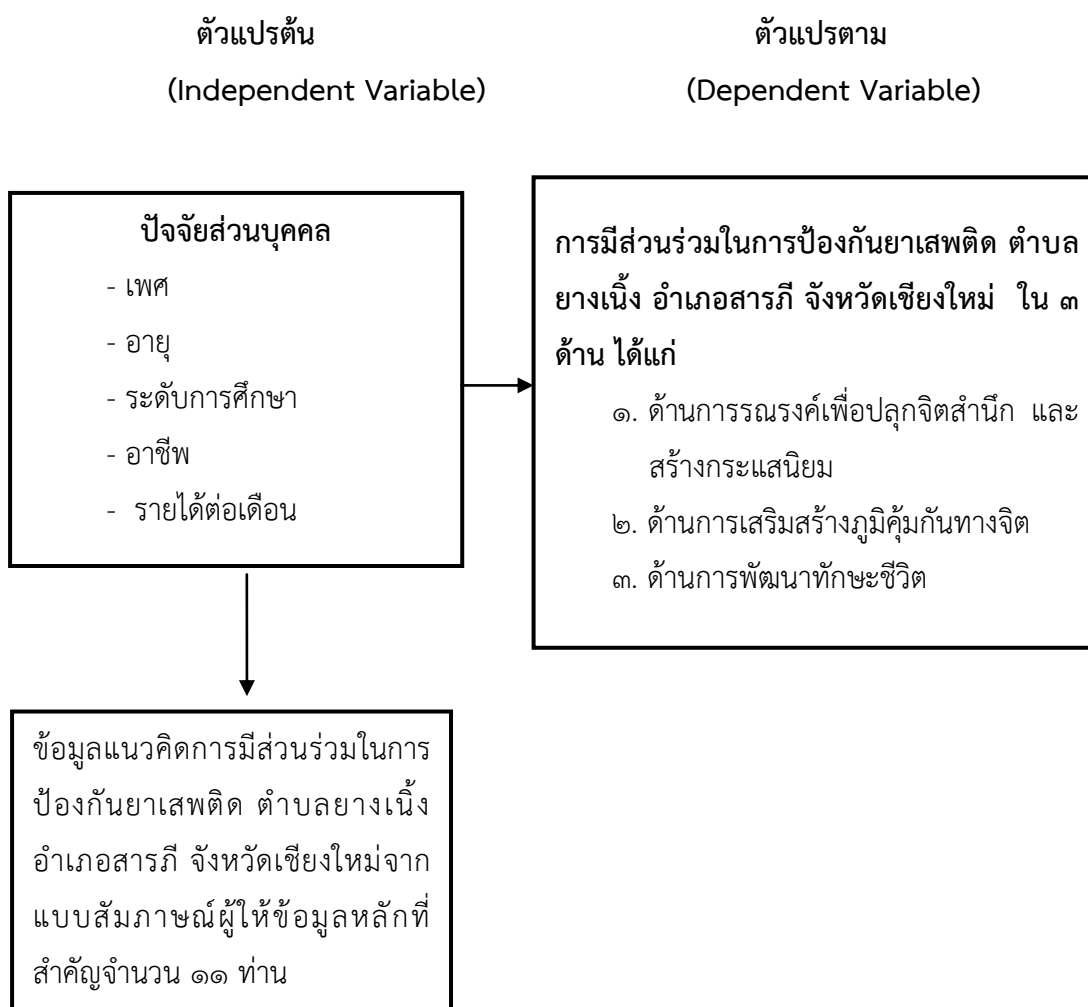
^{๔๔}เอกรัษฎ์ แปงสนิท, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการควบคุมอาชญากรรมด้านยาเสพติดในอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย”, การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๐.

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการทบทวน แนวคิดทฤษฎี และผลงานที่เกี่ยวข้องนำมาจัดทำเป็นกรอบแนวคิดทั้งแสดงการเปรียบเทียบระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ได้แก่

ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการรณรงค์เพื่อปลูกจิตสำนึก และสร้างกระแสนิยม ด้านการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิต และ ด้านการพัฒนาทักษะชีวิต ดังแผนภาพที่ ๑.๑

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย